

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจกรณีความเสียหาย แก่ชีวิตของไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

การกำหนดค่าเสียหาย ในทางละเมิดมีการจำแนกออกเป็นความเสียหายที่เกิดจากการประทุษร้ายต่อบุคคลและประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน การคำนวณความเสียหายอันเกิดจากการทำละเมิดมีหลักเกณฑ์การคำนวณถูกต้องน้อย ในที่นี้จะได้กล่าวถึงการกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายต่อจิตใจ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่ไม่แน่นอน ในกฎหมายปัจจุบัน ค่าเสียหายต่อจิตใจหมายถึงค่าเสียหายสำหรับความรู้สึกเจ็บปวดของใจที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำที่น่าละอายหรือที่มีเจตนาร้ายของจำเลย ซึ่งทำให้ความเสียหายของใจที่มีสภาพเลวร้ายลง ลักษณะและวัตถุประสงค์ของค่าเสียหายต่อจิตใจ ยังคงมีประเด็นของความสับสน เนื่องจากมีความหมายอยู่ระหว่างค่าเสียหายเพื่อการลงโทษและค่าเสียหายเพื่อทดแทน ทำให้ค่าเสียหายต่อจิตใจถูกตีความอย่างหลากหลายว่า เป็นค่าเสียหายเพื่อการลงโทษหรือค่าเสียหายเพื่อทดแทนหรือเป็นส่วนผสมของทั้งสองอย่าง ความสับสนเกิดขึ้นเพราะค่าเสียหายต่อจิตใจ จะมีขึ้นในกรณีที่จำเลยเข้าไปเกี่ยวข้องกับการประทุษร้ายที่ไม่ถูกต้องอย่างรุนแรง และผลของค่าเสียหายต่อจิตใจอาจมีผลเหมือนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษในคดีเดียวกัน จึงต้องพิจารณาโดยอาศัยพฤติการณ์แวดล้อมทั้งปวงรวมทั้งอาศัยประสบการณ์และสามัญสำนึกของผู้พิพากษา ผู้พิจารณาตัดสินคดีด้วย ซึ่งวิทยานิพนธ์นี้ได้นำบทบาทศาลในส่วนของการดำเนินคดีทางแพ่งและการกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจทั้งในส่วนของประเทศไทยและต่างประเทศมาศึกษาเพื่อประโยชน์ในการหาแนวทางการกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจกรณีความเสียหายต่อชีวิตในประเทศไทยต่อไป

3.1 บทบาทศาลในการกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจตามกฎหมายของประเทศไทย

ในการศึกษาบทบาทของศาลตามกฎหมายของประเทศไทย ในการกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะขอนำเสนอทั้งในส่วนบทบาทศาลในการพิจารณาคดีทางแพ่งและในส่วนของการกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจโดยมีรายละเอียดพอสังเขป กล่าวคือ

3.1.1 บทบาทศาลในการพิจารณาคดีแพ่งเพื่อกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจ

3.1.1.1 บทบาทศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ในการศึกษาบทบาทศาลไทยในการพิจารณาคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขอนำเสนอภาพรวมของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในลำดับแรก กล่าวคือของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทยนั้นแบ่งบทบัญญัติออกเป็น 4 ภาคดังต่อไปนี้

ภาค 1 ว่าด้วยบททั่วไป คือ ระเบียบวิธีพิจารณาและข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งอาจใช้ได้ทั่วไปไม่ว่าศาลชั้นใด ๆ หรือการพิจารณาชั้นใด ๆ

ภาค 2 ว่าด้วยวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น คือ ระเบียบวิธีพิจารณาและข้อบังคับซึ่งใช้บังคับแต่เฉพาะสำหรับการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นเท่านั้น

ภาค 3 ว่าด้วยลักษณะอุทธรณ์ฎีกา คือ ระเบียบวิธีพิจารณาและข้อบังคับซึ่งใช้เฉพาะในชั้นศาลอุทธรณ์และฎีกา

ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งสาระสำคัญของบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นเรื่องในทางปฏิบัติของการดำเนินคดีแพ่งในศาลยุติธรรมเพื่่อมุ่งจะอำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความ บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นเรื่องที่ยุ่ยากซับซ้อนทั้งนี้โดยคำนึงถึง “ประโยชน์แห่งความยุติธรรม” เป็นสำคัญ¹ “วิธีดำเนินเกี่ยวกับคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) วิธีพิจารณาคดีชั้นศาล
- 2) กระบวนพิจารณาชั้นบังคับคดี
- 3) การอุทธรณ์และการฎีกา

โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขอกล่าวถึงวิธีพิจารณาคดีในชั้นศาลซึ่งเป็นบทบาทสำคัญของศาลในการดำเนินคดีแพ่งเพื่อกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจกรณีความเสียหายต่อชีวิตในลำดับต่อไป ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 เป็นบทบัญญัติอันเป็นแม่บทของการดำเนินคดีแพ่งว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่งหรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจ” จากบทบัญญัตินี้จึงเห็นได้ว่าคดีแพ่งจะขึ้นสู่ศาลได้นั้นมี 2 กรณีคือ

¹ จาก คำอธิบาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แผ่นปลิว คำบรรยายชุดที่ 1-2 (น. 7), โดย ธานีรินทร์ กรีวิเชียร, 2518, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

1) กรณีที่มีการโต้แย้งเกิดขึ้น คือ เมื่อมีการโต้แย้งซึ่งกันและกันจึงเป็นเรื่องของคดี มีข้อพิพาทระหว่างบุคคลสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “โจทก์” อีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “จำเลย”

2) กรณีที่บุคคลใดต้องการใช้สิทธิทางศาล อันเป็นเรื่องของบุคคลฝ่ายเดียวที่ต้องการใช้สิทธิทางศาล ไม่มีคู่กรณี อันเป็นบุคคลอื่นเกี่ยวข้อง กรณีเช่นนี้เรียกว่าคดีไม่มีข้อพิพาทซึ่งเกิดจากการที่บุคคลหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ผู้ร้อง” เสนอคำร้องต่อศาลโดยลำพัง

แต่ทั้งสองกรณีดังกล่าวข้างต้น การใช้สิทธิทางศาลจะต้องอาศัยกฎหมายแพ่งเป็นพื้นฐานเสมอศาลที่จะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งสองกรณีต้องมีเขตอำนาจศาลตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายนี้

สำหรับคดีแพ่งสามัญนั้น บทบัญญัติใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ส่วนใหญ่เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับคดีสามัญ ตั้งแต่การเสนอการฟ้องจนถึงการบังคับคดีแม้ในคดีวิสามัญเองก็นำบทบัญญัติในคดีสามัญไปใช้โดยอนุโลม คดีสามัญจะเริ่มด้วยการที่โจทก์เสนอคำฟ้องต่อศาลซึ่งจะต้องทำเป็นหนังสือมีรายการครบถ้วนตามกฎหมาย การฟ้องอาจมีคำร้องแนบอยู่ด้วยก็ได้ศาลจะตรวจคำฟ้องของโจทก์ เมื่อตรวจแล้วอาจจะมี คำสั่งรับฟ้องหรือไม่รับฟ้องหรือคืนฟ้องให้โจทก์แก้ไขใหม่ก็ได้ ภายในกำหนด 15 วัน นับแต่วันที่ยื่นคำฟ้องโจทก์ต้องร้องขอต่อเจ้าพนักงานเพื่อส่งหมายเรียกให้จำเลยแก้คดีพร้อมด้วยสำเนาและคำฟ้อง ณ ภูมิลำเนาของจำเลย หรือให้ผู้อื่นรับแทน หรือการปิดหมายแล้วแต่กรณีตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ถ้าโจทก์ไม่มาขอหมายเรียกและสำเนาฟ้องไปส่งให้จำเลยภายใน 15 วันนับแต่ยื่นฟ้องหรือโจทก์ส่งหมายไม่ได้ แล้วไม่รายงานศาล ก็ถือว่าโจทก์ทิ้งฟ้องศาลจะสั่งจำหน่ายคดีโจทก์จากสารบบความ² ในระหว่างการพิจารณาคดีคู่ความอาจจะขอให้วิธีการชั่วคราวก่อนคำพิพากษาได้³ เช่น ให้คู่ความฝ่ายหนึ่งวางเงินประกันค่าฤชาธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายได้หรือให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลย ทั้งหมดหรือบางส่วน หรือมีคำสั่งห้ามชั่วคราวหรือจับกุมกักขังจำเลยไว้ชั่วคราว จำเลยต้องยื่นคำให้การแก้คดีภายใน 8 วัน นับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำฟ้องและหมายเรียกคำให้การ⁴ เมื่อศาลได้รับคำให้การแล้วศาลจะตรวจและสั่งคำให้การ⁵ อาจจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องและคำให้การได้⁶ ศาลอาจจะมีการชี้สองสถานก็ได้ ถ้าคดีมีข้อยุ่งยากซับซ้อนเพื่อให้คู่ความ

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 18.

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 173, 174.

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 253-270.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 177, 197-199.

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 18, 177-174.

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 179, 181.

มาศาลเพื่อสอบถามข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทให้ได้ความชัดเจน เพื่อกำหนดประเด็นแห่งข้อพิพาทและเพื่อหน้าที่นำสืบสำหรับปัญหาข้อเท็จจริงในชั้นการชี้สองสถาน ถ้าโจทก์และจำเลยประนีประนอมยอมความกันได้ ศาลก็จะทำคำพิพากษาตามยอม⁸

หลังจากที่คู่ความแต่ละฝ่าย ตลอดจนศาลอาจกระทำกรอย่างหนึ่งอย่างใดภายหลังยื่นคำฟ้องและคำให้การแล้วการพิจารณาที่จะต้องเริ่มต้นเป็นลำดับไป การพิจารณาคดีในศาลแพ่งจะต้องกระทำในศาลต่อหน้าคู่ความโดยเปิดเผย แต่บางกรณีอาจทำนอกศาลได้ เช่น การเดินเผชิญสืบ คู่ความทั้งสองฝ่ายมีสิทธิอ้างพยานประกอบคำฟ้องและคำให้การของตนได้ เมื่อศาลพิจารณาคดีและรับฟังพยานของคู่ความทั้งสองฝ่ายเสร็จสิ้นแล้ว ศาลจะกำหนดวันอ่านคำพิพากษาและแจ้งให้คู่ความทราบ คำพิพากษาต้องทำเป็นหนังสือมีรายการครบถ้วนตามกฎหมาย ศาลจะต้องพิพากษาไปตามประเด็นที่พิพาททุกประการเว้นแต่ประเด็นใดเป็นเรื่องใหญ่และเป็นสาระสำคัญเมื่อวินิจฉัยแล้วจะไม่วินิจฉัยประเด็นอื่นก็ได้ ถ้าคู่ความไม่มาศาลในวันอ่านคำพิพากษาให้ศาลอ่านคำพิพากษาลับหลังคู่ความ โดยถือว่าได้อ่านให้คู่ความฟังโดยชอบแล้ว⁹ นอกจากนี้ศาลยังสามารถออกคำสั่งบังคับเพื่อให้ฝ่ายที่แพ้คดีปฏิบัติตามคำพิพากษาได้ รวมทั้งออกหมายบังคับคดีด้วย

ทั้งนี้ศาลจะเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการรับฟังพยานหลักฐานเริ่มตั้งแต่มาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วางหลักว่า คู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่ต้องนำสืบข้อเท็จจริงย่อมมีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานใด ๆ มาสืบได้ภายใต้บังคับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการรับฟังพยานหลักฐานและการยื่นพยานหลักฐาน

เมื่อศาลได้ทำการชี้สองสถาน โดยกำหนดประเด็นข้อพิพาทและกำหนดภาระการพิสูจน์แล้ว ศาลจะกำหนดให้โจทก์หรือจำเลยเป็นผู้มีหน้าที่นำสืบก่อน ซึ่งคู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบ ก่อนจะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบ¹⁰ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงหรือความจริงตามข้อกล่าวอ้างหรือข้อเถียงของตน มาตรการนี้จึงบัญญัติขึ้นเพื่อรับรองว่าคู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่ต้องนำสืบข้อเท็จจริง

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 182.

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478. ,มาตรา 140.

¹⁰ ในการนำพยานหลักฐานต่าง ๆ มาสืบ กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์และพิธีการในการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อให้ศาลตรวจสอบว่าพยานหลักฐานนั้นเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่จะสืบในเรื่องนั้น 2. เพื่อให้คู่ความทราบเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่จะนำสืบกัน จะได้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายที่จะทราบเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่จะนำเสนอในคดีนั้น และ 3. เพื่อให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยมีระเบียบและตรวจสอบได้ เพราะหากไม่มีระเบียบและพิธีการกำหนดไว้ อาจมีการนำพยานหลักฐานมาเสนอเพิ่มเติมและแอบใส่ไว้ในสำนวนโดยไม่ปรากฏที่มาได้ จาก คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (น. 113), โดย พรเพชร วิชิตชลชัย, 2542, กรุงเทพฯ: เกรนโกรว จำกัด.

ย่อมมีสิทธิที่จะนำเสนอพยานหลักฐานใด ๆ มาสู้คดี เว้นแต่พยานหลักฐานที่ต้องห้ามมิให้รับฟัง¹¹ ซึ่งมีอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ 1. พยานหลักฐานที่ต้องห้ามโดยลักษณะหรือคุณค่าของพยานเอง อันเป็นพยานหลักฐานที่ต้องห้ามโดยบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการรับฟังพยานหลักฐานได้แก่ พยานซึ่งไม่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 95(1)) พยานหลักฐานที่ฟุ่มเฟือยประวิงคดี หรือไม่เกี่ยวข้องกับประเด็น(ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 86 วรรคสอง) พยานหลักฐานที่ต้องห้ามโดยกฎหมายปิดปาก¹² (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145, 148) การนำสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสารและนำสืบเพิ่มเติม ตัดทอนเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสาร (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 94) หลักฐานชั้นสองอันได้แก่ สำเนาเอกสารและพยานบอกเล่า (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 93,95(1)) และ 2. พยานหลักฐานที่ต้องห้ามเพราะมีการนำสืบฝ่าฝืนกฎหมาย อันเป็นพยานหลักฐานที่ต้องห้าม โดยบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการยื่นพยานหลักฐาน เพราะหากการนำสืบพยานหลักฐานของคู่ความไม่มีหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้แน่นอนหรือปล่อยให้ดำเนินไปตามยถากรรม คือตามที่คู่ความต้องการ โดยมีได้ควบคุมให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วและเกิดข้อยุติ การดำเนินคดีอาจจะเกิดความยุ่งยาก สับสน สิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายเกินสมควรหรือเป็นสิ่งที่ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีล่าช้ามากขึ้น

มาตรา 86 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติว่า

“เมื่อศาลเห็นว่าพยานหลักฐานใดที่รับฟังไม่ได้ก็ดีหรือเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้แต่ได้ยื่นฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ให้ศาลปฏิเสธไม่รับพยานหลักฐานนั้นไว้

เมื่อศาลเห็นว่าพยานหลักฐานใดฟุ่มเฟือยเกินสมควรหรือประวิงให้ชักช้าหรือไม่เกี่ยวข้องกับประเด็น ให้ศาลมีอำนาจงดการสืบพยานหลักฐานเช่นนั้น หรือพยานหลักฐานอื่นต่อไป

¹¹ สำหรับหลักเกณฑ์ในการที่ศาลจะรับฟังพยานอย่างไรหรือไม่ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ 1. อาศัยพิเคราะห์หลักความยุติธรรมในการดำเนินการพิจารณา กล่าวคือ พยานใดที่กฎหมายห้ามไว้ไม่ให้ นำสืบโดยถือหลักว่าไม่สมควรแก่ความยุติธรรมก็จะนำสืบไม่ได้ 2. อาศัยพิเคราะห์จากสภาพแห่งข้อเท็จจริงที่ต้องนำสืบ หรืออีกนัยหนึ่งคือ ข้อเท็จจริงอย่างใดที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะเจาะจงว่าต้องนำสืบโดยพยานหลักฐานอย่างใด ก็ต้องนำสืบโดยพยานหลักฐานอย่างนั้นเท่านั้น จะนำพยานหลักฐานอย่างอื่นมาสู้ไม่ได้ 3. อาศัยพิเคราะห์จากสภาพแห่งพยานที่อ้างมาสู้ หมายความว่า พยานชนิดใดไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสารหรือพยานวัตถุ ที่มีกฎหมายห้ามมิให้นำสืบหรือพยานนั้นมีเอกสิทธิ์ตามกฎหมาย พยานเหล่านี้ก็สู้ไม่ได้ จาก คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (น. 332), จาก พระนิติการณประสม, 2515, กรุงเทพฯ: แสงทองการพิมพ์.

¹² กฎหมายปิดปากหรือบทคัดค้านวน คือ กฎที่ห้ามมิให้คู่ความอ้างหรือปฏิเสธในข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง จาก คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (น. 294), โดย โอสถ โกสิน, 2538, กรุงเทพฯ: หอรัตนชัยการพิมพ์.

เมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาสืบเพิ่มเติมให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไป ซึ่งอาจรวมทั้งการที่จะเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วย โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ”

บทบัญญัติมาตรา 86 นี้เป็นเรื่องที่ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวางอันเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงของคดี นับตั้งแต่การเข้าสู่สำนวนศาลของพยานว่าพยานประเภทใดรับฟังได้ รับฟังไม่ได้ หรือยื่นฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ เพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่ชอบเท่านั้น จึงจะเสนอต่อศาลและรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ ส่วนพยานหลักฐานบางประเภทแม้เกี่ยวข้องกับคดีแต่พุ่มเพุยเกินสมควรหรือประวิงคดีให้ชักช้าหรือไม่เกี่ยวแก่ประเด็นแห่งคดี ศาลก็มีอำนาจงดการสืบพยานหลักฐานนั้นได้ นอกจากนี้ตามมาตรา 86 วรรคสาม เมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาสืบเพิ่มเติม เช่น สั่งให้นำหรือหมายเรียกพยานบุคคล ซึ่งคู่ความระบุนำไว้แล้ว แต่ไม่ได้นำมาสืบเพื่อมาเบิกความเป็นพยาน หรือหมายเรียกพยานบุคคล ซึ่งได้ความตามทางพิจารณาว่าเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์แต่ไม่มีฝ่ายใดอ้างมาสืบเป็นพยานบุคคลหรือที่เรียกว่า “พยานศาล” ตลอดจนมีอำนาจที่จะหมายเรียกพยานที่สืบมาแล้วมาสืบใหม่ด้วย ทั้งนี้โดยศาลมีอำนาจพิจารณาสั่งได้เองโดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ¹³ หรือการขอสืบพยานเพิ่มเติมดังกล่าวอาจกระทำโดยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลและศาลมีอำนาจสั่งอนุญาตได้ตามที่จะพิจารณาเห็นสมควร อย่างไรก็ดี การใช้อำนาจของศาลในการควบคุมการอ้างและการรับฟังพยานหลักฐานทั้งปวงนี้ มิใช่เป็นเรื่องที่ศาลจะใช้อำนาจตามอำเภอใจ แต่จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์แห่งกฎหมาย ซึ่งจากแนวคำพิพากษา ศาลจะใช้อำนาจดสืบพยานหลักฐานของคู่ความเสียส่วนใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีมีเพียงพอที่จะวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีได้แล้ว และหากจะให้สืบพยานหลักฐานเช่นว่านั้นต่อไป อาจเป็นการประวิงคดีให้ล่าช้าได้ แต่กระนั้นก็ตามมีคำพิพากษาฎีกาหลาย ๆ คำพิพากษา กล่าวถึงการที่ศาลชั้นต้นสั่งดสืบพยานของคู่ความแล้วพิพากษาคดีไปนั้นว่าเป็นการไม่ชอบ สมควรฟังข้อเท็จจริงต่อไปเพื่อให้ได้ความจริงก่อน¹⁴ ส่วนแนวคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับการใช้อำนาจศาลเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์

¹³ จาก คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 และ 2 ว่าด้วย บททั่วไปและวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น เล่ม 1 (น. 476), โดย มาโนช จรมาศ, 2525, กรุงเทพฯ: อักษรสาสน์.

¹⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 1006/2514 (เนติ). น.760. คำพิพากษาฎีกาที่ 734/2516 (เนติ). น.771. คำพิพากษาฎีกาที่ 864/2530 (เนติ). น.636. คำพิพากษาฎีกาที่ 1196/2535 (สงเสริม). น.67. คำพิพากษาฎีกาที่ 40/2539 (สงเสริม). น.9. คำพิพากษาฎีกาที่ 187/2544 (บริการสวัสดิการศาลฎีกา). น.58.

แห่งความยุติธรรมนั้นจะปรากฏน้อยมากและศาลจะใช้อำนาจนี้อย่างจำกัด เพื่อไม่ให้เกิดคำครหาได้ว่าศาลวางตัวไม่เป็นกลาง

นอกจากนี้ ศาลยังมีอำนาจในการปฏิเสธที่จะไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ไม่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในคดีเสียแต่ในชั้นต้นด้วย กล่าวคือ พยานหลักฐานต่าง ๆ ที่คู่ความจะยื่นเสนอต่อศาลเพื่อประกอบข้ออ้างของทั้งสองฝ่ายจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงแห่งคดีที่จะต้องนำสืบด้วย หากไม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงแห่งคดี ศาลย่อมไม่อาจรับฟังพยานหลักฐานนั้นได้ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 ซึ่งจะต้องพิจารณาตรา 104 ประกอบด้วยเสมอโดยมาตรา 104 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบมานั้นจะเกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอให้เชื่อฟังเป็นยุติได้หรือไม่แล้วจึงพิพากษาคดีไปตามนั้นเพราะเหตุว่าในระบบการพิจารณาคดีเพื่อรับฟังพยานหลักฐานจากคู่ความ ไม่มีระบบการพิจารณาคดีใดในโลกที่จะยอมให้คู่ความนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลได้โดยไม่จำกัด ศาลย่อมต้องการที่จะรับฟังเรื่องที่เกี่ยวข้องในคดีเท่านั้น¹⁵ อีกทั้งมาตรา 87 อนุมาตราสองยังได้ให้อำนาจแก่ศาลในการรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานหลักฐานได้แสดงความจำนงที่จะอ้างพยานหลักฐานนั้นดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 88 และ 90 ซึ่งจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดี แต่จะต้องเป็นกรณีที่ศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่การพิจารณาคดีในศาลไทยไม่มีระบบลูกขุน ดังนั้นศาลไทยจึงมักจะไม่วางใจในเรื่องการนำสืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องข้อเท็จจริงในคดีที่คู่ความจะต้องนำสืบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 87(1) แต่ศาลจะเข้มงวดในเรื่องของการเป็นประเด็นในคดี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือศาลจะถือหลักประเด็นข้อพิพาทเป็นสำคัญ

ในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้ จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติที่ห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานบางกรณีก็มีได้เป็นการเด็ดขาดเนื่องจากกฎหมายได้ให้ศาลใช้ดุลพินิจที่จะรับฟังพยานหลักฐานเหล่านั้นหรือไม่ก็ได้ โดยศาลมีอำนาจดังกล่าวอย่างกว้างขวางมาก ซึ่งในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ถึงแม้ว่าจะมีการอ้างพยานหลักฐานที่ไม่ชอบเข้ามาในคดีแต่ตราบใดที่ยังไม่แน่ใจว่าพยานหลักฐานใดจะเป็นการต้องห้ามหรือไม่ ศาลชั้นต้นซึ่งพิจารณาคดีมักจะใช้ดุลพินิจรับพยานหลักฐานนั้นไว้ก่อน¹⁶ ทั้งนี้เพราะหากศาลชั้นต้นปฏิเสธไม่รับสืบพยานตามที่คู่ความขอโดยเห็นว่าเป็นพยานที่ต้องห้าม เมื่อคดีนั้นมาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์เห็นว่ามีเหตุอันสมควรให้สืบพยานนั้น ศาลอุทธรณ์ต้องย้อนสำนวนมาให้

¹⁵ คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (น. 119). เล่มเดิม.

¹⁶ แหล่งเดิม. (น.116).

ศาลชั้นต้นทำการสืบพยานและพิพากษาใหม่ตามรูปคดี กรณีเช่นนี้ย่อมเป็นการเสียเวลาและเป็นที่ย่ำแย่แก่คู่ความได้¹⁷

ประเด็นต่อมาซึ่งถือว่าเป็นบทบาทศาลที่สำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจ ตามระบบ Civil Law และ Common Law ต่างก็มีหลักให้คู่ความประสงค์ที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ส่วนศาลจะวางตนเป็นกลาง¹⁸ บทบาทของผู้พิพากษาหรือศาลในการสืบพยานศาลในศาลชั้นต้นจึงมีน้อยมาก เพราะศาลมักจะปล่อยให้เป็นที่ของคู่ความที่จะเสนอพยานหลักฐานและสืบพยาน และตามปกติแล้ว พยานที่ให้การถึงข้อเท็จจริงตามคำเล่าลือหรืออย่างนี้ จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้เลย เพราะหากยอมให้รับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านี้แล้วหรือบุคคลอื่นเข้ามาทำหน้าที่ตัดสินคดีแทนศาล¹⁹ แต่กระนั้นก็ตาม ก่อนที่ศาลชั้นต้นจะมีคำพิพากษา ไม่ว่าจะการพิจารณาคดีจะอยู่ในชั้นใด เมื่อมีคำขอของคู่ความฝ่ายใดหรือศาลเห็นสมควรว่าจำเป็นจะต้องตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่ หรือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ²⁰ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นข้อพิพาท เช่น ควรตรวจเนื้อตัวโจทก์ในคดีในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนฐานละเมิด หรือตรวจวัตถุ หรือสถานที่กรณีพิพาทแบ่งกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ แม้บุคคลที่จะถูกตรวจหรือวัตถุหรือสถานที่ซึ่งจะต้องไปตรวจอยู่นอกเขตอำนาจของศาลนั้นก็ตาม²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 99²² จึงให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดการตรวจหรือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเช่นว่านี้ได้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ความจริง

¹⁷ จาก คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (น. 40), โดย โสภณ รัตนกร, 2544, กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

¹⁸ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศสมีหลักความประสงค์ของคู่ความ ได้แก่ Le principe dispositif คือชอบเขตคดีและวิธีการสืบพยานเป็นไปตามความประสงค์ของคู่ความ (nemo iudex sine actore; ne eat iudex ultra petita et allegata a partibus) จาก “การเร่งรัดวิธีพิจารณาคดีมโนสำเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากกับหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง,” โดย สิริพันธ์ พลรบ และ วรณชัย บุญบำรุง, 2542 (กันยายน), *วารสารนิติศาสตร์*, 39(3), น 441-442. ในขณะที่ระบบ Common Law ก็มีหลักการดำเนินคดีโดยคู่ความเหมือนกัน ซึ่งเรียกว่า Party Control หรือ Party Prosecution.

¹⁹ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (น. 126). เล่มเดิม. และกล่าวกันว่าการห้ามพยานซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาให้ความเห็นต่อศาลนั้น เป็นหลักของกฎหมายคอมมอนลอว์และเหตุที่ห้ามก็เพื่อจะไม่ให้มีการจูงใจลูกขุนและศาล จาก คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (น. 416). เล่มเดิม.

²⁰ ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง พยานผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งในคดีแพ่ง ส่วนการแต่งตั้งอาจเป็นผู้ที่คู่ความตกลงกันหรือศาลตั้งจากทะเบียนผู้เชี่ยวชาญของศาลก็ได้

²¹ มาโนช จรมาศ. อ่างแล้ว เจิงอรรถที่ 13. น.575.

²² มาตรา 99 ถ้าศาลเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่ หรือตั้งผู้เชี่ยวชาญ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 129 และ 130 เมื่อศาลเห็นสมควร ไม่ว่าจะการพิจารณาคดีจะอยู่ในชั้นใด หรือเมื่อมีคำขอของคู่ความฝ่ายใดภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 87 และ 88 ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดการตรวจหรือการแต่งตั้ง

สำหรับการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเป็นอำนาจของศาลที่จะใช้ดุลพินิจว่าสมควรจะแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจพิสูจน์และเสนอความเห็นต่อศาลหรือไม่ มิใช่เป็นการบังคับให้ศาลต้องกระทำเสมอไปและการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญนี้อาจตั้งตามที่คู่ความได้ตกลงกันหรือตั้งจากทะเบียนผู้เชี่ยวชาญของศาลก็ได้ ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 129 ซึ่งคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2505) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 ข้อ 3²³

อนึ่ง การรับฟังความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญนั้น ไม่ใช่ศาลจะต้องเชื่อและรับฟังตามนั้นเสมอไป เนื่องจากการให้ความเห็นเพื่อช่วยศาลในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีและการแสดงความน่าจะเป็นไปได้หรือไม่ได้ ดังนั้น ความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญจะมีน้ำหนักมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับ การตรวจสอบพยานหลักฐานของพยานผู้เชี่ยวชาญและความสมเหตุสมผลของความเห็นนั้นด้วย

หากพิจารณาภาพรวมของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งปัจจุบันของไทย ได้ให้อำนาจศาลในการสืบพยานไต่ถามพยานได้เองและถามก่อนคู่ความผู้อ้างพยาน มาตรา 119 ให้อำนาจศาลที่จะถามพยานในเวลาใดด้วยคำถามใดก็ได้และศาลจะเรียกพยานที่เบิกความขัดกันในเรื่องสำคัญมาสอบปากคำพร้อมกันก็ได้ มาตรา 86 ให้อำนาจที่จะวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานใดรับฟังได้หรือไม่ ศาลมีอำนาจที่จะสั่งสืบพยานที่เห็นว่าพุ่มเพอเกินสมควรหรือเป็นการประวิงคดีหรือไม่เกี่ยวกับประเด็น ศาลจะเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมและเรียกพยานที่สืบมาสืบใหม่ก็ได้ แต่หากพิจารณาการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลไทย ในทางปฏิบัติก็ยอมรับกันว่า ศาลไทยเรายังไม่ได้รับบทบาทที่กฎหมายให้ไว้มากนัก โดยปกติศาลจะวางตัวเป็นกลาง ไม่เข้าไปสอดแทรกถามพยานโดยไม่จำเป็น ศาลจะไม่เรียกพยานมาสืบเอง โดยเฉพาะในคดีแพ่งศาลจะไม่เข้าไปช่วยถามพยานให้ฝ่ายใดเลย วิธีปฏิบัติของศาลดังกล่าวมานั้น เป็นที่ยอมรับกันจนถือได้ว่าเป็นนิติประเพณี ผู้พิพากษาผู้ใดไม่ปฏิบัติตามแม้โดยกฎหมายจะมีอำนาจทำได้ ก็จะเป็นที่ครหาว่าไม่วางตัวเป็นกลาง และเมื่อพิจารณาประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการข้อ 9 ก็ได้บัญญัติว่า “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานด้วยตนเองต่อเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือมีกฎหมาย

ผู้เชี่ยวชาญเช่นว่านั้นได้ บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ไม่ตัดสิทธิของคู่ความในอันที่จะเรียกบุคคลผู้มีความรู้เชี่ยวชาญเป็นพยานฝ่ายตนได้

²³ ข้อ 3 ผู้ใดประสงค์จะขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้เชี่ยวชาญในศิลปะ วิทยาศาสตร์ การฝีมือ การค้า หรือ การงานที่ทำ หรือในกฎหมายต่างประเทศ เมื่อได้แสดงหลักฐานให้เป็นที่พอใจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมแล้ว ให้รับผู้นั้นขึ้นทะเบียนเป็นผู้เชี่ยวชาญของศาลโดยเสียค่าจดทะเบียนสองร้อยบาท

บัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง”²⁴ ด้วยแนวทางปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการดังกล่าวจึงอาจทำให้ศาลไทยใช้ดุลยพินิจที่จะรับฟังตามที่คู่ความแต่ละฝ่ายในคดีนำสืบเป็นหลักมากกว่าที่ศาลจะนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานด้วยตนเอง

3.1.2.2 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจพิเศษแก่ศาลที่จะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในลักษณะที่มีนัยสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค โดยส่วนรวมด้วยนอกเหนือไปจากการกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้บริโภคที่เป็นโจทก์ในแต่ละคดีเท่านั้น และหากพิจารณาพระราชบัญญัติฉบับนี้จะพบว่าในมาตรา 7 ได้กำหนดให้กระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้และในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งจะเห็นได้ว่า โดยทั่วไปแล้วบทบาทศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคคล้ายกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป แต่ศาลในคดีผู้บริโภคจะมีอำนาจพิเศษซึ่งอาจจำแนกได้ดังนี้

1) อำนาจศาลที่จะพิพากษาคดีเกินกว่าคำขอบังคับของโจทก์

โดยปกติการชี้ขาดคดีแพ่งทั่วไปต้องอยู่ภายใต้บังคับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 ที่บัญญัติว่า “คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่ชี้ขาดคดีต้องตัดสินตามข้อหาในคำฟ้องทุกข้อ แต่ห้ามมิให้พิพากษาหรือทำคำสั่งให้สิ่งใด ๆ เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง...” ข้อจำกัดอำนาจศาลตามมาตรานี้เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ศาลไม่อาจพิพากษาหรือสั่งให้สิ่งใด ๆ เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้องของผู้บริโภคที่เป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้ประกอบธุรกิจโดยมิได้มีคำขอบังคับไว้ได้ ดังนั้นพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 39 จึงผ่อนคลายความเคร่งครัดของหลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 โดยบัญญัติให้ศาลในคดีผู้บริโภคมีอำนาจวินิจฉัยกำหนดจำนวนค่าเสียหายและใช้มาตรการหรือวิธีการตามคำขอให้ถูกต้องและเหมาะสมได้แม้จะเป็นเรื่องเกินคำขอก็ตาม หลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่ศาลจะพิพากษาเกินคำขอมีโดย ต้องเป็นคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์หรืออาจเป็นจำเลยที่ยื่นฟ้องแย้งซึ่งถือว่าเป็นโจทก์เช่นกันและต้องปรากฏแก่ศาลว่าเป็นกรณีใดกรณีหนึ่งกล่าวคือ

²⁴ คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (น. 7-8). เล่มเดิม.

ก) จำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้อง เช่น คำนวณดอกเบี้ยผิดพลาดไป เป็นต้น

ข) วิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหายตามฟ้อง เช่น ขอให้จำเลยสร้างอาคารจรดตามสัญญาโดยไม่ได้ขอว่าหากจำเลยไม่สามารถปฏิบัติได้ก็ให้ใช้ค่าเสียหายเท่ากับค่าเช่าที่จรดที่โจทก์ต้องเสียไปในการนำรถไปจอดที่อื่น

บทบาทศาลที่สำคัญในกรณีนี้ก็คือ หากศาลมีอำนาจวินิจฉัยว่าเป็นกรณีที่จำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้อง ศาลมีอำนาจวินิจฉัยให้ถูกต้องได้ หรือหากเป็นกรณีที่วิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหายตามฟ้อง ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการบังคับเพิ่มเติมให้เหมาะสมได้

แต่อย่างไรก็ตาม ข้อที่ศาลยกขึ้นวินิจฉัยนั้นจะต้องเป็นเรื่องที่อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่คู่ความได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาแล้วโดยชอบในคดี

มีข้อสังเกตว่า ค่าเสียหายต่อจิตใจนั้น หากเป็นกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายบุคคลซึ่งเป็นทายาทอาจได้รับความเสียหายต่อจิตใจ ซึ่งในขณะที่ยื่นฟ้องอาจยังคำนวณค่าเสียหายต่อจิตใจไม่ครอบคลุมแต่หากในชั้นสืบพยานกลับพบว่าโจทก์ได้รับค่าเสียหายต่อจิตใจมากกว่าค่าขอบังคับศาลก็น่าจะใช้ดุลพินิจพิพากษาเกินค่าขอบังคับของโจทก์ในกรณีนี้ได้

2) อำนาจศาลในการกล่าวสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งไว้ในคำพิพากษาในคดีแพ่งทั่วไป ศาลไม่อาจพิพากษาหรือสั่งแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ออกไปแล้วได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดให้ทำได้เฉพาะกรณี* หรือเป็นกรณีแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อย²⁵ เช่น การพิมพ์ผิด เป็นต้น หรือเป็นการกลับหรือแก้ไขโดยคำพิพากษาของศาลที่อยู่ในลำดับชั้นสูงกว่า²⁶ เช่น ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา เป็นต้น แต่ในคดีผู้บริโภค โดยเฉพาะกรณีสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ความเสียหาย หรือโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้านั้น ในบางกรณีอาจต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรที่ความเสียหายหรือโรคภัยไข้เจ็บจะแสดงอาการออกมาให้เห็นประจักษ์ และเป็นการฟื้นวิสัยที่ศาลจะหยั่งรู้ได้แน่ในเวลาพิพากษาคดีว่าความเสียหายนั้นมีแท้จริงเพียงใด การที่จะยึดหลักการเหมือนคดีแพ่งทั่วไปที่ศาล

* ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/39 บัญญัติว่า “เมื่อผู้มีส่วนได้เสียแสดงว่าพฤติการณ์รายได้ หรือฐานะของคู่กรณีได้เปลี่ยนแปลงไป ศาลจะสั่งแก้ไขในเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูโดยให้เพิกถอน ลด เพิ่ม หรือกลับให้ค่าอุปการะเลี้ยงดูอีกก็ได้...”

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 143.

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145.

ไม่มีอำนาจแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ออกไปแล้วได้ จึงอาจเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้บริโภคนได้

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 40 จึงบัญญัติให้อำนาจศาลที่จะกล่าวในคำพิพากษาหรือคำสั่งว่ายังสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งในภายหลังได้ อันเป็นการขยายอำนาจศาลในการกำหนดค่าเสียหายในคดีผู้บริโภคให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) ต้องเป็นกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยเท่านั้น ดังนั้นหากเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อชีวิต เสรีภาพ ชื่อเสียงหรือทรัพย์สินต่าง ๆ ย่อมไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่ศาลจะสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งได้

(2) เป็นการพ้นวิสัยที่จะหยั่งรู้ได้แน่ว่าความเสียหายนั้นมีแท้จริงเพียงในเวลาศาลมีคำพิพากษา ดังนั้นหากในเวลาพิพากษาคดียังอยู่ในวิสัยที่จะหยั่งรู้ได้แน่ว่าความเสียหายนั้นแท้จริงมีเพียงใด แต่โจทก์ซึ่งเป็นผู้บริโภคไม่ชวนทนายตรวจสอบหรือนำพยานหลักฐานที่มีอยู่มาแสดงให้ศาลเห็นว่าเป็นเช่นนั้นจริง ย่อมไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่ศาลจะสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งได้

(3) การสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ศาลต้องกล่าวหรือระบุไว้ในคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยกำหนดระยะเวลาไว้ด้วย ซึ่งระยะเวลาที่กำหนดนี้ต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง

(4) ก่อนการแก้ไข ต้องให้โอกาสคู่ความอีกฝ่ายที่จะคัดค้าน

มีข้อสังเกตว่า ในส่วนของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมาตรา 444 ได้ให้อำนาจศาลในการใช้ดุลยพินิจที่จะสงวนสิทธิให้แก้ไขคำพิพากษาในส่วนของการชดใช้ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในการถูกระทำละเมิด ดังนี้

“มาตรา 444 ในกรณีทำให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยนั้น ผู้ต้องเสียหายชอบที่จะได้ชดใช้ค่าใช้จ่ายอันตนต้องเสียไป และค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบงานสิ้นเชิงหรือแต่ บางส่วน ทั้งในเวลาปัจจุบันนั้นและในเวลาอนาคตด้วย

ถ้าในเวลาพิพากษาคดี เป็นพ้นวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ว่าความเสียหายนั้นได้มีแท้จริงเพียงใด ศาลจะกล่าวในคำพิพากษาว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นอีกภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีก็ได้”

จะเห็นได้ว่า การแก้ไขในส่วนการกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจในกรณีผู้ถูกระทำละเมิดถึงแก่ความตาย ทายาทที่ได้รับค่าเสียหายต่อจิตใจ อาจดำเนินการฟ้องร้องผู้กระทำละเมิด

และในเวลาต่อมาหากศาลพบว่าผู้เสียหายมีจำนวนเงินที่แท้จริงเพียงใด ศาลก็ควรจะมีอำนาจใช้ดุลยพินิจจนวนไว้ซึ่งสิทธิ์ที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นอีกได้ ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดได้

3) อำนาจศาลที่จะสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

แนวคิดเรื่องค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive Damages) มีที่มาจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างจากการให้ค่าเสียหายเชิงทดแทนหรือค่าสินไหมทดแทน (Compensatory Damages) กล่าวคือ

ค่าเสียหายเชิงทดแทนหรือค่าสินไหมทดแทนมุ่งแต่เฉพาะการเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิมและไม่ให้ค่าเสียหายเกินไปกว่าค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริง (Actual Damages)

ส่วนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลงโทษทางแพ่งแก่ผู้ที่มีพฤติการณ์ร้ายแรงเกินปกติธรรมดาอันมีลักษณะคล้ายการลงโทษทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการป้องปรามหรือยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำเช่นนั้นอีก และไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่นภายใต้แนวคิดนี้ ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของนโยบายสาธารณะ (Public Policy) และประโยชน์ของสังคมและส่วนรวม (The Interest of Society and for The Public Benefit) ไม่ใช่เพียงเพื่อกำหนดเป็นค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ผู้เสียหายจะได้รับเท่านั้น²⁷

ส่วนเหตุผลที่ต้องนำหลักการเรื่องค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาใช้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เนื่องจากการดำเนินกิจการของผู้ประกอบธุรกิจไม่ว่าจะเป็นการผลิตและขายสินค้าหรือการให้บริการ ย่อมมีผลต่อผู้บริโภคในวงกว้าง ดังนั้นหากผู้ประกอบธุรกิจกระทำการอันมีลักษณะเป็นการเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภคย่อมส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคจำนวนมาก ซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม²⁸ เพราะฉะนั้นเพื่อเป็นการป้องปรามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินธุรกิจมีลักษณะเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภคมากเกินไปและเพื่อปกป้องผู้บริโภคโดยส่วนรวมมิให้ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าของผู้ประกอบธุรกิจที่มีได้ดำเนินกิจกรรมโดยสุจริตหรือคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม อีกทั้งเพื่อป้องกันมิให้ผู้ประกอบธุรกิจนั้นกระทำความผิดอีก พระราชบัญญัติวิธีคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 จึงให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) เพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริง (Compensatory Damages) ได้แต่ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด

²⁷ จาก “ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ : การนำมาใช้ในระบบกฎหมายไทย,” โดย สุรัช พ่วงชูศักดิ์, 2549. พฤษภาคม – สิงหาคม, *ดุลพินิจ*, 53. น. 90-113.

²⁸ จาก *คำอธิบายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551* (น. 132-135), โดย ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์, 2551, กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด

4) อำนาจศาลในการพิพากษาให้หุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของผู้ประกอบธุรกิจที่เป็นนิติบุคคลร่วมรับผิดชอบในหนี้ของผู้ประกอบธุรกิจ

โดยปกติเมื่อได้มีการจดทะเบียนจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทเป็นนิติบุคคลแล้วห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นย่อมมีสภาพเป็นบุคคลต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1015 ถ้าห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทไปก่อหนี้ขึ้นเจ้าหนี้จะมาเรียกร้องบังคับให้หุ้นส่วนที่ไม่ใช่หุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบ ผู้ถือหุ้นหรือกรรมการของบริษัทรับผิดชอบในหนี้ของนิติบุคคลนั้นเป็นการส่วนตัวมิได้ แต่ในทางปฏิบัติระบบควบคุมนิติบุคคลที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจของส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่เข้มแข็ง และรัดกุมเพียงพอที่จะควบคุมดูแลนิติบุคคลที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจให้ดำเนินธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเมื่อนิติบุคคลที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจกระทำการฉ้อฉลหลอกลวงผู้บริโภครวมถึงโยกย้ายทรัพย์สินไปเป็นของส่วนตัวหรือพวกพ้อง ผู้บริโภคที่ฟ้องร้องนิติบุคคลดังกล่าวและชนะคดีแล้วก็ไม่สามารถบังคับคดีได้เพราะนิติบุคคลดังกล่าวไม่มีทรัพย์สินเหลืออยู่ในบังคับคดีได้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 44 จึงบัญญัติว่า “ในคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งถูกฟ้องเป็นนิติบุคคล หากข้อเท็จจริงปรากฏว่านิติบุคคลดังกล่าวถูกจัดตั้งขึ้นหรือดำเนินการโดยไม่สุจริตหรือมีพฤติการณ์ฉ้อฉลหลอกลวงผู้บริโภคหรือมีการโยกย้ายทรัพย์สินของนิติบุคคลไปเป็นประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และทรัพย์สินของนิติบุคคลมีไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้อง เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีอำนาจเรียกหุ้นส่วนผู้ถือหุ้นหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลหรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลดังกล่าวเข้ามาเป็นจำเลยร่วม และให้มีอำนาจพิพากษาให้บุคคลเช่นว่านั้นร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่นิติบุคคลมีต่อผู้บริโภคได้ด้วย เว้นแต่ผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำดังกล่าวหรือในกรณีของผู้รับมอบทรัพย์สินนั้นจากนิติบุคคลจะต้องพิสูจน์ได้ว่าตนได้รับทรัพย์สินมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน

ผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลตามวรรคหนึ่งให้ร่วมรับผิดชอบไม่เกินทรัพย์สินที่ผู้นั้นได้รับจากนิติบุคคลนั้น”

บทบัญญัติมาตรานี้มีที่มาจากหลักการที่เรียกว่า “การเจาะม่านนิติบุคคล” (Piercing the Corporate Veil) หรือ “การไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคล” (Disregard of Corporateness) ซึ่งใช้อยู่ในหลายประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือเยอรมนี เป็นต้น หลักการดังกล่าวมีแนวคิดเพื่อป้องกันมิให้มีการใช้สภาพความเป็นนิติบุคคลโดยไม่ชอบหรือไม่สุจริตซึ่งหาก

นิติบุคคลดังกล่าวนี้ถูกใช้ในลักษณะเป็นหุ่นเชิด (Alter Ego) หรือเป็นเครื่องมือเพื่อฉ้อฉลหรือก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม หรือเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิด ศาลอาจไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคล และถือเสมือนว่าหุ้นส่วนและผู้ถือหุ้นกับนิติบุคคลนั้นเป็นบุคคลเดียวกัน และต้องรับผิดในหน้าที่อีกฝ่ายหนึ่งก่อน²⁹

กล่าวโดยสรุป การใช้อำนาจพิเศษของศาลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 39 ถึงมาตรา 44 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ล้วนเป็นข้อยกเว้นหลักการห้ามมิได้ศาลพิพากษาเกินคำขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 142 ทั้งสิ้น

มีข้อสังเกตว่า การใช้อำนาจพิเศษแก่ศาลดังกล่าวนี้ กฎหมายมีความมุ่งหมายสำคัญที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคโดยส่วนรวมให้ได้รับความเป็นธรรมและได้รับการชดเชยเยียวยาแก้ไขจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้าหรือบริการในท้องตลาดอันเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจที่ดำเนินการโดยไม่สุจริต เพราะฉะนั้น การใช้อำนาจพิเศษของศาลดังกล่าวนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบธุรกิจอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ทั้งยังเป็นการคุ้มครองต่อการใช้อำนาจผิดพลาดได้เนื่องจากการพิพากษาหรือสั่งในสิ่งที่คู่ความมิได้หยิบยกขึ้นต่อสู้กันเป็นประเด็นโดยตรงในคดี ทั้งคู่ความไม่จำเป็นต้องมีคำขอมาในคำฟ้อง ศาลก็สามารถใช้อำนาจพิเศษนี้ได้

อย่างไรก็ตาม ประธานศาลฎีกาได้ออกข้อกำหนดว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 28 ให้ศาลมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือศาลในการตรวจสอบข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจเพื่อประกอบการพิจารณาใช้อำนาจพิเศษตามบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ ดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ศาลได้ทบทวนตรวจสอบข้อเท็จจริงให้แน่ชัดเสียก่อนที่จะตัดสินใจใช้อำนาจพิเศษในแต่ละมาตราดังกล่าวเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย

3.1.2 บทบาทศาลประเทศไทยในการกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจในประเทศไทย

3.1.2.1 แนวความคิดของนักกฎหมายไทยในความหมายของความเสียหายต่อจิตใจ

ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย³⁰ ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า คำว่า “อันตรายแก่จิตใจ” เป็นการกระทำให้เกิดผล ต่อร่างกายของผู้เสียหายด้วยหรือไม่ก็ได้ เช่น ทำร้ายจนทำให้เขาปราศจากสติสัมปชัญญะหรือสลบไปเป็นเวลานาน แม้จะไม่ปรากฏบาดแผล”

ศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์³¹ ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า “จิตใจเป็นส่วนที่เกิดแห่งความรู้สึกของตน ไม่มีรูปร่าง อย่างตา หู จมูก ลิ้นหรือกาย เป็นส่วนที่เกิดความสำนึก ความรู้สึก ความคิด และ

²⁹ แหล่งเดิม. (น. 141-142).

³⁰ จาก *กฎหมายอาญา ภาค 2-3* (น. 224), โดย หยุต แสงอุทัย, 2553, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อารมณ์ นอกเหนือไปจากประสาทซึ่งเป็น ส่วนของร่างกายที่มีรูปร่าง บุคคลอาจเป็น อัมพาตไปในส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย แต่จิตใจ คือส่วนที่เป็นความคิดยังเป็นปกติอยู่ก็ได้ จิตใจ มิใช่อารมณ์ อันเป็นสิ่งที่กระทบจิตใจ หรือเป็นอาการที่ปรากฏออกมา เช่น ความโกรธ ความรัก ความกลัว ความอาย ความเสียใจ ความดีใจ อันเป็นความรู้สึกที่เกิดจากจิตใจอีกชั้นหนึ่ง การกระทำที่กระทบถึงจิตใจ ซึ่งทำให้เกิดอาการของจิตใจเหล่านี้เป็นการกระทำต่อจิตใจทั้งสิ้น แต่การที่กระทบถึงจิตใจ จะถึงเป็นการทำร้ายนั้น ทำให้เสียหายทางจิตใจหรือไม่ คงต้องวินิจฉัยตามความคิดเห็นของ วิทยุชน โดยทั่วไป”

อาจารย์ พจน์ ปุษปาคม³² ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า “ในมาตรา 420 มีคำว่าสิทธิซึ่งเป็น ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ เรื่องของจิตใจก็มีมาตรา 295 และมาตรา 391 แห่งประมวลกฎหมายอาญาให้การรับรองไว้ กล่าวคือ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ...” มาตรา 391 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดกระทำโดยประมาทและการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้อง ระวังโทษ...” ดังนี้จึงเห็นได้ว่า กฎหมายรับรองและคุ้มครองจิตใจเหมือนกัน แม้จะไม่ระบุคำว่า จิตใจในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ก็เข้าในคำว่า สิทธิ เพราะมีสิทธิที่จะไม่ให้ ใครทำอันตรายโดยเจตนาหรือประมาทให้เสียหายแก่จิตใจ”

ศาสตราจารย์ ไพจิตร ปุญญพันธ์³³ ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า “คำเสียหายต่อจิตใจเป็นความเสียหายที่เรียกร้อยค่าสินไหมทดแทนกันได้ โดยในกฎหมายอาญาก็มีตัวบทกฎหมายปัจจุบันรับรองไว้ว่า อาจมีการทำร้ายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจได้ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295, 390, 391 ซึ่งสืบเนื่องมาจากกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 เดิมและในมาตรา 254 มาตรา 420 หรือมาตราอื่น (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์) ก็ได้จำกัดว่าต้องเป็นความเสียหายที่มี รูปร่างหรือเป็นตัวเงินเท่านั้น แต่กว้างพอที่จะคลุมถึงความเสียหายต่อจิตใจอันเป็น ความเสียหายอัน มิใช่ตัวเงินด้วย ตามมาตรา 438 ที่ว่า ค่าสินไหมทดแทนจะใช้โดยสถานใด เพียงใด ฯลฯ อันควรแก่ พฤติการณ์และความ ร้ายแรงแห่งละเมิดนั้น ก็กว้างพอที่จะใช้แก่ความเสียหายต่อจิตใจได้อยู่แล้ว ที่ว่า “ความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อให้เกิดขึ้นนั้นด้วย” ในวรรค 2 ก็ครอบคลุมถึงความเสียหาย

³¹ จาก *กฎหมายอาญา ภาค 2 และภาค 3* (น. 2005), โดย จิตติ ดิงศรัทธี, 2539, กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ พรินต์ติ้งกรุ๊ป.

³² จาก *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด* (น. 172), โดย พจน์ ปุษปาคม, 2525, กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

³³ จาก *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด* (น. 217-219), โดย ไพจิตร ปุญญพันธ์, 2553, กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

ต่อจิตใจ รวมอยู่ในคำว่า “อย่างใด ๆ จึงไม่จำกัดว่าต้องถึงกับมีบทกฎหมายให้เรียกค่าเสียหายต่อจิตใจจึงจะเรียกได้”

ศาสตราจารย์โสภณ รัตนกร³⁴ ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า “ความเสียหายต่อจิตใจ (dommage matériel) ซึ่งเป็นความเสียหายที่มีใช้ตัวเงิน (Non-pecuniary loss) (มาตรา 446 เรียกว่าความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน)...ความเสียหายต่อจิตใจได้แก่ความเศร้าโศกเสียใจ (Sentimental Loss) ที่สูญเสียสมาชิกในครอบครัว ความเสียหาย ความรู้สึกเสียหน้าหรืออับอาย”

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร³⁵ ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า “อันตรายแก่จิตใจหมายความถึงการมีอาการผิดปกติทางจิตใจ เช่น ทำให้ประสาทเสีย จิตตกใจ ตัวอย่างเช่น นายหนึ่งรู้ว่ นายสองเป็นคนจิตตกใจ จึงได้โทรศัพท์ถึงนายสองในเวลาติดต่อกันทุกวัน จนนายสองมีอาการใจสั่น เหงื่อออกตามอุ้งมือ ดังนี้เป็นอันตรายแก่จิตใจในความหมายของกฎหมายแล้ว (แต่) ความรู้สึกว่าถูกเหยียดหยาม เจ็บใจ แค้นใจ เหล่านี้เป็นอารมณ์หาใช่อันตรายแก่จิตใจไม่”

ศาสตราจารย์ สุขุม สุภนิตย์³⁶ ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า “ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่มีใช้ตัวเงินนี้ กฎหมายไทยจำกัดเฉพาะกรณีละเมิดต่อร่างกาย ต่ออนามัย ต่อเสรีภาพและกรณีหญิงถูกทำละเมิดอันเป็นความผิดอาญาเกี่ยวกับเพศ...ในต่างประเทศค่าสินไหมเกี่ยวกับ ความเสียหายต่อจิตใจเป็นที่ยอมรับ...ซึ่งในกรณีที่ผู้ถูกละเมิดได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจที่เรียกว่าความทุกข์ทรมาน ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่า เรียกค่าเสียหายในส่วนนี้ได้”

3.1.2.2 กฎหมายในประเทศไทยที่บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องค่าเสียหายต่อจิตใจ

ก) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1. ในกรณีละเมิดทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกาย อนามัย ตามมาตรา 446 วรรคหนึ่ง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกาย หรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้ สิทธิเรียกร้องอันนี้ไม่โอนกันและไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันโดยสัญญาหรือได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว”

³⁴ คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป (น. 169-170). เล่มเดิม.

³⁵ จาก กฎหมายอาญาภาคความผิด (น. 123), โดย คณิต ฒ นคร, 2553, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

³⁶ จาก คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด (น. 266), โดย สุขุม สุภนิตย์, 2553, กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.

มีข้อสังเกตว่า ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่มีใช้ตัวเงินนี้ ในปัจจุบันกฎหมายของประเทศไทยจำกัดเฉพาะกรณีทำละเมิดต่อร่างกาย อนามัย และต่อเสรีภาพ และกรณีหญิงถูกทำละเมิดอันเป็นความผิดอาญาเกี่ยวกับเพศ เท่านั้น มิได้บัญญัติรับรองค่าเสียหายประเภทนี้ไว้ในกรณีละเมิดต่อชีวิต ซึ่งทำให้มีผู้คิดว่าเป็นเรื่องความเศร้าร้ายทนใจ ความว่าเหว่ขาดคู่ทุกข์คู่ยากในการดำรงชีวิตน่าจะเป็นค่าเสียหายประเภทนี้ด้วยเหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตามบทบัญญัติมาตรา 446 นี้ บัญญัติไว้ชัดเจน ไม่อาจแปลความขยายเป็นอย่างอื่นได้

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ขอตั้งข้อสังเกตว่า แม้ความเสียหายที่มีใช้ตัวเงินจะหมายความว่าความเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ เป็นความเสียหายที่ไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีความเสียหายมากยิ่งขึ้นกว่าความเสียหายต่อร่างกาย ดังเช่น ความเจ็บปวดทรมานทุกข์เวทนาระหว่างการรักษาพยาบาล หรือต้องทุพพลภาพพิการ ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา เป็นต้น หากพิจารณาจากคำอธิบายของท่านศาสตราจารย์ โสภณ รัตนากร ที่ว่า “ความเสียหายต่อจิตใจ ซึ่งเป็น ความเสียหายที่มีใช้ตัวเงิน (มาตรา 446 เรียกว่า ความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน)...ความเสียหายต่อจิตใจได้แก่ความเศร้าโศกเสียใจ ที่สูญเสียสมาชิกในครอบครัว ความเสียหาย ความรู้สึกเสียหน้าหรืออับอาย” ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ค่าเสียหายต่อจิตใจก็เป็นความเสียหายประเภทหนึ่งของค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่มีใช้ตัวเงิน

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของผู้เขียนวิทยานิพนธ์ พบว่า ปัจจุบันในทางจิตเวชศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ทางการแพทย์ที่ศึกษาโรคทางด้านจิตใจ เพื่อการวินิจฉัยและการรักษาความเจ็บป่วยทางจิตใจเป็นหลักคงจะกล่าวไว้ในข้อ 2.5 นั้น มีเกณฑ์ในการวินิจฉัยโรคทางจิตเวชที่มักพบความเสียหายต่อจิตใจ ในหลาย ๆ รูปแบบของการเจ็บป่วยทางจิตใจตามหลักจิตเวชศาสตร์และได้ให้การยอมรับว่า ภาวะเศร้าโศกเสียใจ ความทุกข์ทรมานจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก เป็นอาการป่วยทางจิตอย่างหนึ่ง เมื่อมีความตายอันเกิดจากการถูกระงับละเมิด บุคคลที่เป็นญาติใกล้ชิด อาทิเช่น พ่อแม่ ลูก คู่สมรส จะเกิดภาวะกดดันจนก่อให้เกิด โรคซึมเศร้า และยิ่งไปกว่านั้นผู้ป่วยโรคซึมเศร้า ซึ่งถือเป็นโรคทางจิตเวชชนิดหนึ่ง หากได้รับการกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างหนัก รวมถึงกรณีไม่ได้รับการเยียวยาอย่างทันทั่วถึง บุคคลดังกล่าวมีภาวะเสี่ยงถึงขั้นฆ่าตัวตายได้ ผู้ป่วยดังกล่าวก็สามารถรักษาอาการดังกล่าวจนหายได้ ซึ่งจำนวนคำรักษาพยาบาลดังกล่าวก็อาจถือว่าเป็นค่าเสียหายที่มีจำนวนแน่นอนและอาจมิใช่ความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ หรือค่าเสียหายที่มีใช้ตัวเงินอีกต่อไป

นอกจากนี้ หากพิจารณาจากรูปแบบหรือวิธีการที่จะนำมาคำนวณค่าเสียหายระหว่างค่าเสียหายที่มีใช้ตัวเงิน กับ ค่าเสียหายต่อจิตใจก็แตกต่างกันกล่าวคือ ค่าเสียหายที่มีใช้ตัวเงินจะพิจารณาในลักษณะของการเยียวยาผู้ถูกระงับละเมิดความเสียหายเช่นว่านี้ โดยพิจารณาจาก

พฤติกรรมและความร้ายแรงในการกระทำละเมิดที่ไม่อาจคำนวณค่าเสียหายที่แน่นอนให้แก่ผู้ถูกระทำละเมิดได้ อาทิเช่น พฤติการณ์ที่ผู้ถูกระทำละเมิดถูกกักขังอันเป็นการละเมิดต่อเสรีภาพหรือพฤติกรรมถูกละเมิดทำให้เกิดความเสียหายต่อเกียรติยศ ชื่อเสียง ฯลฯ แต่ความเสียหายต่อจิตใจที่เรียกร้องค่าเสียหายต่อจิตใจนั้นเป็นค่าเสียหายแบบทดแทน เป็นค่าเสียหายที่เพิ่มขึ้นไปในการคำนวณทดแทน หากพิจารณาเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ จะมุ่งเน้นการพิจารณาค่าเสียหายต่อจิตใจ กรณีเกิดความเสียหายแก่ชีวิตให้กับความเศร้าโศกเสียใจเนื่องจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก กล่าวคือพิจารณาจากความเศร้าโศกเสียใจ ความเจ็บปวดทุกข์ทรมานอย่างรุนแรงของผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้ตาย บุคคลผู้มีหน้าที่และความผูกพันในอันที่จะอุปการะซึ่งกันและกันกับตัวผู้ตาย อันเป็นหน้าที่ตามกฎหมายและเป็นความผูกพันทางศีลธรรม มีสิทธิได้รับค่าเสียหายสำหรับความเศร้าโศกเสียใจเนื่องจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไปหรือบุคคลดังกล่าวได้รับความเสียหายต่อจิตใจในรูปแบบของความเจ็บป่วยทางจิตหรือโรคทางจิตเวช มาเป็นแนวทางที่จะเยียวยาความเสียหาย

ในต่างประเทศค่าสินไหมทดแทนเกี่ยวกับความเสียหายต่อจิตใจเป็นที่ยอมรับในประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณี เช่น ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ก็หมายความว่าความเฉพาะกรณีที่มีการละเมิดอันส่งผลโดยตรงต่อจิตใจหรือความรู้สึกของผู้ถูกระทำละเมิด เป็นเหตุให้จิตใจผิดปกติไป เช่น ตกใจสุดขีดจนเสียชีวิต หรือสติฟั่นเฟือน ซึ่งในกรณีผู้ถูกละเมิดได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ ที่เรียกว่า ความทุกข์ทรมาน ศาลเคยตัดสินว่าเรียกค่าเสียหาย ในส่วนนี้ได้ แต่ถ้าเป็นความรู้สึกเศร้าโศกเสียใจเพราะภริยาตายเรียกไม่ได้ ต่อมากฎหมายอังกฤษได้มีการบัญญัติกฎหมายลักษณะอักษรที่เรียกว่า The Fatal Accident Act 1976 ไว้เพื่อรับรองค่าเสียหายสำหรับความเศร้าโศกเสียใจเนื่องจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก โดยจำนวนค่าเสียหายที่จะมีการชดเชยให้กันคือ 10,000 ปอนด์ เป็นจำนวนที่ตายตัวแต่ทั้งนี้ก็เปิดโอกาสให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลยพินิจกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจแก่บุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้ตายได้ หากบุคคลดังกล่าวได้รับความเสียหายต่อจิตใจในรูปแบบของความเจ็บป่วยทางจิตหรือโรคทางจิตเวช

ค่าสินไหมทดแทนในมาตรา 446 นี้ เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวผู้ถูกทำละเมิด กฎหมายจำกัดสิทธิเรียกร้องไว้ว่าโอนไม่ได้และไม่ตกทอดไปทางมรดก เว้นแต่จะรับสภาพความรับผิดชอบโดยสัญญา หรือฟ้องคดีเรียกให้จำเลยรับผิดชอบใช้ไว้ก่อนแล้วก่อนผู้เสียหายตายจึงจะรับช่วงสิทธิหรือรับมรดกความได้

ตัวอย่างคำพิพากษาที่ศาลได้กำหนดค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่มีชีวิตเงินมีดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6092/2552

คดีนี้การตรวจร่างกายของผู้ป่วยซึ่งถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการที่แพทย์จะวินิจฉัยโรคว่าผู้ป่วยเป็นโรคอะไร ซึ่งขั้นตอนนี้แพทย์จักต้องใช้ความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์มิให้เกิดความผิดพลาดขึ้นได้ เพราะอาจนำมาซึ่งอันตรายที่จะเกิดแก่ร่างกายหรือชีวิตของผู้ป่วย การที่จำเลยที่ 3 มิได้ตรวจดูอาการของโจทก์ตั้งแต่แรกเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลพนมสารคาม ด้วยตนเองแต่วินิจฉัยโรคและสั่งการรักษาอาการของโจทก์ตามที่ได้รับรายงานทางโทรศัพท์จากพยาบาลแทนโดยไม่ได้ตรวจสอบประวัติการรักษาของโจทก์ด้วยตนเอง มิใช่วิสัยของบุคคลผู้มีวิชาชีพเป็นแพทย์จะพึงกระทำ ถือได้ว่าจำเลยที่ 3 ประมาทเลินเล่อ เมื่อพยาบาลได้วินิจฉัยโรคให้แก่โจทก์ตามที่จำเลยที่ 3 สั่งการหลังจากนั้นโจทก์มีอาการแพ้ยาอย่างรุนแรงโดยโจทก์ไม่มีอาการเช่นนั้นมาก่อนจึงเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของจำเลยที่ 3 ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายอันเป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์

...คำทบทวนทุกข้อมธรรมระหว่างเจ็บป่วย ค่าเสียหายสมรรถภาพในการมองเห็นและค่าสูญเสียความสวยงามของโจทก์ถือได้ว่าเป็นความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน โจทก์จึงมีสิทธิเรียกได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 533/2552

เมื่อโจทก์ต้องเสียความสามารถในการมองเห็นอันเกิดจากการกระทำของจำเลย เนื่องจากโจทก์เสียดาข้างซ้ายทำให้ไม่สามารถมองภาพได้ละเอียดและกว้างเท่าคนปกติถือว่าเป็นค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 446 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ผู้ทำละเมิดจึงต้องรับผิดชอบค่าเสียหายดังกล่าวหาใช่ต้องกำหนดเป็นค่ารักษาพยาบาลไม่ และค่าเสียหายที่โจทก์ต้องเสื่อมสุขภาพอนามัย ต้องเสียโฉม ได้รับความเจ็บปวดทรมานเป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน โจทก์มีสิทธิเรียกได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6303/2547

การที่เด็กชาย ก. ต้องเป็นคนพิการไม่สามารถเดินและขับถ่ายได้ตามปกติถือได้ว่าเด็กชาย ก. ต้องสูญเสียความสามารถประกอบกิจการงานในภายหน้าและทำลายความก้าวหน้าไปตลอดชีวิตโดยความเสียหายที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติก็คือความเสียหายที่ไม่สามารถประกอบกิจการงานได้สิ้นเชิงทั้งในเวลาปัจจุบันและในอนาคต เมื่อผลแห่งการละเมิดของจำเลยที่ 1 ทำให้เด็กชาย ก. ต้องทุพพลภาพไปตลอดชีวิต โจทก์ทั้งสองจึงเรียกค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบกิจการงานได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 วรรคหนึ่ง และความทุพพลภาพที่เกิดขึ้นนี้ยังเข้ากรณีเป็นความเสียหายอันเป็นที่มาของความทุกข์ทรมาน

ทั้งร่างกายและจิตใจอย่างแสนสาหัสที่บังเกิดขึ้นกับเด็กชาย ก. ในขณะที่มีอายุเพียง 6 ปี เท่านั้น โจทก์ทั้งสองจึงมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงินได้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 ด้วย ค่าเสียหายดังกล่าวไม่ซ้ำซ้อนกันและไม่เป็นค่าเสียหายอย่างเดียวกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5751/2544

ความเสียหายที่มีใช่ตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 446 หมายความว่า ความเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้แต่ความเสียหายเช่นว่านี้ต้องเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำละเมิดจำเป็นต้องเยียวยาหรือทดแทนความเสียหายให้เช่นเดียวกัน ซึ่งอาจมีความเสียหายมากยิ่งขึ้นกว่าความเสียหายต่อร่างกายอีกด้วย ความเสียหายที่มีใช่ตัวเงิน เช่น ความเจ็บปวดทรมานทุกขเวทนาระหว่างการรักษาพยาบาลหรือต้องทุพพลภาพพิการต่อไป ความเสียหายเช่นว่านี้กฎหมายให้ศาลมีอำนาจกำหนดให้ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด เพราะค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่มีใช่ตัวเงินย่อมจะนำสืบคิดเป็นจำนวนเงินเท่าใดไม่ได้อยู่ในตัว เมื่อพิจารณาจากลักษณะบาดแผลกับวิธีการรักษาบาดแผลของโจทก์ที่ 1 ซึ่งต้องผ่าตัดและเข้าเฝือกหลายครั้ง ต้องรับการรักษาเป็นเวลานานร่วม 3 ปี ต้องทนทุกข์ทรมานต่อความเจ็บปวดของบาดแผลในระหว่างการรักษาอันเป็นเวลานานยิ่งกว่านั้นสภาพแขนซ้ายของโจทก์ที่ 1 ต้องทุพพลภาพตลอดชีวิตทั้งเสียบุคลิกภาพเนื่องจากผลของการผ่าตัดทำให้แขนซ้ายสั้นกว่าแขนขวาถือว่าเป็นความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินที่โจทก์ที่ 1 ขอบจะเรียกร้องได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1351/2543

ความเสียหายที่เกิดขึ้นอันเกิดขึ้นจากการกระทำของจำเลย เป็นความเสียหายจากการกระทำละเมิดเป็นเหตุให้ผู้ถูกละเมิดได้รับอันตรายสาหัสและต้องทุพพลภาพเป็นอัมพาตครึ่งท่อนล่างไปตลอดชีวิต นอกจากผู้ถูกละเมิดจะได้รับชดใช้ค่าเสียหายความสามารถประกอบการงานตามที่บัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 วรรคหนึ่งแล้ว ยังมีสิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย ที่ต้องได้รับความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจจากการทุพพลภาพไปตลอดชีวิต ซึ่งเป็นความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินดังที่บัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 วรรคหนึ่ง อีกด้วยและค่าเสียหายซึ่งเป็นค่าเสื่อมสภาพอนามัยส่วนนี้กับค่าเสียหายความสามารถประกอบการงานเป็นค่าเสียหายคนละอย่างแตกต่างกันและไม่ซ้ำซ้อนกัน

2. ในกรณีละเมิดเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายตามมาตรา 443

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนกรณีผู้ถูกละเมิดตาย

ในกรณีที่มีผู้ถูกละเมิดเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ชีวิตหรือถึงแก่ความตาย อันถือว่าเป็นความเสียหายอันคำนวณเป็นเงินมิได้ ผู้ถึงแก่ความตายอาจมีค่าใช้จ่ายก่อนถึงแก่ความตายเป็นค่า

รักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ หรือค่าขาดไร้อุปกรณ์การระ ต่อมาเมื่อถึงแก่ความตาย ต้องมีค่าใช้จ่าย อันจำเป็นอีก เช่น ค่าปลงศพ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 ว่า

“ในกรณีทำให้เขาถึงตายนั้น ค่าสินไหมทดแทน ได้แก่ ค่าปลงศพ รวมทั้งค่าใช้จ่ายอัน จำเป็นอย่างอื่น ๆ อีกด้วย

ถ้ามิได้ตายในทันที ค่าสินไหมทดแทน ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล รวมทั้งค่าเสียหายที่ต้อง ขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบการทำงานนั้นด้วย

ถ้าเหตุที่ตายลงนั้นทำให้บุคคลหนึ่งคนใดต้องขาดไร้อุปกรณ์การตามกฎหมายไซริ์ ท่านว่า บุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

การถูกทำละเมิดถึงตายนั้น เป็นการสูญเสียทรัพย์สินกรรมมนุษย์ ซึ่งถ้ายังไม่ถึงวัยอันควร กล่าวคือ ถ้าผู้ตายยังอยู่ในวัยที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศ ต่อสังคม ก็ถือว่าเป็นการสูญเสียอย่างหนึ่ง ดังนั้น จึงควรที่จะมีการทดแทนหรือชดใช้กันได้ แต่เราจะถือว่าแค่ไหนเพียงใดจะเป็นการทดแทน “ค่าแห่งความมีชีวิต” ได้นั้นเป็นเรื่องยากที่จะกำหนด

บทบัญญัติมาตรา 443 มิได้กำหนดค่าสินไหมทดแทน “ค่าแห่งความมีชีวิต” ไว้หากแต่ จำกัดค่าสินไหมทดแทนที่อาจเรียกร้องได้ในกรณีมีการทำละเมิดถึงแก่ชีวิตเฉพาะค่าปลงศพและ ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น กับค่าอุปกรณ์ที่ผู้ตายจะต้องเป็นผู้อุปการะบุคคลอื่นตามกฎหมาย ซึ่งกรณีนี้เป็นประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองผู้อยู่ในอุปการะของผู้ตาย สำหรับเรื่องค่าแห่งการมีชีวิต นั้น กฎหมายไทยเหมือนกฎหมายเยอรมันในแง่ที่ได้บัญญัติรับรองไว้ อาจจะเป็นเพราะเหตุที่เป็น เรื่องยากแก่การกำหนดต่างกับความเสียหายที่เป็นรูปธรรมอื่น ๆ ในระบบกฎหมายจารีตประเพณี มีแนวที่ศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทนในกรณีทำละเมิดเขาถึงตาย ชนิดที่เรียกว่าค่าสินไหมทดแทน ที่มีอาจคำนวณเป็นเงินได้ประเภทหนึ่ง เรียกว่า “Loss of Expectation of Life” อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีความ แตกต่างกันหลายฝ่ายในแง่ของความไม่แน่นอนในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนว่าควรกำหนด เป็นจำนวนเท่าใด บางฝ่ายเห็นว่าการสูญเสียความหวัง ในการดำรงชีวิตเป็นเรื่องจิตวิสัยไม่อาจ กำหนดค่าเสียหายได้ แม้จะกำหนดได้ก็เป็นเรื่องของผู้ตายไม่ได้ประโยชน์อันใด แต่เป็นเรื่องของ ทายาทได้ประโยชน์จากความตายผู้อื่น จึงไม่ควรกำหนดให้มากเกินไป อีกฝ่ายหนึ่งกลับเห็นว่า ความสูญเสียความหวังในเรื่องการดำรงชีวิตเป็นเรื่องตามวิสัยสามารถกำหนดได้ เพราะเป็นเรื่อง เดียวกันกับการสูญเสียทรัพย์สิน หรืออวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ดังนั้นการกำหนดค่าสินไหม ทดแทนก็ควรที่จะกำหนดได้ ดังเช่นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในกรณีเสียชีวิตเรื่องนี้ คำพิพากษาของศาลอังกฤษและศาลในประเทศอื่นที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณียังไม่ตรงกัน นัก ส่วนความเสียหายต่อจิตใจที่เรียกร้องค่าเสียหายต่อจิตใจนั้นเป็นค่าเสียหายแบบทดแทน เป็นค่าเสียหายที่เพิ่มขึ้นไปในค่าสินไหมทดแทน หากพิจารณาเทียบเคียงกับกฎหมายของ

ต่างประเทศ จะมุ่งเน้นการพิจารณาค่าเสียหายต่อจิตใจ กรณีเกิดความเสียหายแก่ชีวิตให้กับความเศร้าโศกเสียใจเนื่องจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ดังเช่นกฎหมายประเทศอังกฤษได้มีการบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่เรียกว่า The Fatal Accident Act 1976 ไว้เพื่อรับรองค่าเสียหายสำหรับความเศร้าโศกเสียใจเนื่องจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก โดยจำนวนค่าเสียหายที่จะมีการชดเชยให้กันคือ 10,000 ปอนด์ เป็นจำนวนที่ตายตัว

สำหรับศาลไทยมีแนววินิจฉัยว่า การเรียกค่าเสียหายในกรณีความโศกเศร้าทุกข์โทมนัสของผู้เป็นที่รัก เช่น บิดา มารดา บุตร นั้น จะเรียกค่าสินไหมให้คุ้มกับความเสียหายไม่ได้ เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องได้เช่น สามิไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายต่อจิตใจที่เกิดความว่าเหวเพราะสูญเสียภริยาผู้เคยปฏิบัติให้ชีวิตของสามิมีความสุขจากผู้ที่ทำให้ภริยาของตนถึงแก่ความตายเพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องได้ หรือ คำพิพากษาฎีกาที่ 789/2512 กรณีผู้ตายมีอายุ 44 ปี มีรายได้เลี้ยงครอบครัวได้นั้นรายนต์ของจำเลยไปชนต้นไม้ถึงแก่ความตายซึ่งศาลฎีกาพิพากษาว่าเป็นกรณีละเมิดที่เป็นเหตุให้เศร้าโศกเสียใจและผิดหวังแต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้บัญญัติไว้ให้เรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แม้จะเป็นบิดาตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม

หากเป็นกรณีที่มีได้ตายทันที หมายความว่าผู้ตายถูกทำละเมิดแต่ยังไม่ตายในทันที จะต้องมีการรักษาพยาบาลอยู่ก่อนระยะหนึ่ง และในที่สุดถึงแก่ความตาย กฎหมายกำหนดว่าค่าสินไหมทดแทน ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลรวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้ เพราะไม่สามารถประกอบการทำงานนั้นด้วย

ข) พระราชบัญญัติความรับผิด ต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

แต่เดิมนั้นผู้บริโภคในประเทศไทยอาจฟ้องให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบได้ตามกฎหมายลักษณะละเมิดหรือสัญญาซื้อขาย โดยผู้ขายอาจต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 และความชำรุดบกพร่องต้องมีมาก่อนหรือในขณะที่ทำสัญญาซื้อขาย มีผลให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบในสินค้าที่เสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้ตามปกติหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา ไม่ว่าผู้ขายจะรู้หรือไม่รู้ในความชำรุดบกพร่องก็ตาม เพราะผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบสินค้าที่ปราศจากความชำรุดบกพร่องแก่ผู้ซื้อเทียบได้กับ Implied Warranty ค่าเสียหายที่จะเรียกได้ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติทั่วไปในเรื่องนี้ตามมาตรา 222

ข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 473 ในกรณีผู้ซื้อถึงความชำรุดบกพร่อง หรือควรรู้หากได้ใช้ความระมัดระวังเพียงพอเช่นวิญญูชน ในขณะที่ซื้อสินค้า หรือรู้ในเวลาส่งมอบสินค้าโดยเห็นความชำรุดบกพร่องชัดเจน แต่ก็ยังรับสินค้า

นั้นไว้โดยไม่อดเอื้อนหรือทักท้วง หรือกรณีซื้อสินค้าจากการขายทอดตลาด นอกจากนี้ในกรณี คู่สัญญาตกลงกันว่า ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 483 ก็ได้ แต่ผู้ขายยังต้องคืนราคาแก่ ผู้ซื้อหากมีความชำรุดบกพร่องเกิดขึ้นตามมาตรา 484 และไม่อาจอ้าง ข้อจำกัดความรับผิดได้หากผู้ขายรู้และปกปิดความจริง ผู้ขายต้องรับผิดในผลความเสียหายจาก สินค้าด้วย ตามมาตรา 485 หรือในกรณีที่มีความเสียหายเกิดจากสินค้าที่เป็นยานพาหนะเดินด้วย กำลังเครื่องจักรกล หรือเป็นทรัพย์สินอันตรายโดยสภาพ หรือโดยความมุ่งหมายที่จะใช้หรือโดยอาการ กลไกของทรัพย์สินนั้นอาจปรับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 ซึ่งเป็นบท ตันนิษฐานความรับผิดเพื่อให้ผู้ครอบครอง หรือผู้ควบคุมดูแลรับผิดชอบในความเสียหายได้แต่ผู้ถูก ฟ้องร้องสามารถ ยกข้อต่อสู้ได้ว่า เป็นเพราะเหตุสุดวิสัย หรือเป็นความผิดของผู้เสียหายเองได้

ต่อมาประเทศไทยจึงได้มีกฎหมายที่บัญญัติรับรองสิทธิในชีวิตอันได้รับความคุ้มครอง ที่สามารถเรียกค่าเสียหายได้อย่างเต็มที่ โดยนำหลักความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) มาใช้แทน โดยผลหลักการการพิสูจน์ให้กับผู้ผลิตต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ตนผลิตนำเข้า ไม่ต้องพิจารณาถึงการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ผู้เสียหายเพียงแต่พิสูจน์ถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้น³⁷

สำหรับหลักการของพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้บริโภคได้รับสิทธิการคุ้มครองเกี่ยวกับ ความปลอดภัยในการบริโภคสินค้าที่ผู้ประกอบการผลิตหรือนำเข้า และนำออกวางจำหน่าย ในท้องตลาดเป็นการทั่วไป กล่าวคือในกรณีที่ผู้บริโภคหรือบุคคลใดได้รับความเสียหายจากสินค้า ที่ขาดความปลอดภัยตามในแห่งพระราชบัญญัตินี้แล้ว พระราชบัญญัตินี้ก็ให้ความคุ้มครองสิทธิ แก่ผู้ได้รับความเสียหายนั้นในอันที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย

ประการสำคัญของการตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้นใช้บังคับ คือ เพื่ออุดช่องว่างของ กฎหมายในระบบกฎหมายไทยที่ใช้บังคับอยู่ก่อนการใช้บังคับนี้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายของผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสินค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่มีการ นำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีความสลับซับซ้อนมากมาใช้ใน กระบวนการผลิตสินค้า พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จึงได้กำหนดหลักการสำคัญ คือ กำหนดให้ผู้ประกอบการต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อ ความเสียหายใด ๆ อันเกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ตนผลิต นำเข้าหรือจำหน่ายไม่ว่า

³⁷ จาก กฎหมายว่าด้วยความรับผิด เพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย (น. 167), โดย อนันต์ จันทโรภากร, 2547.

ผู้ประกอบการนั้นจะมีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้เกิดความเสียหายนั้นหรือไม่ก็ตาม³⁸ ซึ่งในประเด็นนี้หากพิจารณาสถานะของกฎหมายที่เกี่ยวข้องแต่เดิมนั้น คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ลักษณะซื้อขายและลักษณะละเมิด) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2552 พระราชบัญญัติคุ้มครองอาหาร พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 เป็นต้นการจะได้รับการเยียวยาความเสียหายของผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าใด ๆ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขการนำสืบพิสูจน์ ความผิดของผู้ประกอบการเป็นสำคัญ กล่าวคือ ผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความจงใจหรือความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตน ซึ่งในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยาก หรือแทบเป็นไปไม่ได้เลย เนื่องจากข้อเท็จจริงหรือข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการผลิตสินค้าในแต่ละขั้นตอนเป็นเรื่องที่อยู่ในความรู้เห็นของผู้ประกอบการ แต่เพียงผู้เดียวท้ายที่สุดผู้ที่ได้รับความเสียหายนั้นก็จะมีได้รับการเยียวยาความเสียหายแต่ประการใด เนื่องจากไม่สามารถพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงว่าผู้ประกอบการจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้ตนได้รับความเสียหาย หลักการของพระราชบัญญัตินี้จึงอยู่ที่ความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) นั่นเอง กล่าวคือผู้ประกอบการต้องรับผิดในการเยียวยาในความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย³⁹ ของผู้ประกอบการบทบัญญัติดังกล่าวนำมาซึ่งผลทางกฎหมายสำคัญสองประการคือ

1) ผู้ประกอบการต้องรับผิดในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ตนผลิต ว่าจ้างให้ผลิต นำเข้าหรือขาย แม้ว่าผู้ประกอบการนั้นจะมีได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อในการก่อให้เกิดความเสียหายนั้นก็ตามและผู้ประกอบการจะยกข้อเท็จจริงว่าตนได้ผลิตสินค้าด้วยความระมัดระวังเป็นอย่างดีแล้วขึ้นเป็นข้อกล่าวอ้างเพื่อให้ตนหลุดพ้นจากความรับผิดตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้

แต่อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการยังมีช่องทางหลุดพ้นจากความรับผิดตามพระราชบัญญัตินี้ได้สองกรณี คือ กรณีที่หนึ่ง การพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงตามที่กำหนดในมาตรา 7 ของพระราชบัญญัติได้แก่ สินค้านั้นมีได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผู้เสียหายรู้อยู่แล้วว่า

³⁸ “พระราชบัญญัติ ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551. มาตรา 5 ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม.”

³⁹ “พระราชบัญญัติ ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551. มาตรา 4; “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเห็นจากความบกพร่องในคุณภาพผลิตหรือในการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้.”

สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือความเสียหายเกิดจากความผิดของผู้ได้รับความเสียหายเอง และกรณีที่สอง การพิสูจน์ให้เห็นว่าความเสียหายเกิดจากการออกแบบสินค้าของผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือจากการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิต ซึ่งผู้ผลิตเองไม่อาจคาดเห็นถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้น ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในมาตรา 8 ของพระราชบัญญัตินี้

2) ผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความจงใจ หรือความประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับสินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น กล่าวคือ ผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องพิสูจน์แต่เพียงว่าตนได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการ และตนได้ใช้หรือเก็บรักษาสินค้านั้นถูกต้องแล้ว แต่ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการผู้ใด⁴⁰

ผู้ประกอบการตามพระราชบัญญัตินี้มีความรับผิดชอบร่วมกันต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ทั้งนี้ ผู้ประกอบการตามนัยพระราชบัญญัตินี้มีขอบเขตกว้างขวางมาก กล่าวคือ ผู้ผลิตหรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้าได้และผู้ซึ่งใช้ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใด ๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า ผลที่ตามมาก็คือ ผู้ประกอบการทั้งหลายต้องรับผิดชอบร่วมกัน หากมีผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ตนผลิตว่าจ้างให้ผลิต นำเข้าหรือจำหน่ายความรับผิดชอบของผู้ประกอบการเป็นความรับผิดชอบลูกหนี้ร่วม⁴¹ กล่าวคือ ต้องรับผิดชอบร่วมกัน แทนกันและเต็มจำนวนความเสียหายที่ศาลกำหนด ดังนั้น ผู้เสียหายจึงมีสิทธิที่จะเรียกให้ผู้ประกอบการรายใดต้องรับผิดชอบก่อนหลังหรือเป็นจำนวนเท่าใดก็ได้ จนกว่าตนจะได้รับชำระค่าเสียหายจนเต็มจำนวนตามที่ศาลกำหนดให้ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยเฉพาะประเด็นปัญหาการชดใช้เยียวยาความเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนี้ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายได้ และอาจนำมาซึ่งความจำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายตลอดจนการออกกฎระเบียบในเรื่องต่าง ๆ ในอนาคตเพื่อทำให้การบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้มีความเหมาะสมและชัดเจนมากยิ่งขึ้นต่อไป

⁴⁰ “พระราชบัญญัติ ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 6 เพื่อให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบตามมาตรา 5 ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตาม มาตรา 10 ต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา แต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการผู้ใด.”

⁴¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 291. “ถ้าบุคคลหลายคนจะต้องกระทำการชำระหนี้โดยทำนอง ซึ่งบุคคลแต่ละคนจำต้องชำระหนี้สินสิ้นเชิงไซ้ร้ แม้ถึงว่าเจ้าหนี้ชอบที่จะได้รับชำระหนี้สิ้นเชิงได้แต่เพียงครั้งเดียวก็ดี เจ้าหนี้จะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้แต่ละคนใดคนหนึ่งสิ้นเชิงหรือแต่โดยส่วนก็ได้ตามแต่จะเรียก แต่ลูกหนี้ทั้งปวงก็ยังคงต้องผูกพันอยู่ที่ทุกคนจนกว่าหนี้นั้นจะได้ชำระเสร็จสิ้นเชิง.”

พระราชบัญญัติความรับผิดนี้ได้ให้ความคุ้มครองไม่เพียงแต่ผู้บริโภคที่นำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้แล้วเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ จิตใจหรือทรัพย์สินของผู้บริโภคเท่านั้น ยังรวมถึงบุคคลอื่นที่ได้รับอันตรายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นด้วย ซึ่งค่าสินไหมทดแทนในกฎหมายฉบับนี้ จะมีทั้งค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งได้แก่ค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจและนอกจากนั้นยังรวมถึงค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วย

การชดใช้เยียวยาความเสียหายต่อจิตใจแก่ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้กำหนดบทบัญญัติอันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้ ทั้งนี้ ผู้เสียหายได้รับการคุ้มครองสิทธิในสองลักษณะ คือ การได้รับการคุ้มครองสิทธิในการเยียวยาความเสียหาย ประการหนึ่ง และการได้รับการคุ้มครองสิทธิในข้อยกเว้นหรือข้อจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบการอีกประการหนึ่ง ซึ่งตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติมาตราสำคัญ อาทิเช่น

มาตรา 4 บัญญัติว่า “ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ให้รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นด้วย

“ความเสียหายต่อจิตใจ” หมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

ตามพระราชบัญญัติความรับผิดที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย มาตรา 11 นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย คือ

1) ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ อันเป็นผลเนื่องจากการเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้เสียหาย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามี ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ

2) ค่าเสียหายที่มีลักษณะเป็นการลงโทษ กล่าวคือ หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้นแล้ว ไม่ดำเนินการใด ๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย

ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ การที่ผู้ประกอบการรู้ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ระยะเวลาที่ผู้ประกอบการปกปิดความไม่ปลอดภัยของสินค้า การดำเนินกิจการของผู้ประกอบการเมื่อทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจในพระราชบัญญัติความรับผิดที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กำหนดให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายต่อจิตใจไว้ในมาตรา 11(1) ประกอบ มาตรา 4 หลักกฎหมายของต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับความเสียหายที่ไม่มีตัวตน (Non-material Deranges) Directive-1958 แห่งสหภาพยุโรปมิได้กำหนดบทบัญญัติในเรื่องนี้ไว้เป็นการเฉพาะ และกำหนดให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในของประเทศภาคี กล่าวอีกนัยหนึ่งประเทศภาคีมีสิทธิที่จะกำหนดให้ค่าเสียหายที่ไม่มีตัวตน โดยเฉพาะความเสียหายต่อจิตใจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายภายในของตนได้ ประเทศญี่ปุ่นกำหนดเงื่อนไขว่าให้เรียกได้เมื่อมีความเสียหายทางร่างกายเกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับความเสียหายด้วย และกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาการกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจเป็นไปตามหลักกฎหมาย 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง หลักเรื่อง Impact Rule คือ ต้องมีความเสียหายทางร่างกายเกิดขึ้นด้วยหรือปรากฏหลักฐานแจ้งชัดว่าผู้ผลิตจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ถ้าเกิดความเสียหายต่อจิตใจแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่มี ความบาดเจ็บของร่างกายเกิดขึ้น บุคคลนั้นไม่อาจเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อจิตใจได้ และประการที่สอง หลัก Zone of Danger Rule กล่าวคือ ผู้ได้รับความเสียหายต้องพิสูจน์ว่าตนอยู่ในบริเวณที่อาจได้รับอันตรายต่อร่างกายจากการกระทำโดยประมาทของผู้กระทำละเมิด และมีความเสี่ยงอย่างมากที่ตนจะได้รับอันตรายนั้น ผู้ได้รับความเสียหายนั้นจึงจะสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อจิตใจได้

การที่พระราชบัญญัติความรับผิดนี้ กำหนดให้ผู้บริโภคหรือผู้ได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าอันตรายได้รับความคุ้มครองเกี่ยวกับความเสียหายต่อจิตใจด้วยนั้นอาจก่อให้เกิด “ความเหลื่อมล้ำ” ของการบังคับใช้กฎหมายหรือไม่ โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดในทางละเมิดซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 วรรคสอง จะกำหนดให้ค่าสินไหมทดแทน รวมถึง “ค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อกำขึ้นนั้นด้วย” ก็ตามซึ่งเป็นถ้อยคำที่ตีความกว้างไปถึง “ความเสียหายต่อจิตใจ”

ด้วยแต่ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ผ่านมาโดยตลอดนั้นยังไม่มีความชัดเจนเรื่องการได้รับการชดเชยความเสียหายต่อจิตใจแต่อย่างใด โดยกล่าวอ้างว่าไม่มีกฎหมายให้อำนาจเรียกค่าเสียหายดังกล่าวไว้ และทำให้มาตรฐานขาดความศักดิ์สิทธิ์ในทางปฏิบัติไปอย่างมาก อย่างไรก็ตามหากมองในแง่ดีการที่พระราชบัญญัติความรับผิดนี้ให้ความคุ้มครองความเสียหายต่อจิตใจไว้อย่างชัดเจนนั้นเพื่อเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายเพื่อความเสียหายต่อจิตใจได้และอาจถือเป็นก้าวแรกอันจะนำมาซึ่งกรณีที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวในเรื่องความรับผิดทางละเมิดได้ แต่เนื่องจากการกำหนดหลักการนี้ถือเป็นเรื่องใหม่ จึงมีปัญหายุ่งยากอยู่ว่าศาลหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาตัดสินคดีจะมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณากำหนดจำนวนค่าเสียหายเพื่อความเสียหายต่อจิตใจอย่างไร จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงหลักการหรือแนวทางในเรื่องนี้ตามกฎหมายของต่างประเทศมาประกอบด้วยว่ามีแนวทางปฏิบัติในเรื่องนี้อย่างไร เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาของศาลไทยในการกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจต่อไป เพราะแม้ในพระราชบัญญัติความรับผิดนี้ จะกำหนดให้ศาลมีดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจได้ แต่ก็ไม่ได้กำหนดเพดานขั้นสูงไว้แต่อย่างใด ฉะนั้นแล้ว ศาลไทยก็อาจจะเดินตามแนวคำพิพากษาที่ผ่านมาโดยไม่กำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งตามพระราชบัญญัติความรับผิดนี้ได้ให้คำนิยามคำว่า “ความเสียหายต่อจิตใจ” ไว้ว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหาย ต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน เพื่อให้ศาลใช้เป็นแนวทางในการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายในเรื่องดังกล่าวด้วย

3.2 บทบาทศาลในการกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจตามกฎหมายของต่างประเทศ

การพัฒนาแนวความคิดในการใช้ดุลพินิจของศาล โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ผ่านมามีพบว่ามีคดีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อจิตใจขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอยู่หลายคดีและศาลได้ให้การรับรอง คุ้มครองในความเสียหายต่อจิตใจมากขึ้น จากเดิมที่ศาลมิได้ให้ความสำคัญในความเสียหายนี้เลย สาเหตุหนึ่งมาจากการที่วิทยาศาสตร์การแพทย์สามารถพิสูจน์ได้อย่างแน่นอนว่าความเสียหายต่อจิตใจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วยแก่ร่างกายอันเป็นการล่วงละเมิดต่อบุคคล ซึ่งเดิมศาลยังลังเลที่จะให้ค่าเสียหาย เนื่องจากคนส่วนมากยังเชื่อว่าการบาดเจ็บชนิดนี้อาจมีการแก่งัดทำขึ้นได้ เพราะวัดได้ยาก ผู้เคราะห์ร้ายจากอุบัติเหตุ อาจมีลักษณะทางจิต ตื่นตระหนก หรือได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจเพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้รับบาดเจ็บทางร่างกายเลย เช่น ความกระทบกระเทือนทางประสาท ความทุกข์ทางจิตใจ หรือการรบกวนทางจิตใจ ศาลมุ่งถึงผลของอาการที่เกิดแก่ผู้เคราะห์ร้ายมากกว่าที่จะไปจริงจังกับชื่อของการบาดเจ็บ คำกล่าวของ ลอร์ดสเลสเซอร์

ในคดี Dixon V. Sutton Health Colliery⁴² เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องนี้ ท่านได้พูดว่าความวิกลจริต ถ้ามีโรคประสาทพิการทางจิต หรือความวิกลจริต ซึ่งจะไปทำลายพลังของกำลังใจของผู้ป่วยก็นับได้ว่าเขาได้รับการบวททางจิตที่เกิดขึ้นโดยอุบัติเหตุแล้ว ภาวะแปรปรวนทางจิตก็ร้ายแรงพอที่จะทำให้เกิดความตายได้คล้าย ๆ กับเราเรียกมันว่าเป็นความวิกลจริต ทั้งทางจิตแพทย์และนักกฎหมายได้นิยามคำว่า “ความเสียหายทางจิต” ว่าเป็นความเจ็บปวดทางจิตที่ร้ายแรงเพื่อให้มีหลักการอันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกัน จึงนำหลักกฎหมายต่างประเทศมาเปรียบเทียบกับดังนี้

3.2.1 บทบาทศาลในการพิจารณาคดีของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law)

หากพิจารณาจากบทบาทศาลในการพิจารณาคดีแพ่ง ประเทศอังกฤษซึ่งใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) จะให้การยอมรับหลักความเป็นกลางเป็นสำคัญกล่าวคือ หลักความเป็นกลาง (Impartiality) หรือหลักความไม่มีส่วนได้เสีย หมายความว่าความไม่มีส่วนได้เสียใด ๆ ในข้อพิพาทนั้นหรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเกิดขึ้นจากความคิดพื้นฐานที่ว่าหากบุคคลมีอำนาจสั่งการในเรื่องที่ตนมีส่วนได้เสียอยู่ บุคคลนั้นจะสูญเสียความเป็นกลางและไม่อาจสั่งการโดยปราศจากอคติในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 เนื่องจากประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งใช้หลักความยุติธรรมโดยธรรมชาติ (Natural Justice) เป็นหลักการพื้นฐานอันมีความสำคัญมากที่สุด หลักความยุติธรรมโดยธรรมชาติโดยศาลอังกฤษได้กล่าวถึงกรณีเหล่านี้ว่าอยู่ในข่ายของการมีส่วนได้เสีย เว้นแต่เป็นกรณีที่มิอาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งในการพิจารณาว่ากรณีใดที่มิมีส่วนได้เสียนั้นจะแตกต่างออกไปตามข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี ดังนั้น แม้ว่ากรณีเจ้าหน้าที่ผู้หนึ่งจะมีเหตุผลที่ดีและถูกต้อง รวมทั้งไม่ได้มีส่วนได้เสียของตนเข้ามามีอิทธิพลต่อคำตัดสินหรือการตัดสินใจของตนก็ตาม แต่หากว่าโดยสภาพภายนอกแล้วบุคคลทั่วไปเห็นว่า เกิดการลำเอียงอย่างแนบเนียนย่อมถือว่าขัดต่อหลักมีส่วนได้เสียซึ่งเป็นการขัดต่อหลักความยุติธรรมโดยธรรมชาติแล้ว⁴³

บทบาทศาลในคดีแพ่งนั้น โดยหลักแล้วเมื่อคดีขึ้นสู่ศาลจะต้องมีการกำหนดภาระการพิสูจน์ซึ่งตามความหมายของกฎหมายคอมมอนลอว์ Burden of Proof หมายถึง สิ่งสำคัญซึ่งแยกกันไว้ 2 ประการ

⁴² จาก “ความเสียหายต่อจิตใจตามกฎหมายระบบคอมมอนลอว์,” โดย พิศवास สุคนธพันธุ์, 2524 (กรกฎาคม), *วารสารนิติศาสตร์*, 2(12), น.167-169.

⁴³ พีรพิชญ์. (2551). *หลักความเป็นกลาง*. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2556, จาก <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=krisdika&month=03-05-2008&group=2&gblog=7>

ประการแรก คือ *Buden of Persuasion* หมายถึงหน้าที่ของคู่ความในการที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้เป็นไปตามที่ตนกล่าวอ้าง นั่นก็คือจะต้องเสนอพยานหลักฐานเพื่อให้ลูกขุนหรือผู้พิพากษาที่มีความเชื่อมั่นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่ตนกล่าวอ้าง *Buden of Persuasion* นี้จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปยังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเลย เช่น ในคดีอาญาโจทก์มี *Buden of Persuasion* ที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยเสมอส่วนในคดีแพ่งนั้น *Buden of Persuasion* ขึ้นอยู่กับคำคู่ความ (*Pleading*) โดยหลักทั่วไปแล้วโจทก์มี *Buden of Persuasion* ข้อเท็จจริงที่โจทก์กล่าวอ้างซึ่งถึงแม้ว่าจำเลยจะปฏิเสธก็ตาม แต่จำเลยก็มี *Buden of Persuasion* เมื่อกล่าวอ้างข้อต่อสู้อันเป็นข้อเท็จจริงใหม่ขึ้นมา ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับกฎหมายสารบัญญัติด้วย เพราะกฎหมายสารบัญญัติอาจมีข้อสันนิษฐานเป็นคุณแก่ผู้กล่าวอ้างข้อเท็จจริงในคดีละเมิดเรื่องหนึ่ง โจทก์ได้รับบาดเจ็บเนื่องจากการกระทำที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันของจำเลย 2 คน ศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียถือว่า *Buden of Persuasion* ตกอยู่ที่จำเลยแต่ละคนในการพิสูจน์ว่าจำเลยคนหนึ่งคนใดเป็นผู้ผิด นอกจากนั้นยังมีข้อสันนิษฐานตามกฎหมายอีกมากมายหลายประการ เช่น บุคคลซึ่งครอบครองทรัพย์สินใดย่อมเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์การชำระหนี้ย่อมกระทำเมื่อถึงกำหนดชำระแล้ว จดหมายที่ส่งทางไปรษณีย์ย่อมถึงอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งจำหน่ายใบตราที่เกิดจากบิดามารดาที่อยู่ร่วมกัน (ถึงแม้จะมีได้สมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมาย) ย่อมเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น เมื่อมีข้อสันนิษฐานตามกฎหมายสารบัญญัติไว้เช่นนั้น *Buden of Persuasion* ก็ย่อมโอนไปอีกฝ่ายหนึ่ง

ความหมายของ *Buden of Proof* อีกประการหนึ่งก็คือ *Burden of Going Forward with the Evidence* หรือ *Burden of Producing Evidence* ซึ่งหมายถึงหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานมาเสนอต่อศาลหรือหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานโดยปกติแล้วผู้ที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงในประเด็นข้อใดมีหน้าที่ที่จะต้องเสนอพยานหลักฐานในประเด็นนั้น ซึ่งหากผู้ันั้นไม่ทำดังกล่าวศาลอาจมีคำสั่งงดการพิจารณา (*Non-suit*) หรือมีคำพิพากษาให้แพคดี (*Direct Verdict*) หน้าที่การนำสืบพยานหลักฐานนี้อาจมีการโยนไปมาระหว่างคู่ความได้ เช่น ในคดีละเมิดที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกระทำโดยประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้โจทก์เสียหาย โจทก์มีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบความผิดของคดีละเมิดโดยประมาท (*Element of Prima facie*) เช่น หน้าที่ของจำเลยในการใช้ความระมัดระวังการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าว ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลและความเสียหายที่เกิดขึ้น หลังจากโจทก์นำสืบพยานหลักฐานดังกล่าวแล้ว หน้าที่นำสืบพยานหลักฐานก็จะกลับมาตกแก่จำเลยในการที่จะเสนอพยานหลักฐานหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ นอกจากนั้นหากมีการกล่าวอ้างข้อต่อสู้ขึ้นมาใหม่ เช่น จำเลยต่อสู้ด้วยว่าโจทก์มีส่วนประมาทเลินเล่อ (*Contributory Negligence*) ถือว่า ภาระการพิสูจน์ (*Burden of Proof* หรือ *Burden of Persuasion*) เป็นของจำเลย

ด้วย และจำเลยก็มีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานนั้น (Burden of Producing Evidence)⁴⁴ ซึ่งก่อนที่จะมีการสืบพยานก่อนพิจารณา⁴⁵ หรือการค้นหาข้อเท็จจริงก่อนการสืบพยาน (Pre-trial Discovery) กฎหมายคอมมอนลอว์ในเรื่องการค้นหาข้อเท็จจริงก่อนการสืบพยาน เป็นวิธีการหนึ่งที่เรียกว่า Request for Admission⁴⁶

ตามกฎหมายคอมมอนลอว์ ก่อนที่จะมีการพิจารณาสืบพยานของกลุ่มความจะมีกระบวนการพิจารณาที่เรียกว่า Pre-trial Conference หรือเรียกว่า Pre-trial Discovery ซึ่งขั้นตอนของกระบวนการนี้มีขึ้นหลักจากการชี้สองสถาน (Arraignment) ที่จำเลยให้การปฏิเสธระหว่างที่คดีเข้าคิวรอลำดับการพิจารณาสืบพยาน กฎหมายกำหนดให้มีกระบวนการประชุมพิจารณาในเรื่องพยานหลักฐาน ซึ่งหมายความว่าคู่ความจะต้องระบุพยานของฝ่ายและในการประชุม Pre-trial Conference ซึ่งมีผู้พิพากษาเป็นประธานนั้นผู้พิพากษาจะให้คู่ความยอมรับข้อเท็จจริงในประเด็นที่ไม่อาจโต้เถียงกัน เช่น ให้ยอมรับเอกสารต่างๆ นอกจากนั้นหากมีประเด็นในบางเรื่องที่จะต้องพิสูจน์โดยผู้เชี่ยวชาญก็ให้ดำเนินการเสีย การที่มี Pre-trial Conference หรือ Pre-trial Discovery นี้จะมีผลให้มีการสืบพยานเฉพาะในประเด็นแห่งคดีที่เป็นปัญหาจริงๆ โดยเฉพาะในเรื่องการตรวจสอบพยานหลักฐานหรือพยานวัตถุ นั้น จะเสร็จสิ้นก่อนที่จะเริ่มสืบพยานบุคคล เมื่อถึงขั้นตอนการสืบพยานจึงเป็นเรื่องของการซึ่งนำหน้าคำเบิกความของพยานบุคคลโดยแท้ อนึ่งกระบวนการขั้น Pre-trial นี้ทำให้คู่ความทราบถึงลักษณะของพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งและอาจประเมินได้ว่ามีน้ำหนักมากน้อยเพียงใด หากจำเลยเห็นว่าจำนนต่อพยานหลักฐานจำเลยจะให้การรับสารภาพ⁴⁷

ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ วิธีการค้นหาข้อเท็จจริงก่อนพิจารณาที่มีอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ นั้นมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการคือ

- 1) เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดีทุกประการจะถูกเปิดเผยในชั้นพิจารณา
- 2) เพื่อให้ประเด็นในชั้นพิจารณาจำกัดอยู่แต่ที่เป็นข้อพิพาทแห่งคดีจริง ๆ และ

⁴⁴ จาก เอกสารการสอนชุดวิชาการระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 8-15 (น. 825-826), โดย พรเพชร วิชิตชลชัย และจรัญ ภักดีธนากุล, 2528.

⁴⁵ แหล่งเดิม. (น. 817).

⁴⁶ คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (น. 325). เล่มเดิม.

⁴⁷ จาก การเปิดเผยพยานบุคคลอย่างบังคับในประเทศที่ใช้ระบบ common Law : กรณีศึกษาเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ (น. 1), โดย ปวีณ นราเมธกุล, 2549.

3) เพื่อให้คู่ความได้มีโอกาสประนีประนอมยอมความ

วิธีการค้นหาข้อเท็จจริงก่อนพิจารณา มีอยู่หลายวิธีการด้วยกัน ปัจจุบันที่ยังคงมีผลบังคับใช้ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ มีอยู่ 5 ประการ คือ

1) บันทึกรับคำให้การพยานนอกศาล (Deposition) หมายถึง บันทึกรับคำให้การของพยานบุคคลที่กระทำนอกศาลต่อหน้าบุคคลที่มีอำนาจกระทำการ โดยคู่ความซึ่งได้แจ้งให้คู่ความทุกฝ่ายทราบเพื่อจะได้มีโอกาสมาถามค้าน วิธีการนี้เป็นลักษณะพิเศษของกฎหมายคอมมอนลอว์ที่ยอมให้มีการบันทึกคำพยานนอกศาลได้ บันทึกรับคำให้การพยานนี้มักจะทำในรูปของคำถามคำตอบโดยถอดจากเทปบันทึกเสียงหรือเครื่องมืออื่น ๆ การคัดค้านคำถามใด ๆ อาจทำได้แต่จะไม่มีผู้วินิจฉัยว่าคำถามนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ คงปล่อยให้ปรากฏเป็นหลักฐานไว้เพื่อที่ศาลจะได้มีคำสั่งในภายหลัง

2) การสอบถามข้อเท็จจริงจากคู่ความฝ่ายตรงข้าม (Interrogatories to Parties) วิธีการนี้ หมายถึง การมีหนังสือไปยังคู่ความฝ่ายตรงข้ามเพื่อสอบถามข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่จะต้องตอบมา ส่วนมากใช้ในการสอบถามชื่อและที่อยู่บุคคลที่รู้ข้อเท็จจริงในเรื่องนั้นๆ หรือข้อเท็จจริงต่างๆ ในคำคู่ความ (Pleading) เพื่อให้ประเด็นในคดีกระจ่างชัด

3) การแสดงเอกสารและวัตถุพยาน (Presentation of Documents and Things) วิธีการนี้เปิดโอกาสให้คู่ความมีสิทธิที่จะขอให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามแสดงหรือเปิดเผยเอกสารหรือวัตถุพยานและมีสิทธิที่จะตรวจสอบความถูกต้องแท้จริง ตลอดจนสิทธิที่จะขอสำรวจเอกสารที่จะใช้เป็นพยาน

4) การตรวจสภาพร่างกายและจิตใจ (Physical and Mental Examination) ในกรณีที่สภาพร่างกายหรือจิตใจของคู่ความเป็นประเด็นในคดี เช่น โจทก์ได้รับบาดเจ็บเพียงใด คู่ความมีสิทธิที่จะขอให้ผู้ได้รับบาดเจ็บนั้นไปรับการตรวจสภาพร่างกายและจิตใจจากแพทย์ที่คู่ความฝ่ายนั้นกำหนดหรือขอรายงานการตรวจสภาพร่างกายและจิตใจของแพทย์ซึ่งได้เคยทำการตรวจรักษาไว้ เนื่องจากการตรวจสภาพร่างกายและจิตใจนี้มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลหลายประการ จึงต้องมีการร้องขอศาลเพื่อให้มีคำสั่งก่อน และศาลจะมีคำสั่งอนุญาตก็แต่เฉพาะในกรณีจำเป็นเท่านั้น

5) การขอให้คู่ความอีกฝ่ายยอมรับข้อเท็จจริง (Request for Admission) เป็นวิธีการสำคัญที่มีผลต่อการจำกัดประเด็นข้อพิพาทต่าง ๆ ให้น้อยลงวิธีการนี้อุญาตให้คู่ความมีสิทธิแจ้งเป็นหนังสือไปยังคู่ความฝ่ายตรงข้ามถึงข้อเท็จจริงหนึ่งข้อเท็จจริงใด หรือความสมบูรณ์ของเอกสารฉบับหนึ่งฉบับใดเพื่อให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามนั้นยอมรับ คู่ความฝ่ายตรงข้ามเมื่อได้รับหนังสือแล้วมีระยะเวลาหนึ่ง (ปกติ 30 วัน) ที่จะยอมรับหรือปฏิเสธและไม่ตอบภายในกำหนดเวลาดังกล่าวถือว่าข้อเท็จจริงเป็นอันยุติตามที่คู่ความฝ่ายแรกแจ้งไป

การค้นหาข้อเท็จจริงก่อนพิจารณา ตามกฎหมายคอมมอนลอว์ นั้น เป็นประโยชน์ต่อการเร่งรัดการพิจารณาคดีในศาล ทั้งนี้เพราะการพิจารณาคดีจะจำกัดอยู่แต่ในประเด็นที่เป็นข้อพิพาทจริงๆ เท่านั้น นอกจากนั้นการที่คู่ความได้มีโอกาสทราบข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นจากที่ปรากฏในคำคู่ความ (Pleading) โดยผลของ Pre-trial Discovery ย่อมทำให้คู่ความคาดการณ์ได้ว่าคดีของตนจะได้เปรียบเสียเปรียบอย่างไร อันจะมีผลนำไปสู่การประนีประนอมยอมความได้เช่นกัน

นอกจากนี้การที่คู่ความรับรองข้อเท็จจริงก่อนการสืบพยานย่อมมีผลให้เป็นการตัดประเด็นข้อพิพาทลง เป็นการลดขั้นตอนและเวลาในการสืบพยาน ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปได้โดยรวดเร็ว⁴⁸

ประการสำคัญที่จะขอกล่าวถึงวิธีพิจารณาความแพ่งและบทบาทศาลในประเทศอังกฤษก็คือการค้นหาข้อเท็จจริงจากพยานความเห็นหรือที่จกการอีกความหมายหนึ่งก็คือพยานผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งหลักทั่วไปในกฎหมายพยานของอังกฤษว่า พยานต้องให้ข้อเท็จจริงมิใช่ความเห็นความเห็นในที่นี้คือการอนุมานซึ่งเกิดขึ้นจากการพิจารณาข้อเท็จจริง การพิจารณาข้อเท็จจริงและสรุปผลโดยการอนุมานนั้นเป็นหน้าที่ของศาล มิใช่หน้าที่ของพยาน พยานมีหน้าที่เพียงให้ข้อเท็จจริงต่อศาลเท่านั้น⁴⁹

แต่ก็มีข้อยกเว้นให้รับฟังพยานความเห็นได้อยู่ 2 ประการ ประการแรกในกรณีที่เป็นความเห็นของชุมชน (Opinion of Community) หรือที่เรียกว่ากิตติศัพท์ (Reputation) ซึ่งแม้เป็นพยานนอกเล่าก็รับฟังเพื่อหักล้างพยานที่เกี่ยวกับความประพฤติ หรือเพื่อพิสูจน์เกี่ยวกับการสมรส วงศ์สกุล หรือสิทธิมหาชนได้ ความเห็นประการที่สองที่รับฟังได้ เป็นความเห็นส่วนบุคคลซึ่งเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ความเห็นนี้อาจเป็นความเห็นของบุคคลธรรมดา หรือความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญก็ได้⁵⁰

เหตุที่ศาลต้องรับฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญก็เพราะ ในบางกรณีจะต้องมีการอนุมานซึ่งศาลเองไม่อาจทำได้เพราะไม่มีความรู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ส่วนที่ศาลจะรับฟังความเห็นของบุคคลธรรมดาในบางกรณีนั้น ก็เพราะไม่อาจแยกข้อเท็จจริงและความเห็นออกจากกันได้ คำบิกความของพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์มักจะมีความเห็นปะปนอยู่ด้วยเสมอไม่มากก็น้อย เป็นการยากที่จะแยกสิ่งทีอนุมานให้ออกจากข้อเท็จจริงหรือบางครั้งไม่อาจทำได้เลย เช่น ในคดีอาญาที่พยานบิก

⁴⁸ เอกสารการสอนชุดวิชาระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 8-15 (น. 817-819). เล่มเดิม.

⁴⁹ คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (น. 416). เล่มเดิม.

⁵⁰ From *An Introduction to Evidence* (p. 157), by Nokes, 1962.

ความว่าใครเป็นคนร้ายที่พยานเห็นนั้น ก็เป็นการที่พยานให้ความเห็นว่าคนนั้นคล้ายหรือเหมือนกับคนร้ายนั่นเอง⁵¹

ความเห็นของบุคคลธรรมดาซึ่งมิใช่พยานผู้เชี่ยวชาญนั้น กฎหมายอังกฤษให้รับฟังได้ เพราะเป็นกรณีที่ไม่อาจแยกความเห็นและข้อเท็จจริงออกจากกัน การให้พยานออกความเห็นเป็นเพียงวิธีการที่ยอมให้พยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ได้ถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นรับรู้ในรูปของความเห็น ซึ่งมักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการระบุตัวบุคคลหรือทรัพย์สิน เกี่ยวกับลายมือ อายุ สุขภาพ น้ำเสีย ความวิกลจริต ความมีนเมา ราคาของ ความเร็ว อุณหภูมิ อากาศ ช่วงระยะเวลา ตลอดจนถ้อยคำซึ่งมีความหมายพิเศษหรือความหมายคลุมเครือ ส่วนความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และศิลปะ ซึ่งคลุมถึงความรู้พิเศษในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการบัญชี การธนาคาร วิศวกรรม ลายพิมพ์นิ้วมือ อาวุธ ไฟ ปลา ป่าไม้ การสำรวจ และศัพท์ทางการค้า เป็นต้น แต่ศาลจะไม่ยอมรับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานทางศีลธรรม การแปลถ้อยคำในเอกสารหรือตัวบทกฎหมายในบางเรื่องศาลยอมรับฟังความเห็นทั้งของบุคคลธรรมดาและพยานผู้เชี่ยวชาญ เช่น เงินตราปลอม ลายมือ สุขภาพ ความวิกลจริต ความมีนเมา และราคาของ เป็นต้น⁵²

3.2.1.1 การกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law)

1. ประเทศอังกฤษ

ในส่วนของ การกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจ ซึ่งมักจะพบปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะละเมิด ดังเช่น

ประเทศอังกฤษมีหลักกฎหมายว่าด้วยละเมิดทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยผิดกฎหมายดังต่อไปนี้

Law Reform (Miscellaneous Provisions) Act 1934

Fatal Accidents Act 1976

Civil Liability Act 1961

Civil Liability (Amendment) Act 1996

ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้ตายเป็นตัวก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องค่าเสียหาย ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้ตายด้วยว่า ถ้าผู้ตายไม่ตาย จะมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายนั้นหรือไม่ภายใต้หลักกฎหมายดังกล่าว จำนวนค่าเสียหายที่ได้รับ จะต้องนำสืบและพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงว่าผู้ตาย

⁵¹ From *The Modern Law of Evidence* (pp.398-399), by Keane, 1994.

⁵² *An Introduction to Evidence* (pp. 157-173). Op.cit.

มีส่วนในการอุปการะเลี้ยงดูหรือสนับสนุนผู้เรียกร้องเพียงใดในระหว่างที่ผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ ค่าเสียหายที่ได้รับจะจัดสรรให้ผู้เรียกร้องตามสัดส่วนที่ได้รับความเสียหายของแต่ละบุคคล⁵³ ได้แก่

1) การตายของบุคคลเพราะการทำละเมิด จะต้องมีการชดใช้การกระทำหรือไม่ซึ่งตามหลักคอมมอนลอว์ ได้วางหลักให้มีการชดใช้การตายอันเนื่องมาจากการทำละเมิด แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกฎหมายที่บัญญัติ Law Reform (Miscellaneous Provisions) Act 1934 กรณีที่มีการตายไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายกับคนตาย เพราะคนตายไม่มีสภาพบุคคล แต่ก็มีคำถามว่าการตายของบุคคลมีผลกระทบอะไรกับมูลนิธิที่คงอยู่ต่อไป และบุคคลที่เรียกร้องค่าเสียหายจากการกระทำนั้น คือ ผู้แทนของผู้ตาย ผลกระทบของการตายต่อการกระทำยังคงอยู่

Law Reform (Miscellaneous Provisions) Act 1934 มีใจความ ดังนี้

(1) การตายของบุคคลซึ่งเกิดจากการกระทำละเมิดหลังจากกฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้ได้บัญญัติให้ผู้ตายยังคงสิทธิไว้แม้จะไม่มีสภาพบุคคลก็ตาม รวมทั้งให้สิทธิในประโยชน์ของทรัพย์สินด้วย แต่กฎหมายดังกล่าวไม่ครอบคลุมกรณีหมิ่นประมาท

(1A) สิทธิของบุคคลในการเรียกร้องภายใต้บังคับมาตรา 1A Fatal Accidents Act 1976 (bereavement) ไม่สามารถลงสถานะในสิทธิประโยชน์ทางทรัพย์สินในการตายของบุคคล

(2) ในกรณีความรับผิดชอบของการกระทำยังคงอยู่ สิทธิประโยชน์ในทรัพย์สินของผู้ตายจะต้องได้รับทดแทนเพื่อครอบคลุมความเสียหาย ดังนี้

(a)

(b)

(c) การตายที่เกิดจากการกระทำละเมิดหรือการงดเว้นการกระทำ ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในความเสียหาย โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลกำไรหรือขาดทุนในทรัพย์สินของผู้ตาย ค่าเสียหายให้รวมถึงค่าปลงศพด้วย

(3)

(4) การกระทำละเมิดหรือการงดเว้น ทำให้เกิดการตายของบุคคลซึ่งไม่ได้ตายทันที กฎหมายบัญญัติค่าเสียหายเพื่อรักษาพยาบาลไว้ด้วย

(5) สิทธิในผลประโยชน์ของทรัพย์สินของผู้ตายไม่สูญเสียไปตาม Fatal Accidents Act 1846-1976 ซึ่งทำให้ตกทอดไปยังทายาทของผู้ตาย และกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของทรัพย์สินของผู้ตายที่มีต่อความรับผิดชอบอื่น ๆ ในทำนองกลับกัน

⁵³ From *Tort Law Text and Materials* (p. 752), by Mark Lunncy and Ken Olhant, 2000. อ้างถึงใน *ค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อจิตใจ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์ (น. 67-73). เล่มเดิม.

2) การตายของบุคคลซึ่งเกิดจากการกระทำละเมิดจะมีผลกระทบต่อความเสียหายกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ตายหรือไม่เพียงใด ถ้าพิจารณาในกรณีดังกล่าวการตายเป็นปัจจัยก่อให้เกิดมูลคดีและบุคคลที่เกี่ยวข้องจะเป็นผู้เสียหายโดยตรงในการเรียกร้องค่าเสียหายซึ่งตามหลักคอมมอนลอว์ ไม่เห็นด้วย แต่ได้มีการบัญญัติกฎหมายมารองรับในปี ค.ศ. 1846 ถึงแม้ว่าโจทก์และผู้เสียหายจะเรียกร้องได้ในจำนวนจำกัด ซึ่งหลักกฎหมายดังกล่าวยังคงอยู่ใน Fatal Accidents Act 1976 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ยอมรับทั่วไปมีใจความ ดังนี้

1. สิทธิของผู้ถูกระทำละเมิดที่ถึงแก่ความตาย

(1) ถ้าการตายเป็นผลจากการกระทำละเมิด ไม่ว่าจะโดยจงใจหรือประมาทแต่ไม่ตายทันที ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทน ผู้กระทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่า ผู้เสียหายจะตายหรือไม่

(2) การกระทำละเมิดที่ทำให้ตาย ทายาทจะได้รับประโยชน์จากทรัพย์สิน

(3) ผู้อยู่ในความอุปการะ หมายถึง

(a) ภริยาหรือสามี หรือภริยาหรือสามีเดิมของผู้ตาย

(b) บุคคลใด

(i) ที่อยู่อาศัยกับผู้ตายในบ้านเดียวกันขณะหรือก่อนถึงแก่ความตาย

(ii) ที่อยู่อาศัยกับผู้ตายในบ้านเดียวกันมาแล้วอย่างน้อย 2 ปี ก่อนถึง

แก่ความตาย

(iii) ที่อยู่อาศัยกับผู้ตายมาตลอดเวลาถึงปัจจุบัน

(c) บิดาหรือมารดาหรือบุพการีของผู้ตาย

(d) บิดาหรือมารดาบุญธรรมของผู้ตาย

(e) บุตรหรือผู้สืบสันดานของผู้ตาย

(f) บุตรเลี้ยงที่ติดมากับภริยาหรือสามีของผู้ตาย

(g) ญาติของผู้ตาย ได้แก่ น้องสาว พี่สาว พี่ชาย น้องชาย ลูก ป้า น้า อา ของ

ผู้ตาย

1A การสูญเสีย

(1) การกระทำละเมิดตามกฎหมายนี้ ครอบคลุมการเรียกร้องค่าเสียหายเพื่อกลับสู่สถานะเดิม

(2) การเรียกร้องค่าเสียหายเพื่อทดแทนการสูญเสียผู้ได้รับประโยชน์ ได้แก่

(a) ภริยาหรือสามี

(b) ผู้ตายที่เป็นผู้เยาว์ซึ่งยังไม่ได้สมรส

- (i) บิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมาย
- (ii) มารดาโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าเป็นบุตรนอกสมรส
- (3) ภายใต้งบบังคับ (5) ค่าเสียหายที่ได้รับมีจำนวน 7,500 ปอนด์⁵⁴

2. การประเมินค่าเสียหาย

(1) การเรียกร้องค่าเสียหายนอกจากความเสียหายโดยทั่วไปทายาทควรจะได้รับตามสัดส่วนที่เสียหาย

(2) หลังจากหักส่วนที่ไม่ได้ครอบคลุมออก ส่วนที่เหลือนอกเหนือจากค่าเสียหายเพื่อความสูญเสียจะนำมาแบ่งให้กับทายาทโดยตรง

(3) ในการเรียกร้องสิทธิของแม่หม้ายเพราะการถูกระงับการละเมิดต่อสามีผู้ตายจะไม่ครอบคลุมกรณีหญิงหม้ายที่สมรสใหม่

(4) ในการประเมินค่าเสียหาย สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายฉบับนี้ให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ตาย โดยคำนึงว่าบุคคลดังกล่าวเป็นสามีหรือภริยา รวมทั้งสาระสำคัญอื่น ๆ ในการนำมาวินิจฉัยค่าเสียหายตามสิทธิเรียกร้อง ทั้งนี้ จะพิจารณาตามข้อเท็จจริงว่า บุคคลดังกล่าวมีสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ตายหรือไม่

(5) ถ้าทายาท ได้จ่ายค่าปลงศพไปจะได้รับค่าใช้จ่ายในส่วนนี้คืน

(6) การชำระค่าเสียหายตามคำพิพากษาจะได้รับทั้งจำนวน โดยไม่มีการแบ่งสันเป็นส่วน

3. การประเมินค่าเสียหายในผลประโยชน์ที่ไม่มีการครอบคลุมในการประเมินค่าเสียหายเนื่องจากความตายของผู้กระทำความผิด ผลประโยชน์ที่ค้างรับ หรือจะค้างรับจากทรัพย์สินของเขาจะไม่ครอบคลุมถึง

4. การประมาทร่วมกัน

ถ้าผู้ตายมีส่วนผิดหรือเป็นความผิดของผู้ตายเอง สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายจะลดลงตามส่วนตาม Law Reform (Miscellaneous Provision) Act 1934 และ Law Reform (Contributory Negligence) Act 1945

ค่าเสียหายต่อจิตใจในกรณีละเมิดให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยผิดกฎหมาย

Civil Liability Act 1961 มาตรา 48 (1) กล่าวว่า

⁵⁴ อัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงินปอนด์ของประเทศไทยกับ 1 ปอนด์ เท่ากับ 54.55 บาท ปรากฏตามอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ประจำวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2557 ของ ธนาคารแห่งประเทศไทย, จาก http://www.bot.or.th/Thai/Statistics/FinancialMarkets/ExchangeRate/_layouts/Application/ExchangeRate/ExchangeRate

“เมื่อการตายของบุคคลเกิดขึ้น โดยการกระทำที่ผิดกฎหมายของผู้อื่น เช่น การถูกทำร้ายแต่สำหรับการตายของเขา การเรียกร้องค่าเสียหายในคดีนี้บุคคลที่จะต้องรับผิดชอบสำหรับการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายสำหรับผลประโยชน์ของญาติและผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้ตาย”

และมาตรา 49 (1) (a) มีความว่า “ค่าเสียหายภายใต้มาตรา 48 จะต้อง

(i) ค่าเสียหายทั้งหมดถูกชดเชยหรือผู้พิพากษาเป็นผู้พิจารณา จะคำนึงถึงสัดส่วนการบาดเจ็บของผู้ต้องพึ่งพาของผู้ตายด้วย อันเป็นผลจากการตาย ตามลำดับ

(ii) ประเด็นในอนุมาตรา b สำหรับค่าสินไหมทดแทนความเสียหายต่อจิตใจ ผู้พิพากษาจะพิจารณาตามความเหมาะสมอันเป็นผลจากความตายที่ผู้ต้องพึ่งพาผู้ตาย แต่ละคนควรจะได้รับ

(b) การเรียกร้องค่าเสียหายต่อจิตใจในกรณีตามโดยศีลธรรมภายใต้อนุมาตรา (ii) ค่าเสียหายไม่ควรเกินกว่า 1,000 ปอนด์”

แต่จำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนความเสียหายต่อจิตใจในปัจจุบัน ได้มีการแก้ไขเป็นไม่ควรเกินกว่า 20,000 ปอนด์ ใน Civil Liability (Amendment) Act 1996 มาตรา 2 (1) ค่าเสียหายต่อจิตใจที่เหมาะสม จะต้องไม่เกินกว่าสองเท่าของค่าเสียหายปกติ

หากพิจารณาจากคำพิพากษาของศาลอังกฤษแต่เดิมจะพบว่าหลักการของ Aggravated Damages ยังมีความไม่ชัดเจนพอในคดีของ Lord Devlin วินิจฉัยในคดี Rookes v. Barnard แต่ก็เป็นที่ปรากฏค่าเสียหายต่อจิตใจที่โจทก์ได้รับเพิ่มจำนวนมากขึ้น Aggravated Damages เป็นค่าทดแทนให้คำนึงถึงความเสียหายของผู้เสียหายเป็นการทดแทนให้กลับสู่สถานะเดิมเหมือนไม่มีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น เพื่อที่จะสามารถชดเชยความเสียหายต่อจิตใจและอื่น ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ต่อมาในคดี House of Lord ในคดี Broome v. Cassall ได้กล่าวถึงค่าเสียหายต่อจิตใจ ซึ่งได้รับจากความรู้สึกเจ็บปวดเพราะถูกดูหมิ่น เหยียดหยาม เสียดเย้ย อับยศอดสู ความเศร้า โศกเสียใจอย่างสุดซึ้ง การกระทำของจำเลย รวมถึงการบุกรุก การล่วงละเมิดทางเพศ การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของตำรวจและการใส่ร้ายโดยมิชอบ

ในคดี Thompson v. M P C. โดย Lord Woolf MR. ได้กล่าวไว้ว่าพฤติการณ์ที่เข้าหน้าที่ได้เหยียดหยามผู้กระทำผิดระหว่างที่ถูกจับเพื่อดำเนินการฟ้องคดี เป็นการแสดงถึงการดูหมิ่นอย่างสูงและจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำที่มีเจตนาร้าย ก้าวร้าว ไม่ว่าการกระทำนั้นจะเกี่ยวข้องกับการถูกจับ การจำคุก หรือการฟ้องคดีก็ตาม จะต้องกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจ

(2) รวมถึงผลของการกระทำที่ตามมา ผลที่ตามมา โดยเฉพาะที่เกิดจากการหมิ่นประมาท

(3) ในการฟ้องร้องคดีโจทก์จะต้องได้รับความเสียหายต่อจิตใจในกรณีที่โจทก์ไม่ได้สัมผัสความรู้สึกของความประหลาดใจของจำเลย จะไม่ได้รับค่าเสียหายต่อจิตใจ แม้ว่าการกระทำของจำเลยจะมีความผิดก็ตาม ซึ่งก็มีฝ่ายที่เห็นด้วยว่า โจทก์ที่เป็นนิติบุคคล ไม่ควรมีสติที่ได้รับค่าเสียหายต่อจิตใจ เพราะนิติบุคคลไม่มีชีวิตจิตใจแต่ในคดี *Messenger Newspaper Ltd. v. National Graphical Association* เป็นคดีที่ให้บริษัทจำกัดมีสิทธิได้รับค่าเสียหายต่อจิตใจ แม้จะน้อยกว่ากรณีและผู้เสียหายเป็นบุคคลธรรมดาก็ตาม

Caulfield J ได้ให้ข้อสรุปว่าการวินิจฉัยค่าเสียหายต่อจิตใจนั้นให้คำนึงถึงความประหลาดใจหรือการกระทำของจำเลย มากกว่าที่จะวินิจฉัยจากความเสียหายของโจทก์

ประเภทของค่าเสียหายต่อจิตใจ ได้ถูกเน้นย้ำและให้คำจำกัดความโดยศาลสูงใน *Conway v. Irish National Teachers Organisation* (1991) 2IR305 ในคดีนี้ *Finlay CJ* ให้คำจำกัดความคำว่า “ค่าเสียหายต่อจิตใจว่าเป็นการชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นส่วนหนึ่งของการตระหนักถึงการบาดเจ็บที่เพิ่มขึ้นหรือการสับสนประมาทต่อโจทก์ซึ่งถูกกระทำ และยังเป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้ถึงการกระทำที่ไม่ยุติหรือการกระทำที่ทำให้โกรธแค้นของจำเลย⁵⁵

Finlay CJ ยังคงยืนยันว่าการกระทำของจำเลย ไม่ว่าจะ เป็นระหว่างการทำละเมิดหรือผลที่ตามมา เช่น การฟ้องร้องที่อาจเพิ่มความเสียหายให้กับโจทก์ เป็นการวางมาตรฐานในการชดใช้ค่าเสียหายต่อจิตใจ เขาถือว่าการชดใช้ค่าเสียหายต่อจิตใจจะมีความเหมาะสม ในกรณีที่โจทก์ได้รับความเสียหายจากการบาดเจ็บเพิ่มขึ้น โดย

(1) ในกรณีที่การกระทำมีความผิด มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกดขี่ข่มเหงการเหยียดหยามหรือการกระทำที่รุนแรง

(2) พฤติกรรมของผู้กระทำภายหลังจากกระทำความผิด ไม่รู้สึกสำนึกในการกระทำผิด เช่น การปฏิเสธที่จะขอโทษ หรือแก้ไขปรับปรุงความผิดพลาดนั้น หรือทำการชู้คุกคามว่าจะมีการทำผิดซ้ำอีก

(3) พฤติกรรมของผู้กระทำความผิดหรือตัวแทนในการแก้ต่าง การกล่าวหาของโจทก์รวมทั้งการดำเนินการที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดี

ศาลได้แสดงถึงความประสงค์ในการให้มีการชดใช้ค่าเสียหายต่อจิตใจ กรณีที่ศาลสูงพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับค่าเสียหายต่อจิตใจ ตัวอย่างในคดีดังต่อไปนี้คือ

คดี *Rookes v. Barnard* (1964) A.C.1129 ในคดีนี้เป็นคดีพิพาทระหว่าง B.O.A.C. และสมาชิกสหภาพแรงงาน ซึ่งมีข้อตกลงร่วมกันอย่างเอกฉันท์ไม่ให้มีการนัดหยุดงาน *Rookes* โจทก์

⁵⁵ คำสันทนใหม่ทดแทนกรณีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อจิตใจ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) (น. 63-69). เล่มเดิม.

ในคดีนี้เป็นลูกจ้างของ B.O.A.C. และเป็นกรรมการสหภาพแรงงาน เจ้าหน้าที่สองในสามซึ่งเป็นลูกจ้าง B.O.A.C. ได้แจ้งต่อบริษัทว่า ถ้าไม่ไล่ Rookes ออกจากงานจะมีการนัดหยุดงาน ได้มีคำเตือนตามกฎหมายและให้เขาได้พ้นจากหน้าที่หลังจากมีข้อพิพาท Rookes ได้ลาออกจากงานและได้ฟ้องเจ้าหน้าที่สหภาพว่า มีการสมคบวางแผนร้าย และข่มขู่เขา เพราะในสัญญาจ้างแรงงานมีข้อตกลงห้ามไม่ให้มีการนัดหยุดงาน ดังนั้น การข่มขู่ว่าจะมีการนัดหยุดงานก็จะเป็นการผิดสัญญา

ในการพิจารณาคดีดังกล่าวศาลพิพากษาให้บริษัท B.O.A.C. ใช้จ่ายค่าเสียหาย Exemplary Damages จำนวน 7,500 ปอนด์ แต่คำพิพากษาได้ถูกกลับโดยศาลอุทธรณ์ โดยให้ส่งคดีกลับไปพิจารณาใหม่เกี่ยวกับค่าเสียหายแต่ให้รับอุทธรณ์ของโจทก์ในเรื่องอื่น

The House of Lords โดย Lord Devlin ให้แนวคิดว่า Exemplary Damages มีวัตถุประสงค์เป็นการลงโทษหรือขจัดขวางยับยั้งการกระทำผิด ดูเหมือนจะปฏิเสธหลักการทางแพ่งและทางอาญา ทั้งค่าเสียหายในคดีละเมิด ไม่ได้จำกัดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินเท่านั้น ถ้าสามารถนำสืบค่าเสียหายพิเศษได้ ศาลก็กำหนดให้ได้ และค่าเสียหายของโจทก์ไม่เพียงแต่ถูกไล่ออกจากงานเท่านั้น ผู้เสียหายยังนำสืบให้เห็นถึงพฤติการณ์ที่ได้รับผลกระทบ ตั้งแต่ความไม่สะดวกในการที่จะเปลี่ยนงานใหม่ ความทุกข์ทรมานจากการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ และต้องนำสืบถึงความชั่วร้ายของผู้กระทำละเมิด ซึ่งทำให้กระทบต่อจิตใจของผู้เสียหาย ทำให้กระทบต่อศักดิ์ศรีหรือความภาคภูมิใจ สิ่งเหล่านี้เป็นสาระสำคัญ ซึ่งคณะลูกขุนจะต้องคำนึงถึงในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนอย่างเหมาะสม

ในเรื่องของความเสียหายทางจิตใจในนี้ กฎหมายลักษณะละเมิดของอังกฤษมีการกำหนดเงื่อนไขหรือข้อกำหนดอยู่หลายประการ เพื่อเป็นการควบคุมขอบเขตความรับผิดชอบต่อความเสียหายต่อจิตใจไม่ให้กว้างจนเกินไป ดังจะเห็นได้จากคำตัดสินของผู้พิพากษา Wilberforce ในคดี *McLoughlin v. O'Brian* ซึ่งได้เสนอหลัก 3 ประการที่ควรใช้ในการพิจารณาเรื่องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจที่เกิดขึ้น หรือที่เรียกกันว่า “Control Mechanisms”⁵⁶ กล่าวคือ (1) ผู้ใดควรที่จะได้สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายชนิดนี้ (2) ความใกล้ชิดของผู้เสียหายกับเหตุการณ์การกระทำละเมิด (3) เป็นความเสียหายต่อจิตใจที่ได้รับการยอมรับในทางกฎหมาย และเหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็อาจเป็นเพราะความกังวลถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น หากมีการยอมรับหรือชดใช้ให้ซึ่งความเสียหายชนิดนี้กันอย่างกว้างขวางหรือไร้ขอบเขต ที่เรียกกันว่า “Flood Gate” กล่าวคือ เป็นภาวะที่ผู้เสียหายจะหลั่งไหลเข้ามาเรียกร้องค่าเสียหาย ที่ไม่ว่าผู้เสียหายจะได้รับบาดเจ็บมากน้อยเพียงใดก็จะอ้างว่าได้รับความเสียหายต่อจิตใจ⁵⁷ ดังนั้นในการชดเชยให้ซึ่งค่าความเสียหายต่อจิตใจ ศาลอังกฤษก็จะ

⁵⁶ From *Tort* (pp. 112-113), by Paula Giliker and Silas Beckwith, 2008, London: Sweet & Maxwell.

⁵⁷ Chris Turner and Sue Hodge (pp. 199-201.), *Op.cit.*

พิจารณาว่าผู้เสียหายจากการกระทำละเมิดนั้นเป็นผู้เสียหายโดยตรง (Primary Victim) หรือผู้เสียหายโดยอ้อม⁵⁸ (Secondary Victim) หรือเป็นเพียงคนที่มุงดูเหตุการณ์ (Bystander) ซึ่งไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้เสียหายการแบ่งแยกระหว่างผู้เสียหายโดยตรงกับผู้เสียหายโดยอ้อมนี้เกิดขึ้นในคดี *Alcock V. Chief Constable of South Yorkshire*⁵⁹ ในข้อเท็จจริงที่ว่าในเกมการแข่งขันฟุตบอลที่สนาม Hillsborough Stadium ตำรวจผู้ดูแลความปลอดภัยไม่ได้จัดการตามสมควรยินยอมให้ฝูงชนจำนวนมากเข้าไปในสนามจนเกินความจุของสนามที่จะรองรับได้ ทำให้ผู้คนอัดกันแน่นอยู่ในสนามจนขาดอากาศหายใจ และมีการพังทลายลงของอัฒจันทร์ในสนามเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตไปทั้ง 96 คนและมีผู้ได้รับบาดเจ็บอีกกว่าร้อยคน โดยในระหว่างการเกิดขึ้นของเหตุโศกนาฏกรรมดังกล่าวได้มีการถ่ายทอดสดทางโทรทัศน์ และวิหุ จากเหตุดังกล่าวมีผู้เสียหายที่อ้างว่าได้รับบาดเจ็บทางจิตใจทั้งที่อยู่ในที่เกิดเหตุและไม่ได้อยู่ในที่เกิดเหตุ แต่เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ สามีภรรยา ญาติพี่น้องหรือเพื่อน ศาลในคดีนี้ได้แยกออกระหว่างการเป็นผู้เสียหายโดยตรงกับผู้เสียหายโดยอ้อม ดังต่อไปนี้

1. ผู้เสียหายโดยตรง (Primary Victim) คือ ผู้เสียหายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์การกระทำละเมิดและอาจจะได้รับความเสียหายต่อร่างกาย หรือถูกทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายแก่ตนเอง⁶⁰ หลักการในเรื่องดังกล่าวนี้ได้รับการพัฒนามาจากหลักในคดี *Dulieu V. White & Sons* ที่ว่าผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องได้รับบาดเจ็บทางร่างกายโดยตรง ซึ่งเพียงแต่อาจจะได้รับความเสียหายทางร่างกาย หรือเพียงแต่กลัวว่าจะเกิดอันตรายแก่ตนก็เพียงพอแล้วที่จะจัดอยู่ในกลุ่มของผู้เสียหายโดยตรงนี้ ซึ่งหลักการและแนวคิดในเรื่องดังกล่าวก็ได้มีการนำไปเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินคดีต่อ ๆ มา ดังเช่นในคดี *Page V. Smith* ตามข้อเท็จจริงที่ได้กล่าวไว้โดยละเอียดแล้วข้างต้นซึ่งจะเห็นได้ว่าโจทก์อยู่ในเหตุการณ์การเกิดขึ้นของอุบัติเหตุทางรถยนต์ โดยโจทก์นั่งอยู่ในรถยนต์ของโจทก์ซึ่งถูกชนจากการกระทำโดยประมาทของจำเลยแต่จากอุบัติเหตุดังกล่าวโจทก์ไม่ได้รับบาดเจ็บทางร่างกายเลย แต่เกิดการเจ็บป่วยทางจิตใจตามมา ผู้พิพากษา *Lloyd* ในคดีนี้ได้ให้เหตุผลไว้ว่าโจทก์ตกอยู่ในขอบเขตของอันตรายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของจำเลย หรือ *Zone of Danger*⁶¹ ดังนั้นแล้วแม้โจทก์จะไม่ได้บาดเจ็บทางร่างกายเลยก็ตามแต่ได้เกิดอาการการเจ็บป่วยทางจิตใจขึ้นมา จำเลยก็ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์เสมือนกับว่าทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย และหลักการที่สำคัญอีกอย่างในคดีนี้ก็คือ ความเสียหายต่อจิตใจที่เกิดขึ้นต้องเป็นความเสียหายต่อจิตใจที่เกิดได้

⁵⁸ Basil Markesinis, Michael Coester, Guido Alpa and Augustus Ullstein (p. 52). Op.cit.

⁵⁹ *Alcock V. Chief Constable of South Yorkshire* [1992] 4 ALL ER 907.

⁶⁰ Simon Deakin, Angus Johnston and Basil Markesinis (pp. 140-141). Op.cit.

⁶¹ Ibid.

อย่างไรก็ตาม มิใช่เป็นผู้ที่มีความรู้สึกอ่อนไหวต่อความเสียหายต่อจิตใจเกิดควร เว้นแต่ผู้กระทำความคิดได้รู้ลักษณะพิเศษเช่นนั้นของผู้เสียหาย ดังนั้นหลักกระโหลกบาง⁶² (Eggshell-skull Rule หรือ Thin-skull Rule) จึงเป็นหลักที่อยู่นอกขอบเขตในการพิจารณาเรื่องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ⁶³

ดังนั้นเราอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าการพิจารณาว่าโจทก์เป็นผู้เสียหายโดยตรงหรือไม่นั้น เป็นการพิจารณาที่ตัวผู้เสียหายเองเป็นหลัก กล่าวคือเป็นรูปแบบที่ผู้เสียหายเป็นผู้เผชิญกับเหตุการณ์การกระทำละเมิดจากการกระทำของจำเลยด้วยตนเอง และได้รับความเสียหายต่อจิตใจ

2. ผู้เสียหายโดยอ้อม (Secondary Victim) คือ ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายต่อจิตใจจากการเห็นเหตุการณ์ หรือเป็นพยานในเหตุการณ์การเสียชีวิต การบาดเจ็บ หรือการทำให้ตกอยู่ในอันตรายซึ่งเกิดขึ้นกับผู้อื่น แต่อย่างไรก็ตามการเป็นผู้เสียหายโดยอ้อมนั้น นอกจากหลักการที่ว่าต้องเป็นความเสียหายต่อจิตใจที่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างสมควรแล้ว ใน *Alcock v. Chief Constable of South Yorkshire* ศาลก็ยังได้วางหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในการพิจารณาการเป็นผู้เสียหายโดยอ้อมดังต่อไปนี้⁶⁴

1) ผู้เสียหายโดยอ้อมต้องเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับผู้เสียหายโดยตรงที่ถูกกระทำละเมิด กล่าวคือ เฉพาะแต่ผู้เสียหายโดยอ้อมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับผู้เสียหายโดยตรงที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดเท่านั้นที่จะได้รับการเยียวยาชดเชยให้ซึ่งค่าเสียหาย เช่น บิดามารดา บุตร สามี ภริยา ญาติ หรือเพื่อนที่ใกล้ชิดซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เป็นกรณี ๆ ไปโดยโจทก์ (ผู้เสียหายโดยอ้อม) จะต้องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันอย่างเพียงพอ ดังเช่นในคดี *McCarthy v. Chief Constable of South Yorkshire* ในข้อเท็จจริงที่ว่าโจทก์ซึ่งเป็นพี่น้องต่างมารดากับผู้ตายที่เสียชีวิตจากเหตุโศกนาฏกรรมที่สนาม Hillsborough Stadium สามารถที่จะแสดงหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดระหว่างผู้ตายกับโจทก์ ศาลในคดีนี้ตัดสินให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจแก่โจทก์

⁶² หลักกระโหลกบาง คือ หลักการทางกฎหมายที่กำหนดให้ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายทั้งหมด แม้ว่าจะไม่สามารถคาดหมายได้ถึงผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นก็ตาม จากหลักการที่ว่า “ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายต้องรับสภาพของผู้เสียหายว่าเป็นเช่นเดียวกับตอนที่เจอ” อ้างถึงใน *ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์) (น. 57-58), โดย ชัยภัทร นิสมณวิงศ์, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁶³ จาก *ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายลักษณะละเมิด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์) (น.51), โดย จักรินทร์ โทเมศ, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁶⁴ แหล่งเดิม.

อีกทั้งใน Negligence (Psychiatric Illness) Draft of a Bill⁶⁵ ซึ่งเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีการบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบในการกระทำโดยประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อจิตใจ โดยในมาตรา 3(4) (a)-(e)⁶⁶ ได้มีการบัญญัติกลุ่มบุคคลที่ถือว่าผู้เสียหายโดยอ้อมดังต่อไปนี้

1. คู่สมรสไม่ว่าจะเป็นสามีหรือภริยาของผู้เสียหาย
 2. บิดามารดาของผู้เสียหาย
 3. บุตรของผู้เสียหาย
 4. พี่หรือน้องของผู้เสียหาย
 5. บุคคลที่อยู่ร่วมกันกับผู้เสียหาย ซึ่งบุคคลที่อยู่ร่วมกันกับผู้เสียหายนี้มีการขยายความโดยมาตรา 3(5) ที่ให้หมายถึงบุคคลที่อยู่ร่วมกันอย่างน้อยเป็นเวลา 2 ปี
- 2) ผู้เสียหายโดยอ้อมต้องเป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์หรือได้รู้ได้เห็นผู้เสียหายโดยตรงทันทีหลังการเกิดขึ้นของการกระทำละเมิด ซึ่งต้องมีความใกล้ชิดกันอย่างเพียงพอของเวลาและสถานที่ที่เกิดการกระทำละเมิดกันขึ้น หลักในเรื่องนี้พัฒนามาจากคดี *McLoughlin v. O'Brian*

⁶⁵ Negligence (Psychiatric Illness) Draft of a Bill Retrieved November, 2012, From <http://www.lawcom.gov.uk/docs/ic249bill.pdf>

⁶⁶ Section 3 (1) Subsections (2) to (5) have effect to determine whether for the purposes of section 1 the plaintiff and the immediate victim had a close tie of love and affection at a particular time.

(2) If at the time concerned the plaintiff fell within any of the categories listed in subsection (4) he and the immediate victim must be conclusively taken to have had a close tie of love and affection at that time.

(3) Otherwise it is for the plaintiff to show that he and the immediate victim had a close tie of love and affection at the time concerned.

(4) The categories are-

- (a) the immediate victim's spouse;
- (b) either parent of the immediate victim;
- (c) any child of the immediate victim;
- (d) any brother or sister of the immediate victim;
- (e) the immediate victim's cohabitant.

(5) The plaintiff was the immediate victim's cohabitant at the time concerned if and only if-

(a) though not married to each other, they lived together as man and wife for a period of at least two years immediately before the time concerned. of

(b) though of the same gender, they had a relationship equivalent to that described in paragraph (a) for such a period.

ในข้อเท็จจริงที่ได้กล่าวไว้แล้วเบื้องต้นที่ว่า โจทก์คือนาง McLoughlin ซึ่งมีได้อยู่ในที่เกิดเหตุแต่ถูกเรียกตัวไปที่โรงพยาบาล 1 ชั่วโมงหลังอุบัติเหตุที่เกิดกับครอบครัวของเธอ ศาลในคดีนี้ถือว่าเธอเป็นผู้เสียหายโดยอ้อม โดยเหตุผลที่ว่าแม่เธอนั้นจะมีได้อยู่ตอนเหตุการณ์เกิดขึ้นก็ตาม แต่แทบจะในทันทีที่รู้ถึงเหตุการณ์ดังกล่าว เธอก็ได้ตามไปที่โรงพยาบาลและประสบกับอาการเจ็บป่วยทางจิตใจจากการเห็นครอบครัวของเธอได้รับบาดเจ็บ จึงเป็นการเหมาะสมที่จะชดเชยให้ซึ่งค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจแก่เธอ แต่อย่างไรก็ตามในคดีนี้ศาลก็ได้วางเงื่อนไขไว้ว่าจะต้องเป็นอาการตกใจที่เกิดขึ้นในทันทีและเป็นเพียงเหตุการณ์เดียวที่ก่อให้เกิดอาการเจ็บป่วยทางจิตใจมิใช่ลักษณะของการเจ็บป่วยทางจิตใจที่ค่อย ๆ เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่มีลักษณะต่อเนื่องกันไป แต่ต่อมาในคดี *Walters v. North Glamorgan NHS Trust*⁶⁷ ศาลก็ได้ขยายหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ออกไปโดยยินยอมที่จะชดเชยให้กัน ซึ่งค่าเสียหายแม้ว่าจะเป็นการเจ็บป่วยทางจิตใจที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่มีลักษณะต่อเนื่องกันไป และเป็นความเจ็บป่วยทางจิตใจค่อย ๆ เกิดขึ้นหลังเหตุการณ์ได้ล่วงไปแล้ว 36 ชั่วโมง

3) ผู้เสียหายโดยอ้อมประสบกับการเจ็บป่วยทางจิตใจจากการได้เห็นหรือได้ยินการเกิดขึ้นของเหตุการณ์การกระทำละเมิดด้วยตนเอง กล่าวคือต้องเป็นผู้ที่ประสบกับความเจ็บป่วยทางจิตใจผ่านการได้เห็น หรือได้ยินด้วยตนเอง สำหรับการรับรู้ถึงเหตุการณ์การกระทำละเมิดผ่านบุคคลที่ 3 การรับรู้เหตุการณ์ทางโทรทัศน์หรือวิทยุ นั้น กฎหมายอังกฤษปฏิเสธที่จะชดเชยให้ซึ่งค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ⁶⁸ แต่อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าหากการสื่อสารทางโทรทัศน์ วิทยุ หรือช่องทางการสื่อสารอันใดที่สามารถจะแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจน หรือบ่งชี้ได้อย่างแน่ชัดแล้วก็อาจที่จะเกิดความรับผิดชอบกันได้⁶⁹ ดังเช่นในคดี *Froggatt v. Chesterfield and North Derbyshire Royal Hospital NHS Trust*⁷⁰ ในข้อเท็จจริงที่ว่า ภริยาของโจทก์ซึ่งถูกผ่าตัดเอาเต้านมของเธอ หลังจากการวินิจฉัยโรคผิดพลาดด้วยความประมาทเกินเลย สามีของเธอประสบความสำเร็จในการเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจที่เกิดขึ้นหลังจากได้เห็นภริยาของเขายู่ในสภาพเปลือยเปล่าหลังการผ่าตัด อีกทั้งลูกชายของเธอที่รับรู้เหตุการณ์ของแม่ผ่านการพูดคุยกันทางโทรศัพท์ โดยในการพูดคุยนั้นมีการบอกถึงรายละเอียดที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน และยังบอกว่าแม่ของเขาอาจถึงแก่ความตายด้วย ลูกชายของเธอก็ประสบความสำเร็จในการ

⁶⁷ *Walters v. North Glamorgan NHS Trust* [2002] EWCA Civ 1792.

⁶⁸ Basil Markesinis, Michael Coester, Guido Alpa and Augustus Ullstein (p. 54). Op.cit.

⁶⁹ Vivienne Harwood (p. 48). Op.cit.

⁷⁰ *Froggatt v. Chesterfield and North Derbyshire Royal Hospital NHS Trust* [2002] WL 3167323.

เรียกร้อยค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจจากการรับรู้ถึงเหตุการณ์การกระทำละเมิดผ่านทางโทรศัพท์

แต่อย่างไรก็ตามคำแนะนำของ Law Commission ในเรื่องความรับผิดชอบต่อความเสียหายต่อจิตใจนั้นก็ได้อธิบายแนวทางในการปรับปรุงหลักการในเรื่องดังกล่าวไว้ว่าในการพิจารณาเรื่องผู้เสียหายโดยอ้อม ตามแนวคำพิพากษาของศาลอังกฤษ โจทก์ต้องแสดงให้เห็นถึงเงื่อนไขทั้ง 3 ข้อ ตามที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ข้างต้น แต่สำหรับเงื่อนไขข้อที่ 2 ที่ว่าผู้เสียหายจะต้องเป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ หรือได้รับรู้หรือเห็นผู้เสียหายโดยตรงทันทีหลังการเกิดขึ้นของการกระทำละเมิด ซึ่งต้องมีความใกล้ชิดกันอย่างเพียงพอของเวลาและสถานที่ที่เกิดการกระทำละเมิดและข้อที่ 3 ที่ว่าจะต้องเป็นผู้ที่ประสบกับความเจ็บป่วยทางจิตใจผ่านการได้เห็น หรือได้ยินด้วยตนเองเท่านั้น เงื่อนไขทั้ง 2 ประการนี้สมควรที่จะตัดออกไป ในเหตุผลที่ว่าในการพิจารณาความรับผิดชอบดังกล่าวควรที่จะดูความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายโดยตรงกับผู้เสียหายโดยอ้อมเป็นสำคัญ และข้อเสนอแนะอีกประการหนึ่งก็คือ ไม่ควรที่จะยอมรับเพียงความเสียหายต่อจิตใจที่เป็นผลทันทีหลังเหตุการณ์การกระทำละเมิด โดยสมควรที่จะยอมรับถึงรูปแบบความเสียหายต่อจิตใจที่ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้น แม้ว่าเหตุการณ์การกระทำละเมิดจะล่วงไปแล้วก็ตาม

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่าศาลอังกฤษยอมที่จะชดเชยให้ซึ่งค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจที่เกิดจากการกระทำละเมิดต่อทรัพย์สิน เช่น ในคดี *Attia v. British Gas*⁷¹ ในข้อเท็จจริงที่ว่า โจทก์กลับมาถึงบ้านแล้วพบว่าบ้านของเธอถูกไฟไหม้จากการกระทำโดยประมาทเดินเลี้ยวของจำเลย โจทก์ประสบกับความเสียหายต่อจิตใจจากการที่เธอเฝ้ามองดูบ้านของเธอถูกไฟไหม้ ศาลในคดีนี้ตัดสินให้จำเลยต้องชดเชยค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจที่เกิดขึ้นแก่เธอ

ดังนั้น เราอาจจะกล่าวสรุปโดยรวมได้ว่ากฎหมายลักษณะละเมิดของอังกฤษในเรื่องของการชดเชยให้ซึ่งค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจนั้น สิ่งที่จะมีการเยียวยาชดเชยให้กันคือความเสียหายต่อจิตใจในรูปแบบของความเจ็บป่วยทางจิตใจหรือการเกิดขึ้นของโรคทางจิตเวช⁷² ทั้งนี้โดยถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของความเสียหายต่อบุคคล ซึ่งอาศัยการพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไปและอาศัยหลักฐานหรือการพิสูจน์ในทางการแพทย์เป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเดินเลี้ยว โดยมีเงื่อนไขและข้อจำกัดหลายประการด้วยกัน ดังจะเห็นได้จากการพิจารณาว่าผู้เสียหายโดยตรงหรือเป็นผู้เสียหายโดยอ้อม ส่วนความเสียหายต่อจิตใจรูปแบบอื่น ๆ ไม่ว่าจะ

⁷¹ *Attia v. British Gas* [1987] 3 ALL ER 455.

⁷² จาก *วิวัฒนาการของกฎหมายลักษณะละเมิด* (เอกสารประกอบการบรรยาย.) (น. 149), โดย อนันต์ จันทโรภากร.

เป็นความเศร้าโศกเสียใจเนื่องจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก การถูกรบกวนทางจิตใจอย่างรุนแรง หรือความเสียหายทางอารมณ์นั้น โดยหลักทั่วไปแล้วจะไม่มี การชดเชยให้กัน แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายอังกฤษก็ยังมีรูปแบบของการชดเชยให้กัน โดยการบัญญัติเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นเฉพาะกรณีไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่ต้องการขยายขอบเขตความรับผิดชอบในทางคอมมอนลอว์ออกไปประกอบกับอาจเป็นเรื่องนิติบัญญัติในทางกฎหมายของอังกฤษเอง

การกำหนดค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจที่เกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกายหรือจิตใจ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่ารูปแบบของค่าความเสียหายต่อจิตใจที่จะมีการชดเชยให้กันในกฎหมายลักษณะละเมิดของอังกฤษ คือ ความเสียหายต่อจิตใจที่เป็นที่ยอมรับในทางกฎหมายอย่างการเจ็บป่วยทางจิตใจ หรือการเกิดขึ้นของโรคทางจิตเวช ทั้งนี้ไม่ว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต สภาวะของบุคคล หรือทรัพย์สิน และโดยสภาพของความเสียหายชนิดนี้ที่ถือได้ว่าเป็นความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินชนิดหนึ่ง อันถือได้ว่าเป็นลักษณะของค่าเสียหายแบบทั่วไป (General Damages) ซึ่งในการชดเชยจะพิจารณากันภายใต้ 2 รูปแบบหลักดังต่อไปนี้

1. ค่าเสียหายสำหรับความเจ็บปวด และทุกข์ทรมาน (Pain and Suffering) กล่าวคือ การพิจารณาภายใต้หัวข้อนี้ศาลจะชดเชยค่าเสียหายแก่โจทก์หรือไม่ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่าโจทก์จะต้องแสดงให้เห็นว่าเขาได้ประสบกับความเจ็บปวด และทุกข์ทรมานจากการกระทำละเมิดของจำเลยโดยในคำว่า “ความเจ็บปวด” หมายถึง การบาดเจ็บทางร่างกาย ซึ่งมีสาเหตุหรือเป็นผลมาจากความเสียหาย ส่วนคำว่า “ทุกข์ทรมาน” หมายถึง การบาดเจ็บทางจิตใจซึ่งผู้เสียหายรู้สึกหรือรับรู้อันเป็นผลมาจากความเสียหาย⁷³ นอกจากนี้ยังรวมถึงความทุกข์ทรมานต่อความกังวลต่อชีวิตของผู้เสียหายในอนาคตที่จะต้องสูญเสียไปอีกด้วย ดังจะเห็นได้จาก Administration of Justice Act 1982 มาตรา 1⁷⁴ แต่ถ้าหากผู้เสียหายอยู่ในสภาพสิ้นสติ หรือไม่สามารรับรู้ถึงความรู้สึกเจ็บปวด

⁷³ From *Damages for personal injury and death* (pp. 134-135.), by David Kemp, 1999, London: Sweet & Maxwell.

⁷⁴ Section 1 (1) In an action under the law of England and Wales or the law of Northern Ireland for damages for personal injuries

(a) no damages shall be recoverable in respect of any loss of expectation of life caused to the injured person by the injuries; but

(b) if the injured person's expectation of life has been reduced by the injuries. the court. in assessing damages in respect of pain and suffering caused by the injuries. shall take account of any suffering caused or likely to be caused to him by awareness that his expectation of life has been so reduced.

(2) The reference in subsection (1) (a) above to damages in respect of loss of expectation of life does not include damages in respect of loss of income.

ทุกข์ทรมานได้ หรือได้เสียชีวิตแทบจะในทันทีหลังจากการกระทำละเมิดก็จะไม่มีการชดเชยให้ซึ่งค่าเสียหายในหัวข้อนี้⁷⁵

2. ค่าเสียหายสำหรับการสูญเสียความรื่นรมย์ในชีวิต (Loss of Amenity) กล่าวคือเป็นรูปแบบของการสูญเสียความสุขที่ถึงจะมีได้ หรือกิจกรรมที่ผู้เสียหายสามารถกระทำได้ก่อนถูกกระทำละเมิด เช่น ความสุขในการที่จะได้เล่นกีฬา ความสามารถในการขับรถหรือความสามารถในการสืบพันธุ์ นอกจากนั้นแล้วยังรวมถึงความเสียหายที่เกี่ยวข้องมาจากการสูญเสียความสามารถ⁷⁶ เช่น การสูญเสียโอกาสที่จะได้แต่งงาน การสูญเสียโอกาสที่จะได้ทำงานที่ดีเป็นต้น โดยผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องมีสติรับรู้ถึงความเสียหายอย่างค่าเสียหายสำหรับความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน เหตุผลของความแตกต่างในเรื่องนี้มีให้เห็นในคดี *Lim Poh Choo v. Camden and Islington Area Health Authority*⁷⁷ ซึ่ง Lord Scarman ได้ให้เหตุผลไว้ว่าค่าเสียหายสำหรับความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน ขึ้นอยู่กับความสามารถในการรับรู้ถึงความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานของผู้เสียหาย ส่วนค่าเสียหายสำหรับการสูญเสียความรื่นรมย์ในชีวิตขึ้นอยู่กับสิ่งที่ผู้เสียหายจะต้องสูญเสียไปอย่างแท้จริงไม่ว่าผู้เสียหายจะได้รับรู้ถึงความเสียหายนั้นหรือไม่ก็ตาม⁷⁸ สำหรับเรื่องการประเมินค่าความเสียหายต่อจิตใจสำหรับความเสียหายต่อร่างกาย หรือจิตใจนั้น โดยลักษณะของความเสียหายชนิดนี้ศาลไม่สามารถที่จะประเมินหรือบ่งชี้จำนวนค่าเสียหายที่แน่นอนได้ โดยในทางปฏิบัติก็จะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายแก่โจทก์โดยอาศัยการพิจารณาหลักฐานต่าง ๆ ของโจทก์ประกอบกับพฤติการณ์ของคดี เช่น รูปการของความเสียหายเป็นอย่างไร ระดับของความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานและระยะเวลาของการรักษาเป็นอย่างไร หรือการที่ผู้เสียหายไม่สามารถที่จะใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขมากนักน้อยแค่ไหนเป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามเรื่องการประเมินให้ซึ่งค่าเสียหายสำหรับความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินนี้ก็มีการแนะแนวทางในการกำหนดระดับหรือจำนวนของค่าเสียหายที่จะชดเชยกันให้โดยคณะกรรมการที่มีชื่อว่า *The Judicial Studies Board Guidelines (JSB Guidelines)* ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 1992 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้แนวทางแก่ศาลในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายสำหรับความเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน แม้ว่าในช่วงแรก JSB Guidelines จะไม่เป็นที่ยอมรับของศาลอังกฤษแต่ในช่วงหลังผ่านมา JSB

⁷⁵ Basil Markesinis, Michael Coester, Guido Alpa and Augustus Ullstein (p.46). Op.cit.

⁷⁶ David Kemp (pp. 139-140). Op.cit.

⁷⁷ *Lim Poh Choo v. Camden and Islington Area Health Authority* [1980] AC 174.

⁷⁸ Basil Markesinis, Michael Coester, Guido Alpa and Augustus Ullstein (p. 48). Op.cit.

Guidelines มีความสำคัญอย่างมากในการกำหนดค่าเสียหายสำหรับความเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน⁷⁹ โดยถือว่าการที่โจทก์อ้างประเภท และจำนวนค่าเสียหายที่ระบุไว้ใน JSB Guidelines นั้น ค่าเสียหายตามที่อ้างถือได้ว่าเป็นค่าเสียหายที่สมเหตุสมผลและอยู่ในขอบเขตของความเสียหาย⁸⁰ โดยในเรื่องค่าความเสียหายต่อจิตใจอย่างการเจ็บป่วยทางจิตใจ หรือการเจ็บป่วยในทางจิตเวช JSB Guidelines ได้ให้แนวทางในการกำหนดค่าเสียหายไว้ว่าจะต้องพิจารณาปัจจัยเหล่านี้เพื่อบ่งชี้ถึงความมากน้อยของค่าเสียหาย⁸¹ กล่าวคือ

- 1) ความเสียหายต่อจิตใจที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตและการทำงานหรือไม่
- 2) ความเสียหายต่อจิตใจนั้นมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อนหรือผู้ที่เข้ามาติดต่อสัมพันธ์กับผู้เสียหายหรือไม่
- 3) ระยะเวลาของการรักษาจนหายเป็นปกติเป็นอย่างไร
- 4) อาการของโรคจะรุนแรงและ/หรือเพิ่มขึ้นในอนาคตหรือไม่เพียงใด
- 5) จะต้องมีการช่วยเหลือในทางการแพทย์มากน้อยเพียงใด
- 6) ความเสียหายต่อจิตใจส่งผลกระทบให้เกิดความเสียหายทางร่างกายตามมาหรือส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตสัมพันธ์หรือไม่ หรือเป็นการทำลายความไว้วางใจของโจทก์เพียงใด

เมื่อคู่มือปัจจัยทั้งหมดนี้แล้วก็จะทำการประเมินระดับความรุนแรงของความเสียหายต่อจิตใจที่เกิดขึ้นกับโจทก์ว่ามีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด และจะประมาณออกมาเป็นจำนวนค่าเสียหายเป็นเงินปอนด์⁸² ที่จะชดใช้ให้กันซึ่งสามารถแสดงออกมาเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้⁸³

⁷⁹ From *Personal injury law: liability, compensation, and procedure* (pp. 390-391), by Peter Barrie, 2005, Oxford: Oxford University Press.

⁸⁰ Basil Markesinis, Michael Coester, Guido Alpa and Augustus Ullstein (p. 51). Op.cit.

⁸¹ The Judicial Studies Board Guidelines. (2004).

⁸² อัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงินปอนด์ของประเทศอังกฤษประจำวัน 21 กุมภาพันธ์ 2557 นั้น 1 ปอนด์ เท่ากับ 54.55 บาท อ้างจาก http://www.bot.or.th/Thai/Statistics/FinancialMarkets/ExchangeRate/_layouts/Application/ExchangeRate/ExchangeRate.aspx

⁸³ แหล่งเดิม.

ตารางที่ 3.1 ระดับความรุนแรงและจำนวนค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ

ระดับความรุนแรงของ ความเสียหายต่อจิตใจ	รายละเอียดของ ลักษณะความเสียหายต่อจิตใจ	จำนวนค่าเสียหาย ที่จะชดเชยให้กัน
ความเสียหายต่อจิตใจ ที่มีระดับความรุนแรง มากที่สุด	เป็นกรณีที่ผู้เสียหายต้องประสบกับ ปัญหาตามปัจจัยที่ได้กล่าวไว้ทั้งหมด และความเป็นไปได้ของการฟื้นฟู ก็เป็นไปได้โดยยาก	30,000 ถึง 63,000 ปอนด์
ความเสียหายต่อจิตใจที่ มีระดับความรุนแรงมาก	เป็นความเสียหายที่มีความใกล้เคียงกับ ความเสียหายต่อจิตใจที่มีระดับความ รุนแรงมากที่สุด ต่างกันที่การฟื้นฟูซึ่ง ความเสียหายต่อจิตใจของความรุนแรง ระดับนี้มีสภาพที่ดีกว่าระดับความ รุนแรงมากที่สุด	10,500 ถึง 30,000 ปอนด์
ความเสียหายต่อจิตใจที่ มีระดับความรุนแรงปาน กลาง	จากปัจจัยที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้เสียหาย ได้ประสบกับปัญหาตามปัจจัยดังกล่าว เป็นบางข้อเท่านั้น และดูเหมือนว่า สามารถที่จะฟื้นฟูความเสียหายต่อจิตใจ ได้เป็นอย่างดี	3,250 ถึง 10,500 ปอนด์
ความเสียหายต่อจิตใจที่ มีระดับความรุนแรงน้อย	เป็นความเสียหายต่อจิตใจที่มีผลกระทบ เป็นการชั่วคราวแก่ผู้เสียหายเท่านั้น เช่น การนอนไม่หลับหรือไม่สามารถดำเนิน ชีวิตประจำวันได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง	800 ถึง 3,250 ปอนด์

ส่วนในเรื่องค่าเสียหายสำหรับความเศร้าโศกเสียใจเนื่องจากการที่บุคคลอันเป็นที่รัก
ถูกกระทำละเมิดถึงแก่ความตาย โดยหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษแล้วจะไม่มี การชดเชย
ให้กันซึ่งค่าเสียหายชนิดนี้ แต่อย่างไรก็ตาม โดยรูปแบบของความเสียหายชนิดนี้ที่ถือได้ว่า
เป็นรูปแบบหนึ่งของความเสียหายที่สมควรจะมีการชดเชยให้กัน ดังนั้นกฎหมายอังกฤษจึงได้มีการ
บัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่เรียกว่า The Fatal Accident Act 1976 ไว้เพื่อรับรองค่าเสียหาย

สำหรับความเศร้าโศกเสียใจเนื่องจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไป โดยจำนวนค่าเสียหายที่จะมีการชดเชยให้กันคือ 10,000 ปอนด์⁸⁴ เป็นจำนวนที่ตายตัวโดยจะไม่มีการประเมินระดับความเสียหายตามแต่กรณี และสำหรับบุคคลผู้มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายก็มีบัญญัติไว้ในมาตรา 1(2) คือ 1) สามีภริยาของผู้ตาย 2) บิดามารดาของผู้เยาว์ซึ่งยังมีได้สมรส โดยถือว่าเหตุจากความตายดังกล่าวก่อให้เกิดสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายแก่บุคคลเหล่านี้⁸⁵ และสำหรับสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายของผู้ตายโดยทายาทนั้น ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายที่เป็นตัวเงินหรือความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินโดย Law Reform (Miscellaneous Provisions) Act 1934 Section 1 (1)⁸⁶ ได้คงสิทธิของผู้ตายในการเรียกร้องค่าเสียหายเหล่านี้ไว้โดยทายาท อาทิเช่น ค่าแห่งชีวิต แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงการสูญเสียรายได้หลังความตาย การสูญเสียความคาดหวังในชีวิต หรือค่าเสียหายสำหรับความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นในกรณีที่ผู้เสียหายเสียชีวิตแทบจะในทันทีหลังเหตุการณ์การกระทำละเมิด⁸⁷ ตามเหตุผลที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

กรณีละเมิดทำให้ตายโดยผิดกฎหมาย

การวิจารณ์คำพิพากษาได้ขยายวงกว้างในอังกฤษในปี 1846 ต่อมาจึงมีหลักกฎหมาย The Fatal Accident Act หรือที่รู้จักว่า Lord Campbell's Act ซึ่งบัญญัติว่า “การตายของบุคคลที่เกิดจากการกระทำละเมิด ไม่ว่าจะเป็นการประมาทหรือการไม่ปฏิบัติตามสัญญาสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยา” จากนั้นมาทุกคดีจึงได้รับการเยียวยาให้กับตัวแทนของผู้ตาย เพื่อเรียกร้องค่าเสียหายให้กับคู่สมรส บิดา มารดา หรือบุตร

แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศอังกฤษมี Human Rights Act ซึ่งเป็นแรงผลักดันทำให้การปกป้องสิทธิส่วนบุคคลของกฎหมายอังกฤษ มีความแข็งแกร่งขึ้นศาลสามารถพัฒนาหลักกฎหมายสิทธิส่วนบุคคลโดยดุลพินิจของผู้พิพากษา แม้ว่าการพัฒนาสิทธิส่วนบุคคลจะเกิดใน European Convention ได้หรือไม่ Lord Irvine ได้เน้นว่าควรมีอิสระในการพัฒนาตามคอมมอนลอว์ด้วยเพื่อผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรม แต่ก็ได้ ร้องขอให้มีการพัฒนาเป็นพื้นฐานก่อนหลังจากนั้นศาลจะได้พัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

⁸⁴ อัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงินปอนด์ของประเทศไทย.

⁸⁵ From *French & German comparative law* (p. 497), by Raymond Youngs. English, 2007, London: Routledge-Cavendish.

⁸⁶ Section 1 (1) Subject to the provisions of this action. on the death of any person after the commencement of this Act all causes of action subsisting against or vested in him shall survive against. or. ad the case may be. for the benefit. of his estate. Provided that this subsection shall not apply to causes of action for defamation.

⁸⁷ Raymond Youngs (p. 497), Op.cit.

2. ประเทศสหรัฐอเมริกา

การกระทำละเมิดต่อทรัพย์สินหรือต่อบุคคล ได้แก่ การทำร้ายร่างกาย จิตใจ การถูกจำคุกโดยไม่ชอบ การกระทำที่ผู้อื่นบาดเจ็บเพราะความประมาท การหมิ่นประมาท การแกล้งฟ้อง ยังคงอยู่ในหลักกฎหมายของคอมมอนลอว์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้รับมาจากกฎหมายของอังกฤษ กฎหมายได้พัฒนามาเป็นลำดับ โดยได้ขยายความคุ้มครองให้แก่บุคคลที่ได้รับบาดเจ็บทางจิตใจหรืออารมณ์ที่ชัดเจน มีหลักกฎหมายดังต่อไปนี้⁸⁸ คือ The Restatement (second) of Torts⁸⁸

The Restatement (second) of Torts ปี 1979 มาตรา 905 ระบุว่า

คำสินไหมทดแทนความเสียหาย รวมถึง คำสินไหมทดแทน

(a) สำหรับการบาดเจ็บเกี่ยวกับร่างกายและ

(b) สำหรับความเสียหายต่อจิตใจ

The Restatement (second) of Torts ปี 1965 มาตรา 47 ระบุว่า

“เว้นแต่ที่ได้รับระบุไว้ในมาตรา 21-34 และ 46 การกระทำ (Conduct) ที่เกิดขึ้นอย่างจงใจหรือโดยไม่ได้ตั้งใจ ที่อาจจะก่อให้เกิดการรบกวนทางจิตใจหรืออารมณ์ แต่เพียงอย่างเดียวต่อผู้อื่นนั้น ไม่ทำให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบความทุกข์ทางจิตใจที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น โดยไม่ได้คาดหมายจากการรบกวนนั้น”

The Restatement (second) of Torts ปี 1965 มาตรา 46 ระบุว่า

1) บุคคลผู้ซึ่งกระทำการรุนแรงอย่างที่สุดโดยเจตนา หรือเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อจิตใจอย่างรุนแรงโดยประมาท ต้องรับผิดชอบสำหรับความเสียหายต่อจิตใจนั้นและถ้ามีการบาดเจ็บทางร่างกายอันเนื่องมาจากการกระทำที่รุนแรงนั้นจะต้องรับผิดชอบต่อการบาดเจ็บทางร่างกายนั้นด้วย

2) เมื่อการกระทำนั้นมีเป้าหมายไปยังบุคคลที่สาม ผู้กระทำต้องรับผิดชอบถ้าหากว่าเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อจิตใจโดยตั้งใจหรือโดยประมาท

(1) ต่อสมาชิกของครอบครัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผู้ซึ่งปรากฏอยู่ ณ ขณะนั้น ไม่ว่าความเศร้าโศกนั้นจะมีผลต่อการบาดเจ็บทางกายหรือไม่

(2) ต่อบุคคลอื่นผู้ซึ่งมีชีวิตอยู่ ณ ปัจจุบัน ถ้าหากว่าความเศร้าโศกนั้นมีผลถึงการบาดเจ็บทางกาย

สำหรับความทุกข์ทางจิตใจที่เกิดจากการกระทำที่เลินเล่อ นั้น Restatement (second) of Torts ปี 1965 มาตรา 436 A ระบุว่า “ความประมาทเลินเล่อที่ก่อให้เกิดการรบกวนทางจิตใจแต่เพียงอย่างเดียว ถ้าการกระทำของผู้กระทำเป็นการเลินเล่อ ที่ทำให้เกิดภัยอันไม่เหมาะสมไม่ควรซึ่งเป็น

⁸⁸ คำสินไหมทดแทนกรณีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อจิตใจ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) (น. 35). เล่มเดิม.

เหตุให้เกิดภัยทางร่างกาย หรือการรบกวนทางจิตใจต่อบุคคลอื่น และผลของมันได้ก่อให้เกิดการรบกวนจิตใจเช่นนั้นอย่างเดียว โดยไม่มีอันตรายทางร่างกาย หรือความเสียหายอันใดที่ควรจะได้รับ การชดใช้ด้วยแล้ว ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดชอบต่อการรบกวนจิตใจเช่นนั้นเลย”

1. กรณีละเมิดก่อให้เกิดการบาดเจ็บต่อร่างกาย

ประเทศสหรัฐอเมริกามีหลักกฎหมายชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายในกรณีละเมิดก่อให้เกิดการบาดเจ็บต่อร่างกาย คือ Restatement (Second) of Torts § 924 (1979)

ค่าเสียหายในกรณีบุคคลได้รับความบาดเจ็บ Restatement (Second) of Torts (1979) มาตรา 924 มีความว่า “ผลประโยชน์เนื่องจากการรุกรานล่วงละเมิด ให้สิทธิได้ค่าชดเชยความเสียหายที่ผ่านมาหรือความเสียหายซึ่งคาดหวังไว้

- 1) การบาดเจ็บเกี่ยวกับร่างกาย และความเสียหายต่อจิตใจ
- 2) การสูญเสีย หรือทำให้เสียหาย ต่อความสามารถในการทำมาหาได้
- 3) เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อย่างเหมาะสม
- 4) ความเสียหายต่อทรัพย์สิน หรือธุรกิจอันมีสาเหตุจากการรุกราน”

ในมาตรานี้ นำมาปรับใช้กับการข่มขู่ การทำร้ายร่างกาย การกักขัง หรือจำคุกโดยมิชอบ การมุ่งร้ายในการฟ้องร้องดำเนินคดี รวมถึงการหมิ่นประมาทและการทำละเมิดอื่น ๆ ไม่ว่าภัยอันตรายนั้นจะกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเป็นผลจากอันตรายที่ผิดปกติ ยกเว้นในมาตรา 46-48 ความรับผิดชอบในความเสียหายต่อจิตใจ ไม่ต้องมีได้รับความบาดเจ็บทางร่างกายด้วย

ค่าเสียหายสำหรับการบาดเจ็บต่อร่างกายแยกเป็น

- (1) ค่าเสียหายแบบทดแทน
- (2) ค่าเสียหายเกี่ยวเนื่อง

ค่าเสียหายแบบทดแทน ระบบคอมมอนลอว์มีหลักกฎหมายเกี่ยวกับค่าเสียหายที่เกิดจากการบาดเจ็บต่อร่างกายมีแนวคิด 3 แนวทาง ได้แก่

ก. หลักความยุติธรรมเพื่อให้ผู้เสียหายได้กลับคืนสู่สถานะก่อนถูกกระทำมากที่สุด และวิธีการที่สามารถดำเนินการได้ คือ การชดใช้ค่าเสียหายเทียบเป็นตัวเงิน ดังนั้นการเรียกร้องค่าเสียหายจึงเรียกร้องให้ชดใช้ทั้งกรณีสูญเสียความสามารถในการหารายได้ และกรณีค่าเสียหายที่เกิดจากการเจ็บป่วยทางสรีระและจิตใจ เพื่อให้คืนสู่สภาพปกติเช่นก่อนถูกกระทำละเมิด

ข. ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ส่วนใหญ่สามารถเทียบเป็นตัวเงิน

ค. เมื่อโจทก์ฟ้องร้องคดีละเมิด สำหรับการบาดเจ็บที่ต้องเผชิญอยู่นั้น ค่าเสียหายที่เรียกร้องจะต้องครอบคลุมค่าเสียหายที่เกิดจากการบาดเจ็บทั้งในอดีตและในอนาคตโดยเรียกร้องรวมเข้ามาทั้งก่อน

โจทก์จะต้องพิสูจน์ค่าเสียหายซึ่งครอบคลุมการเยียวยาให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีหลักการคล้ายคลึงกัน แต่อาจมีความแตกต่างกันบ้าง ตามเขตอำนาจศาลแต่ละศาล ดังนี้

ก) ค่าเสียหายในการสูญเสียความสามารถในการหารายได้ การสูญเสียรายได้ในอดีตและในอนาคตและค่าใช้จ่าย ซึ่งให้เทียบเคียงที่จะฟื้นฟูให้กลับสู่สถานะเดิม ได้แก่

(ก) ค่ารักษาพยาบาลที่สมเหตุสมผล (ค่าหมอ โรงพยาบาลนางพยาบาล การตรวจยา เครื่องมือ กายภาพบำบัดและค่าเดินทางในการมารับบริการรักษาพยาบาลเหล่านี้)

(ข) ค่าขาดแรงงาน ค่าใช้จ่ายการจ้างคนดูแลเพราะไม่สามารถดูแลตนเอง ค่าเสียหายและค่าใช้จ่ายในอนาคตไม่จำเป็นต้องกำหนดจำนวนแน่นอน ซึ่งต้องพิจารณาผลกระทบความสามารถในการทำมาหาได้ แม้ว่าในขณะที่ถูกกระทำละเมิด ผู้เสียหายจะเป็นคนว่างงานก็ตาม ลูกขุนก็ต้องค้นหาความเป็นไปได้ อาชีพในอนาคตและกำหนดอัตรารายได้ให้ได้หรือกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเด็ก ก็ต้องคำนึงถึงว่าเด็กนั้นต้องเข้าโรงเรียนและได้รับทักษะจนสามารถประกอบอาชีพได้ แต่ทั้งนี้ผู้เสียหายต้องมีพยานหลักฐานที่เพียงพอให้ลูกขุนพิจารณาได้

ข) การเจ็บปวดทางร่างกาย ค่าเสียหายทดแทนความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานได้กำหนดอย่างกว้าง ๆ ไว้ เพื่อให้ลูกขุนมีดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการกำหนดมูลค่า มีการโต้เถียงที่เกิดขึ้นอยู่บ่อย ๆ ว่า โจทก์ควรได้รับอนุญาตให้มีการเรียกร้องค่าใช้จ่ายประจำวันหรือไม่ เพื่อคิดมูลค่าในอดีตและในอนาคต เช่น 20 ดอลลาร์ ต่อวัน 2 ดอลลาร์ต่อชั่วโมง หรือควรจะเรียกร้องเป็นค่าเสียหายทั้งจำนวนสำหรับความเสียหายที่ได้รับ ซึ่งก็มีความคิดแยกออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายข้างน้อยปฏิเสธที่จะไม่ให้เรียกร้องลักษณะเป็นระยะเวลา

ค) ความเสียหายต่อจิตใจ นอกจากความเจ็บปวดของร่างกายแล้วศาลส่วนใหญ่อนุญาตให้โจทก์เรียกร้องค่าเสียหายต่อจิตใจ ได้แก่

(ก) ความตกใจและช็อก

(ข) ความกระวนกระวาย ความกังวลใจ ในอนาคตของตนเอง เช่น การตายก่อนวัยอันควร ร่างกายพิการ ทูพพลภาพ ความเจ็บป่วย ผลที่ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถมีบุตรได้ และการไม่มีรายได้ ไม่ว่าจะเกิดจากตนเองหรือผู้อื่น ยกเว้นกรณีความกลัวของโจทก์ไม่มีความชัดเจนและไม่สมเหตุสมผล

(ค) สูญเสียความสงบของจิตใจ ความสุข หรือสุขภาพจิต เรียงตามลำดับตั้งแต่ความกดดัน โรคประสาท โรคจิต

(ง) การเสื่อมเสียเกียรติยศ ความอับอายขายหน้า ความอับยศอดสูที่เกิดขึ้นจากการบาดเจ็บต่อร่างกาย ทูพพลภาพ หรือการเสียโฉมเสียบุคลิกภาพ

(จ) ความเสียหายต่อจิตใจที่สูญเสียความบันเทิงในชีวิตตามปกติที่ควรจะเป็น

(ฉ) ความไม่สะดวกสบาย อันเนื่องมาจากการบาดเจ็บ

ง) ความเจ็บปวดของร่างกาย การทดแทนความเสียหายต่อจิตใจที่เกิดจากร่างกายที่บาดเจ็บ ได้แก่ การเห็น การได้ยิน ความกังวล ความสามารถในการรับรู้หรือการอดทนของเด็กหรือการสูญเสียอวัยวะส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย หรือการเสียโฉม

ค่าความเสียหายสำหรับการสูญเสียความสามารถในการหารายได้และความเจ็บปวดจากการบาดเจ็บนั้นในทางปฏิบัติเป็นการยากที่จะแยกออกจากกันอย่างชัดเจนในการที่จะกำหนดค่าเสียหายเพื่อทดแทนการบาดเจ็บทางร่างกายและจิตใจ แม้ผู้เสียหายจะมีร่างกายไม่สมบูรณ์ก่อนถูกทำร้ายก็ไม่ทำให้จำเลยต้องรับผิดชอบน้อยลง การชดเชยค่าเสียหายยังคงมีลักษณะเดียวกับบุคคลที่มีร่างกายปกติ หรือกรณีที่ทำให้ร่างกายทรุดลงกว่าเดิม ค่าเสียหายการสูญเสียความสามารถในการหารายได้ จะต้องคำนึงถึงมูลค่าปัจจุบันเพราะค่าของเงินที่ได้รับในวันนี้จะมีค่าลดลงในอนาคตตามหลักเศรษฐศาสตร์จะต้องคำนึงถึงเงินเพื่อที่จะทำให้อำนาจซื้อลดลง ดังนั้นต้องคำนึงว่า การได้รับค่าเสียหายทั้งจำนวนตามคำพิพากษาและต้องคำนึงถึงดอกเบี้ยเพื่อชดเชยค่าของเงินที่ลดลง แต่สำหรับค่าเสียหายต่อจิตใจมักไม่นำมาคำนวณหาค่าเสียหายในอนาคต

ค่าเสียหายเกี่ยวเนื่องเป็นค่าเสียหายต่อบุคคลที่สามจากการกระทำละเมิดของจำเลย ได้แก่ คู่สมรส บิดามารดาหรือนายจ้างของผู้เสียหาย

คู่สมรส ในระบบคอมมอนลอว์ สามีมีสิทธิที่จะได้รับบริการในครัวเรือนจากภริยาและมีสิทธิในรายได้ของภริยาจากการทำงานนอกบ้าน ดังนั้น ถ้าจำเลยกระทำละเมิดต่อภริยาทำให้ภริยาสูญเสียความสามารถในการกระทำดังกล่าว ไม่ว่าจะชั่วคราวหรือถาวร ในการที่สามีต้องสูญเสียการได้รับบริการจากภริยา รวมทั้งสูญเสียหุ้นส่วนชีวิต ซึ่งประกอบด้วยสังคม ความสัมพันธ์ในทางสังคม ความสัมพันธ์ทางเพศ ความรักและความผูกพัน แต่ภริยาไม่มีสิทธิที่จะได้รับบริการจากสามีมีเพียงสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือ และการรักษาพยาบาลจากการบาดเจ็บซึ่งทำให้สามีขาดรายได้ ดังนั้นภริยาไม่มีสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายจากการสูญเสียการบริการหรือการขาดหุ้นส่วนชีวิต

ต่อมาประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ผ่านกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองกับผู้หญิงที่สมรสให้มีสถานะทางกฎหมายที่แยกจากสามีซึ่งมีผลกระทบ ยกเว้น

(ก) ภริยาไม่สามารถกลับสู่สถานะเดิมได้ เพราะสูญเสียรายได้ของตนเอง

(ข) บางศาลยกเลิกสิทธิของสามีซึ่งตีความว่า สามีไม่มีสิทธิได้รับค่าเสียหายจากการสูญเสียการบริการจากภริยา และการสูญเสียหุ้นส่วนชีวิต

แต่ศาลส่วนใหญ่อนุญาตให้สามีได้รับค่าเสียหายดังกล่าวในขณะที่สิทธิสตรีได้รับความเสมอภาคกับบุรุษทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ถึงค่าเสียหายในที่สุดมีคดี Hitaffer v. Argonne Co. (D.C. Cir. 1950) ที่ให้ความเป็นธรรมกับสตรี และทำให้สตรีได้รับความคุ้มครองสิทธิที่เท่าเทียมกับชาย

บิดามารดา ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ บิดามารดามีสิทธิตามกฎหมายที่จะได้รับการบริการและรายได้จากบุตรผู้เยาว์ นอกจากนี้ บิดามารดา ยังได้รับค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จ่ายไปรวมทั้งค่าใช้จ่ายในอนาคต เพื่อรักษาพยาบาลผู้เยาว์จากการถูกระงับการละเมิด

ศาลไม่อนุญาตให้บุตรได้รับค่าเสียหาย สำหรับการสูญเสียการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดา การฝึกอบรม สั่งสอน ความเป็นเพื่อน ความรักและความผูกพัน อันเนื่องมาจากบิดามารดาถูกระงับการละเมิดเพราะความประมาท

2. กรณีละเมิดถึงแก่ความตายโดยผิดกฎหมาย

กรณีกระทำความผิดเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหลักกฎหมายดังนี้ คือ Restatement (Second) of Torts §925 (1979)

เมื่อผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้เสียหายตาย ครอบครัวของผู้เสียหายย่อมได้รับการกระทบกระเทือนหลักกฎหมายคอมมอนลอว์อยู่ในช่วงเวลาที่กำลังพัฒนาอย่างน้อยที่สุด ต้องมีการชดเชยค่าเสียหาย แม้เพียงบางส่วน หลักที่ถือปฏิบัติในระบบคอมมอนลอว์ในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษในการฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายเมื่อถูกระงับการละเมิดถึงแก่ความตาย มีข้อถกเถียงกันว่าไม่สามารถคำนวณ ค่าของมนุษย์เป็นตัวเงินได้ และคาดว่าโจทก์ไม่สามารถแสดงเหตุผลถึงความกลัวที่ถึงขนาดและคณะลูกขุน ไม่ได้ทบทวนถึงความเห็นอกเห็นใจของแม่หม้ายหรือลูกกำพร้า

กรณีการตายจากการกระทำละเมิดแยกเป็น 2 รูปแบบ⁸⁹

1) ส่วนใหญ่จะใช้โมเดลของ Lord Campbell's Act ซึ่งเป็นหลักการใหม่ในการกำหนดค่าเสียหาย โดยให้พิจารณาผลของการกระทำละเมิดที่ทำให้ผู้ถูกระงับการละเมิดถึงแก่ความตายว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับครอบครัวของเขา

2) รัฐบางรัฐยังคงหลักการเดิม Survival Act โดยคำนึงถึงความเสียหาย ณ เวลาที่ถึงแก่ความตายเท่านั้น

The Restatement (second) of Torts 1979 มาตรา 925 มีความว่า “มาตรการการกำหนดค่าเสียหายให้ผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับผู้ตาย จะต้องคำนึงถึงบทบัญญัติของกฎหมายที่ก่อให้เกิดสิทธิในการเรียกร้องและการตีความบทกฎหมายนั้น”

⁸⁹ แหล่งเดิม. (น. 37-38).

ในคดี Baker v. Bolton (1808) ได้วางหลักทั่วไปในคอมมอนลอว์ว่าบุคคลผู้ได้รับความเสียหายที่คิดเป็นตัวเงินได้ หรือความเสียหายอื่น ๆ จากความตายของผู้ตายไม่มีสิทธิเรียกร้องจากผู้กระทำละเมิด ดังนั้น คู่สมรส บิดามารดา หรือนายจ้างผู้ได้รับความเสียหายจากผู้กระทำละเมิด ก่อให้เกิดความเสียหายทางกายภาพแก่คู่สมรส บุตรหรือคนรับใช้ ที่ทำให้สูญเสียการได้รับการบริการหรือสังคม ทำให้มีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นอันเป็นผลจากความตาย ซึ่งถูกปฏิเสธสิทธิเรียกร้องในค่าเสียหายดังกล่าว เช่นเดียวกับกรณีการตายของภริยา บุตรหรือคนรับใช้ ถึงแม้ว่าสิทธิของคู่สมรส บิดามารดาหรือนายจ้างไม่ได้สิ้นสุดไปตามความตายของผู้เสียหาย (เพราะผู้เสียหายตายด้วยตัวของเขาเอง) ค่าเสียหายไม่รวมกรณีถึงแก่ความตายในทันทีทันใด เช่น ค่าปลงศพ การสูญเสียความเป็นหุ้นส่วนหรือการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลที่ตาย แต่ถ้าบุคคลนั้นได้รับบาดเจ็บแต่ไม่ตาย จะได้รับการเยียวยาให้กลับสู่ฐานะเดิม หลักกฎหมายนี้ได้รับการเยียวยาในประเทศอังกฤษในปี ค.ศ. 1846 โดยบัญญัติไว้ใน Lord Campbell's Act ซึ่งได้กำหนดผลประโยชน์ที่แน่นอนและจำนวนใกล้เคียงกับความสูญเสียที่ได้รับจากความตายของบุคคลนั้น

การละเมิดของประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับการแก้ไขในรัฐทุกรัฐว่าด้วยหลัก “การกระทำให้ตายโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับรูปแบบ จากกฎหมายอังกฤษมีบางรัฐได้บัญญัติหลักการเฉพาะการกระทำละเมิด สงวนสิทธิของผู้ตายในเวลาก่อนตาย และในกรณีตาย ซึ่งเพิ่มสิทธิเรียกร้องในการเรียกค่าเสียหายอันเป็นผลจากความตายทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้ตาย ก่อนถึงแก่ความตาย มีสิทธิเรียกร้องหรือไม่ ถ้ากรณีผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายดังกล่าว หรือกรณีผู้ตายมีส่วนประมาท ก็จะไม่ได้รับการเยียวยา หรือได้รับค่าเสียหายลดลง

บทบัญญัติของประเทศสหรัฐอเมริกาในการกำหนดค่าเสียหาย ในกรณีตายไม่ได้กำหนดหลักตายตัวไว้ในบทบัญญัติ แต่ให้คำนึงถึงวิธีการกำหนดค่าเสียหาย ซึ่งแตกต่างกัน บทบัญญัติดังกล่าวได้แบ่ง 4 แบบ ดังนี้

(1) ค่าเสียหายที่ทำให้สูญเสียการอุปการะ เลี้ยงดู การช่วยเหลือของผู้ตาย รัฐส่วนใหญ่จะใช้หลักเดียวกับประเทศอังกฤษ การกำหนดค่าเสียหายจะคำนึงถึงมูลค่าในปัจจุบัน ที่ผู้ตายให้ความอุปการะ ช่วยเหลือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูภายใต้กฎหมายที่แม่หม้าย และบุตรของผู้ตาย สามารถเรียกร้องค่าเสียหายให้ครอบคลุมการกลับสู่ฐานะเดิม โดยคำนวณรายได้ของผู้ตาย ที่ควรจะได้ในส่วนที่จะนำมาให้ความช่วยเหลือกับครอบครัว หรือสิทธิผลประโยชน์ ที่ครอบครัวควรจะได้รับจากผู้ตายซึ่งใช้หลัก Restatement (Second) of Torts § 924 (1979) ค่าเสียหายนี้จะรวมถึงค่าชดเชยสำหรับการสูญเสียผู้ให้คำปรึกษา ผู้ช่วยเหลือ ผู้ให้ความรู้ และความสัมพันธ์ในทางสังคมซึ่งค่าเสียหายเหล่านี้สามารถคำนวณเป็นตัวเงินได้ ค่าเสียหายทั้งหมดจะเป็นการทดแทน

ค่าของชีวิตผู้ตายที่เป็นตัวเงินสำหรับครอบครัวของเขา กรณีดังกล่าว ถ้าจำเลยสามารถแสดงข้อเท็จจริงว่าผู้ตายไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามปกติที่ควรจะเป็น ก็อาจจะลดค่าเสียหายที่ได้รับ เช่น ผู้ตายไม่ได้พักอาศัยอยู่ในบ้าน หรือไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัว

(2) ค่าเสียหายที่ทำให้สูญเสียทรัพย์สิน ในรัฐบางรัฐหลักความตายจะใช้ค่าเฉพาะหรือการตีความ มาตราการกำหนดค่าเสียหาย ในกรณีที่ทรัพย์สินลดลงเพราะความตายของบุคคล ในรัฐเหล่านี้ จะกำหนดค่าเสียหาย เป็นจำนวนที่แน่นอนตามมูลค่า ในปัจจุบันของรายได้ ที่คาดหวังของผู้ตาย หักด้วยค่าใช้จ่ายส่วนตัวของผู้ตาย ค่าเสียหายดังกล่าวจะใกล้เคียงกับจำนวนที่ได้รับตามกฎหมายที่ใช้กับกลุ่มแรก ในกรณีที่สามีตายซึ่งต้องอุปการะภรรยา อย่างไรก็ตามหลักการทั้งสองอาจจะให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน เช่น กรณีที่บิดามารดาฟ้องร้องการตายของผู้เยาว์ที่เป็นบุตร ซึ่งตามปกติจะมีการคาดหวัง การช่วยเหลือเล็กน้อยจากบุตร ดังนั้น ภายใต้กฎหมายที่นำมาใช้กับกลุ่มแรก บิดามารดาจะได้รับค่าเสียหายเพียงเล็กน้อย

ในรัฐบางรัฐค่าเสียหายได้วินิจฉัยจากการประมาณรายได้ของผู้ตาย ที่สะสมในช่วงเวลาที่อายุสั้นลงกว่าปกติทั่วไป

ในรัฐอื่น ๆ ค่าเสียหายจะวินิจฉัยจากรายได้ที่ควรจะเป็นทั้งหมดของผู้ตาย และคำนวณเป็นมูลค่าในปัจจุบัน ซึ่งเป็นมาตรการเดียวกับการกำหนดค่าเสียหายเพื่อทดแทนความเสียหายกรณี ที่ผู้ตายไม่ตาย แต่ถ้าพิจารณาตลอดชีวิตจะได้จำนวนค่าสินไหมทดแทนมากกว่า เพราะค่าเสียหายดังกล่าวยังมีชีวิตอยู่ เขาจะต้องมีค่าใช้จ่ายเพื่อครองชีพต่อไป

(3) การรวมกรณีตายและมีชีวิต ในบางรัฐหลักการ Survival ถูกตีความให้ได้กลับสู่ฐานะเดิมไม่เฉพาะความเสียหายที่ได้รับก่อนตาย แต่ให้รวมถึงค่าเสียหายจากผลของความตายด้วย มีแนวโน้มที่จะกำหนดค่าเสียหายให้กับมูลค่าตามภาวะเศรษฐกิจในชีวิตของผู้ตาย แต่ต้องพิจารณาถึง การกระทำของจำเลย

ดังนั้น ค่าเสียหาย จึงรวมทั้งความเสียหายที่ผู้ตายได้รับ ขณะยังมีชีวิตอยู่ และมูลค่าการสูญเสียรายได้ของผู้ตาย หักด้วยค่าใช้จ่ายส่วนตัว ตามระยะเวลาที่คาดหมายได้ในชีวิตของผู้ตาย หลักกฎหมายนี้ หลีกเลี่ยงค่าใช้จ่ายกรณีมีการกระทำ 2 กรรม และความสับสนได้เกิดขึ้นบ่อย ๆ เมื่อมีการแยกกรณีตายและมีชีวิตอยู่

(4) การกำหนดโทษ มี 2 รัฐ ได้กำหนดค่าเสียหายโดยไม่คำนึงถึงความจำเป็นของครอบครัวผู้ตาย ตลอดจนรายได้ที่คาดหวังของผู้ตาย แต่วินิจฉัยจากความร้ายแรงการกระทำ ความผิดของจำเลย

3. ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

หลักค่าเสียหายเชิงลงโทษได้เข้ามามีบทบาทในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา หลังจากที่เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษมาแล้วถึง 21 ปี โดยเกิด ค.ศ. 1784 ในคดี Genay v. Norris ขึ้น เป็นกรณีที่อาการป่วยของโจทก์เกิดขึ้นหลังจากได้ดื่มไวน์แก้วที่จำเลยได้แกล้งนำแมลงวันใส่ลงไป ศาลสูง South Carolina ได้กำหนดค่าเสียหายที่เป็นการแก้เผ็ดให้แก่โจทก์ เนื่องจากจำเลยมีความประพฤติที่น่าตำหนิ กระทำละเมิดโดยจงใจและมีเจตนาร้าย ต่อมาในปี ค.ศ. 1971 ศาลสูงของมลรัฐ New Jersey ได้มีการกล่าวถึงค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) ไว้อย่างชัดเจนในคดี Coryell v. Colbaugh ซึ่งเป็นการผิดสัญญาการสมรส ซึ่งเมื่อมีการพิสูจน์อย่างรอบคอบแล้วก็ไม่สามารถประเมินจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ศาลจึงกล่าวว่า ลูกขุนที่ตัดสินค่าเสียหายนี้มีได้พิจารณาเพียงความทุกข์ทรมานหรือความเสียหายที่โจทก์ได้รับเท่านั้น แต่ยังไม่ตัดสินขึ้นเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างและป้องปรามมิให้ความผิดเช่นเดียวกันนี้เกิดขึ้นอีกในอนาคตด้วย⁹⁰

ต่อมาในปี ค.ศ. 1851 ศาลสูงได้ยอมรับค่าเสียหายเชิงลงโทษว่า เป็นส่วนที่เข้ามาเติมเต็มระบบยุติธรรมของสหรัฐอเมริกาโดยในคดี Day v. Woodworth นั้น ศาลเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า ในคดีที่มีการกระทำละเมิดด้วยพฤติกรรมที่ชั่วร้ายความรุนแรงผิดธรรมดา นั้น ลูกขุนอาจกำหนดค่าเสียหายเป็นจำนวนที่มากกว่าปกติจากการกำหนดค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ เพื่อลงโทษจำเลยและป้องปรามมิให้คนในสังคมถือเอาพฤติกรรมนั้นเป็นเยี่ยงอย่าง

ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่

1) การสูญเสียหุ้นส่วนชีวิต เป็นการที่คู่สมรส บุตร หรือบิดามารดาสูญเสียสังคม ความสัมพันธ์ในทางสังคม หรือความรัก ปัจจุบันศาลอนุญาตให้ลูกขุนกำหนดค่าเสียหายได้บางรัฐ กำหนดจำนวนสูงสุดไว้

2) ความเสียหายต่อจิตใจ ที่จะเรียกค่าเสียหายที่เกิดจากความเศร้าโศกและทุกข์ทรมาน ความเสียหายในความรู้สึกของผู้เสียหายที่ยังมีชีวิตอยู่ และค่าสินไหมทดแทนกรณีสูญเสีย ความสัมพันธ์ในทางสังคม หรือสมาชิกในครอบครัว ค่าเสียหายที่ต้องสูญเสียที่ปรึกษาการดูแลเอาใจใส่ ผู้นำทางหรือความเป็นเพื่อน การเรียกร้องค่าเสียหาย ความเสียหายที่ทายาทได้รับการตายของผู้ถูกละเมิด หลายรัฐอนุญาตให้ค่าเสียหายดังกล่าว

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย กรณีตายใช้หลัก Restatement (Second) of Torts (1979) มาตรา 924 โดยคิดจากรายได้ที่ผู้ตายได้รับตามระยะเวลาที่คาดหมายในชีวิตของผู้ตาย ในกรณีอื่นได้แก่การหาค่าของความเอาใจใส่ การอบรม และการให้คำแนะนำของบิดามารดา

⁹⁰ จาก ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น. 65-66), โดย ปรินญาวัน ชมเสวก, 2550, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โดยคุณพินิจของคณะลูกขุน และขึ้นอยู่กับอำนาจทั่วไปของศาลที่จะกำหนดค่าเสียหายจำนวนมาก หรือจำนวนพอเพียงในการทดแทนความเสียหาย

หลักการนี้เป็นหลักที่กำหนดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหา การฟ้องร้องและการเยียวยา ที่ซ้ำซ้อนซึ่งในระยะแรกที่ฟ้องร้องยังมีชีวิตอยู่ ต่อมาได้เสียชีวิตลง ทำให้มีการทับซ้อนการเรียก ค่าเสียหายเหมือนถูกระงับ 2 ครั้ง ต่างจากกรณีที่ผู้เสียหายตายทันทีจากการกระทำละเมิด

ผู้รับประโยชน์อันดับหนึ่งของผู้ตาย ได้แก่ คู่สมรส บุตรและบิดามารดา อาจเป็นอันดับ ที่หนึ่งหรือที่สองแล้วแต่กฎหมายกำหนด ถ้าไม่มีผู้รับประโยชน์เหล่านี้ผู้ถูกระงับคดีถึงตาย ก็จะไม่ได้รับประโยชน์อันใด ยกเว้นกฎหมายได้กำหนดให้ญาติอื่น ๆ มีสิทธิได้รับแต่ก็เป็น ส่วนย่อย

โดยปกติการตายจากการกระทำละเมิด ค่าเสียหายจะถูกจำกัดเป็นตัวเงินจากผลของความตาย ไม่ว่าจะเป็กรณีกฎหมายกำหนดไว้ หรือศาลพิจารณาตีความกฎหมายให้ครอบคลุม ซึ่งค่าเสียหายจะถูกจำกัดเป็นตัวเงินจะครอบคลุมการไม่ได้รับการบริการ และการที่ได้รับความ ช่วยเหลือจากผู้ตาย ได้แก่ คู่สมรส บุตร ผู้เยาว์ที่ต้องสูญเสียการได้รับความช่วยเหลือจากสามีหรือ บิดา มารดาโดยคำนวณจากความสามารถในการหารายได้ของผู้ตาย (รวมรายรับทั้งหมด) หักด้วย ค่าใช้จ่ายส่วนตัวผู้ตาย ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงเงินเดือนที่เพิ่มขึ้นด้วย

แต่ถ้ากรณีผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือ จะได้ค่าเสียหายตามจำนวนที่ได้รับจากผู้ตาย แต่ทั้งนี้ต้องพิสูจน์สถานะการเงิน ประกอบด้วยว่าสมควรได้รับความช่วยเหลือเพียงใด

ค่าเสียหายจากการไม่ได้รับการบริการในการปฏิบัติต่อบุคคลในครอบครัว เช่น กรณีผู้ตาย เป็นบิดามารดา หมายถึง การเอาใจใส่ดูแล การให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนและการให้การศึกษา

นอกจากนี้ลูกขุนจะคำนึงถึงการได้รับการช่วยเหลืออันแท้จริงในอดีต นิสัยและความ ประพฤติ เช่น ความประหยัด ความสมเหตุสมผล และคำนึงถึงค่าของเงิน หลักประกันผลประโยชน์ จากภาษี และเงินเพื่อด้วย

ตัวอย่างคำพิพากษาในคดี Carol Ernt V. Merch & Co.Inc (2005)

โจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นบริษัทผลิตยา vioxx ทำให้ Mr. Robert Ernt สามีของโจทก์อายุ 59 ปี ซึ่งป่วยเป็นโรคข้ออักเสบ ตายด้วยโรคเกี่ยวกับหัวใจและหลอดเลือด อันเป็นผลมาจากการ รับประทานยา vioxx คณะลูกขุนให้จำเลยใช้ค่าเสียหายต่อจิตใจแก่โจทก์เป็นจำนวนเงิน 24 ล้านดอลลาร์ โจทก์พิสูจน์ให้เห็นได้ว่าโจทก์มีความวิตกกังวลที่ต้องสูญเสียความสัมพันธ์ใน สังคมด้วยเหตุผลที่ว่า โจทก์ได้หย่าร้างกับสามีคนแรกเมื่อปี 1980 โจทก์ต้องหาเลี้ยงดูลูกทั้ง 4 คน โดยลำพังคนเดียว และยังได้รับความกระทบกระเทือนอีกเป็นครั้งที่สองจากการสูญเสีย Mr. Robert Ernt สามีคนใหม่อีกจนโจทก์ต้องกินยากล่อมประสาทเพื่อคลายอาการซึมเศร้าของโจทก์

จากการนำสืบพบว่าการตายของ Mr. Robert Ernt เกิดจากการเต้นของหัวใจไม่เป็นจังหวะหลังเดือนกันยายน 2004 บริษัทได้ให้ผู้เชี่ยวชาญศึกษาวิจัยถึงผลร้ายของยา vioxx ที่กระทบต่อสุขภาพ บริษัท Merch & Co ได้ปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายต่อสุขภาพหลังจากใช้ยาชนิดนี้เพื่อไม่ให้ยอดขายตก ซึ่งก่อนหน้านี้บริษัทมียอดขายทั่วโลกประมาณ 2.5 พันล้านดอลลาร์ อันเป็นหนึ่งในสิบส่วนของเงินรายได้ของบริษัท ก่อนหน้านี้บริษัทก็ไม่ยอมรับผลของความเสี่ยงที่มีต่อสุขภาพที่เกิดจากการใช้ยานี้ คณะลูกขุนจึงวินิจฉัยให้บริษัท Merch & Co ชดใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) เป็นจำนวนเงิน 229 ล้านดอลลาร์ ที่เอาแต่หากำไรโดยไม่ใยดีต่อสุขภาพของลูกค้า ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม ให้จำเลยต้องชดใช้ค่าเสียหายทั้งสิ้นรวมเป็นจำนวนเงิน 253 ล้านดอลลาร์

ด้วยเหตุที่การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีได้ถูกจำกัดไว้เพียงบางกรณีอย่างเช่นประเทศอังกฤษ ดังนั้น คดีที่อนุญาตให้กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาก็มีความหลากหลายมาก และไม่ได้ถูกจำกัดไว้เพียงคดีละเมิดเท่านั้นด้วย โดยคดีที่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจะมีคดีทั้งเกี่ยวกับสัญญา คดีทรัพย์สิน คดีเกี่ยวกับการบุกรุกทางทะเล คดีแรงงาน และคดีครอบครัว ส่วนคดีที่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นจะมีความแตกต่างไปตามเขตอำนาจศาลที่ตัดสิน โดยมลรัฐส่วนใหญ่ที่อนุญาตให้มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจะมีได้จำกัดอยู่ที่ชนิดของการกระทำ แต่ส่วนใหญ่จะพิจารณาจากเจตนาชั่วร้ายหรือความประมาทเลินเล่อของผู้กระทำละเมิดเสียมากกว่า โดยหากพิจารณาพฤติกรรมนั้น ๆ แล้วพบว่าเจตนาชั่วร้าย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้กระทำละเมิดมิได้แยแสใส่ใจกับอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับทรัพย์สิน หรือร่างกายของผู้ใดเลย อีกทั้งยังเป็นพฤติกรรมที่คนในสังคมมองว่าไม่ควรถือเป็นเยี่ยงอย่างและควรป้องปรามมิให้เกิดขึ้นในสังคมอีก การกระทำเช่นนั้นจะถูกกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษขึ้น

ธรรมเนียมการปฏิบัติของการประเมินค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นจะให้ลูกขุนเป็นผู้มีบทบาทในการไตร่ตรองพิจารณาได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งครั้งหนึ่งมีการตัดสินว่าความประพฤติกฎที่ถูกกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ลูกขุนเป็นผู้ประเมินความเสียหายเชิงลงโทษต้องพิจารณาถึงน้ำหนักของความผิดรวมถึงความจำเป็นที่ต้องป้องปรามความประพฤติกฎที่มีขอบเขตเดียวกันนี้มิให้เกิดขึ้นในภายภาคหน้าด้วย นอกเหนือจากนั้นคำตัดสินของลูกขุนจะถูกตรวจสอบอีกครั้งโดยผู้พิพากษาที่ทำการพิจารณาคดีหรือศาลอุทธรณ์

4. กฎหมายอันว่าด้วยสิทธิของผู้ตายอันหากจะมีชีวิตอยู่รอด (Survival of Tort Actions)

ระบบคอมมอนลอว์ ผลของการกระทำต่อบุคคลจะขึ้นอยู่กับความตายไม่ว่าเป็นการตายของผู้กระทำละเมิดหรือผู้เสียหายโดยไม่คำนึงถึงเหตุแห่งการตาย ตามภาษาลาตินที่ว่า “Actio personalis moritur cum persona” ซึ่งเป็นหลักทั่วไปจนถึงทุกวันนี้ยกเว้นมีกฎหมายเฉพาะ

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิของผู้ตายอันหากจะมีชีวิตอยู่รอดกรณีกระทำละเมิดถึงแก่ความตายใน Restatement (Second) of Torts § 926 (1979) มีความว่า “ภายใต้บรรทัดบัญญัติกฎหมาย ในกรณีผู้ถูกกระทำละเมิดยังไม่ถึงแก่ความตาย ค่าสินไหมทดแทนจะไม่เกี่ยวกับความตาย ผู้กระทำละเมิดไม่ต้องรับผิดชอบความเสียหายจากความตาย ไม่ว่าก่อนหรือระหว่างพิจารณา ยกเว้น

1) ความตายของผู้เสียหายจำกัด กรณีกระทำให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมที่ต้องสูญเสียความสามารถในทางทำมาหาได้ ค่าเสียหายต่อจิตใจและภยันตรายอื่นที่ได้รับก่อนถึงแก่ความตาย

2) ความตายของผู้กระทำละเมิด ทำให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษสิ้นสุดลง

หลักการดังกล่าว เริ่มจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวกับละเมิด ได้แยกออกจากกฎหมายของการกระทำผิด เพราะกฎหมายที่ใช้บังคับการกระทำผิดโดยหลักจะเป็นการแก้แค้น และลงโทษเป็นการทดแทนดังกล่าว ดังนั้นถ้าผู้กระทำละเมิดตายก็จะไม่ลงโทษ เพราะผู้กระทำผิดไม่มีสภาพบุคคลเหลืออยู่ ผลของการกระทำก็ระงับสิ้นไป ทั้งการลงโทษทางอาญาและการเยียวยาทางแพ่ง แต่ถ้าผู้ละเมิดทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดกับกรณีความผิดอาญาร้ายแรง เช่น การฆาตกรรม การวางเพลิง หรือการข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น ในกรณีดังกล่าวผู้กระทำผิดก็จะถูกลงโทษประหารชีวิตและริบทรัพย์สิน ดังนั้นจะไม่มีสิ่งใดหลงเหลือที่นำมาทดแทนเหยื่อที่อยู่รอดของการถูกล่วงละเมิด ความรับผิดชอบทางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาถ้าผู้เสียหายตายจากเหตุอื่น ๆ ก็จะไม่ได้อำนาจทดแทน

ต่อมารัฐมีการกำหนดหลักกฎหมายแต่ละประเภทของละเมิดอย่างชัดเจน แม้ผู้เสียหายตายก็ไม่ทำให้คดีระงับ หรือผู้กระทำละเมิดตาย คดีก็ยังไม่ระงับ ยังต้องมีการเยียวยาให้กับโจทก์หรือผู้แทนของโจทก์ หลักการดังกล่าวได้เปิดไว้อย่างกว้างขวาง ขึ้นอยู่กับการกระทำและเงื่อนไขที่น่าคดีมาฟ้อง

หลักคอมมอนลอว์ ผลการตายก่อนพิจารณาคดี ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำละเมิดตายหรือผู้เสียหายตาย ทำให้สูญเสียสิทธิในการเรียกร้อง แต่ถ้าตายในระหว่างการพิจารณาคดีหรือพิพากษา คำพิพากษาก็ไม่สามารถให้ค่าเสียหายเช่นเดียวกัน ในปัจจุบันบรรทัดบัญญัติกฎหมายของรัฐหลายรัฐได้บัญญัติให้ตัวแทนของผู้ตายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากการกระทำละเมิดหลังจากความตายของผู้ถูกกระทำละเมิด และดำเนินคดีแทนต่อไป ยังได้บัญญัติกรณีความตายของจำเลย ทำให้ไม่

สูญเสียชีวิตในการเรียกร้องค่าเสียหาย กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายในระหว่างพิจารณาคดี การพิจารณาความค่าเสียหาย จะกำหนดตามพฤติการณ์ในเวลาก่อนพิจารณาคดี ได้แก่ ค่าเสียหาย การสูญเสียทางทำมาหาได้ความเจ็บปวด ความเสียหายต่อจิตใจ และความเสียหายอื่น

ถ้าจำเลยทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตายทันที รัฐส่วนใหญ่ใช้หลัก The Survival and Revival States มาวินิจฉัยกำหนดค่าเสียหาย ให้ตัวแทนโดยคิดถึงเวลาก่อนตาย โดยรัฐเหล่านี้ได้อ้างว่า เพราะถึงแก่ความตายทันทีจากการกระทำละเมิด จะไม่มีช่วงเวลาที่ได้รับความเจ็บปวดซึ่งไม่สามารถ กลับสู่ฐานะเดิม แต่บางรัฐได้อ้างว่าการกลับสู่ฐานะเดิมทั้งหมดหรือบางส่วนกรณีความตายเป็นผลจากการกระทำของจำเลยจะต้องใช้หลักกฎหมายทั้ง Death Statute และ Statute รัฐเหล่านี้ได้ให้สิทธิตัวแทนของผู้ตายในการเรียกร้องการกลับสู่ฐานะเดิม ทั้งค่าเสียหายก่อนตายและผลจากความตาย ดังนั้น คำพิพากษาในรัฐเหล่านี้จึงคำนึงถึงสิทธิอันเป็นผลจากความตาย และการสูญเสียชีวิตนั้น

3.2.2 บทบาทศาลในการพิจารณาคดีของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law)

หากพิจารณาจากบทบาทศาลในการพิจารณาคดีแพ่ง ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสซึ่งใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ซึ่งแตกต่างจาก 2 ประเทศดังที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงขอกล่าวถึงบทบาทศาลในการพิจารณาคดีแพ่งพอสังเขปดังนี้

ขั้นตอนตั้งต้นคดีและการค้นหาข้อเท็จจริงก่อนองค์คณะผู้พิพากษาพิจารณา

ในส่วนของ การตั้งต้นคดีนั้น มาตรา 1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฝรั่งเศส ได้กำหนดหลักการไว้ว่าคู่ความเท่านั้นมีสิทธิที่จะนำคดีมาสู่ศาลเป็นไปตามภาคกฎหมายที่ว่า “Ne procedat iudex ex officio” หรือหลักความประสงค์ของคู่ความ (Le Principe Dispositif) ดังที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 โดยศาลในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่สามารถที่จะริเริ่มคดีได้ด้วยตนเอง แต่อย่างไรก็ดี โดยการที่โจทก์ส่งหมายเรียก (Assignation) ให้แก่จำเลย โดยพนักงานส่งหมาย (Huissier) ซึ่งหมายเรียกดังกล่าวมีผลเท่ากับเป็นคำฟ้องของโจทก์ (Vaut Conclusion) โจทก์จึงต้องการให้จำเลยอยู่ในสภาพที่พร้อมจะต่อสู้คดีได้ โดยต้องทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีโอกาสทราบรายละเอียดเกี่ยวกับคดีของตน ซึ่งเป็นไปตามหลักการเผชิญหน้าของคู่ความหรือหลัก ฟังความทุกฝ่าย (Le principe de la contradiction) ดังนั้นในหมายเรียกจะต้องระบุรายละเอียดต่าง ๆ ให้ได้รายละเอียดพอสมควร เช่น ระบุข้อความเกี่ยวกับ วันเดือนปีของการออกหมายเรียก ชื่อ นามสกุล อาชีพ และภูมิลำเนาของโจทก์และจำเลย เรื่องที่ฟ้อง เหตุและพฤติการณ์ที่ฟ้องข้อศาลที่จะพิจารณาพิพากษาคดี การแต่งตั้งทนายความของโจทก์ ซึ่งจกเห็นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทย เมื่อส่งหมายเรียกและครบกำหนดระยะเวลาที่จำเลยแต่งตั้งทนายความแล้ว ทนายความฝ่ายโจทก์จะเสนอคำฟ้องแก่ศาล โดยนำมายื่นต่อเจ้าพนักงานศาลที่เรียกว่า Greffier แล้วเจ้าพนักงานจะลง สารบบความและจัดทำเพิ่มสำนวนคดีไปตามลำดับเลข

คดี จากนั้นผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะพิจารณาจ่ายสำนวนไปตามองค์คณะต่าง ๆ เพื่อทำการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกจะทำการเรียกทนายความของกลุ่มความมาศาลในการนัดพิจารณาครั้งแรก (l' audience d' appel des causes) เพื่อพิจารณาว่าเอกสารและข้อเท็จจริงในสำนวนครบถ้วนเพียงพอหรือไม่ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการพิจารณาในชั้นรวบรวมข้อเท็จจริงและเอกสารของคดีโดยผู้พิพากษาคิดตามคดีหรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนหรือไม่ (le juge de la mise en etat หรือ JME) ก่อนที่จะมีการพิจารณาโดยองค์คณะผู้พิพากษา (มาตรา 758 และมาตรา 759) หลังจากนั้นจึงจะรวบรวมข้อเท็จจริงของคดี ซึ่งกระบวนการพิจารณาในชั้นนี้ เป็นหน้าที่ของกลุ่มความที่จะต้องนำสืบข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้างขึ้นเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวอ้างของตน (มาตรา 9) ให้ศาลทราบโดยรายละเอียดต่าง ๆ แต่ศาลในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสสามารถค้นหาข้อเท็จจริงหรือความจริงของคดีเพื่ออำนวยความสะดวก โดยศาลสามารถสืบสวนข้อเท็จจริง และค้นหาพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่กลุ่มความไม่ได้กล่าวไว้ในคำคู่ความได้ซึ่งศาลในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะให้ความสำคัญในกระบวนการดังกล่าว ดังนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศสจึงได้กำหนดบทบาทอันสำคัญยิ่งนี้ให้แก่ผู้พิพากษาคิดตามคดี (JME) โดยให้มีหน้าที่รวบรวมข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ และสรุปสำนวนคดี เพื่อให้คดีอยู่ในสภาพที่พร้อมจะทำการพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีในชั้นองค์คณะผู้พิพากษา (The full court) โดยมีอำนาจหน้าที่ของ JME พอสรุปได้ 4 ประการ ดังนี้

ประการแรก การรับฟังคู่ความและการประนีประนอมข้อพิพาท กล่าวคือ JME มีอำนาจที่จะรับฟังคู่ความ แต่จะต้องกระทำต่อหน้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นได้รับหมายเรียกแล้วไม่มาศาล ทั้งนี้เพื่อที่ JME จะได้สอบถามและรับฟังข้อเท็จจริงจากคู่ความเพื่อประกอบคำคู่ความและพยานเอกสาร นอกจากนี้ในระหว่างการดำเนินคดี JME อาจจะเรียกคู่ความมาศาลเพื่อไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความกันได้เสมอ และหากการไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จ JME ก็จะจดถ้อยคำของคู่ความเป็นลายลักษณ์อักษร (Process-Verbal) แล้วบังคับให้เป็นไปตามข้อตกลงนั้น

ประการที่สอง อำนาจในการรวบรวมข้อเท็จจริงและเอกสารของคดี

ประการที่สาม การมีคำสั่งแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ของการดำเนินกระบวนการพิจารณา เพื่อให้การพิจารณาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและรวดเร็ว

ประการที่สี่ คำสั่งปิดการพิจารณาในชั้นรวบรวมข้อเท็จจริงและเอกสารของคดีซึ่งศาลจะสั่งเองโดยเห็นสมควรหรืออาจมีคำสั่งโดยคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งร้องขอก็ได้ อันมีผลทำให้กระบวนการก่อนพิจารณาคดีสิ้นสุดลง อย่างไรก็ตามในบางกรณีอาจมีการเพิกถอนคำสั่งปิดการพิจารณาดังกล่าวของ JME ได้ เช่น กรณีที่ JME หรือผู้พิพากษาในองค์คณะเจ้าของสำนวนพิจารณาเห็นว่ามิเหตุจำเป็นอย่างยิ่ง

อำนาจของ JME ทั้งสี่ประการข้างต้นจะเห็นได้ว่า JME มีบทบาทที่สำคัญเกี่ยวกับการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีและแม้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความจะใช้วิธีการสืบพยานเป็นเครื่องมือสำหรับการค้นหาข้อเท็จจริงซึ่งมีหลายวิธีโดยแบ่งออกเป็น การสืบพยานบุคคล การสืบพยานเอกสาร การสืบพยานวัตถุ หรือแม้กระทั่งการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญ แต่สำหรับกฎหมายวิธีพิจารณาความของฝรั่งเศสจะให้ความสำคัญกับพยานเอกสารเป็นอย่างมาก กล่าวคือหากพยานเอกสารไม่เพียงพอที่จะทำให้ JME มั่นใจหรือเกิดความเชื่อมั่นในข้อเท็จจริงที่น่าจะเป็นไปได้ JME ก็จะนำวิธีการ “measures d’instruction” มาใช้ซึ่งเป็นมาตรการหรือวิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้ศาลได้รับรู้ข้อเท็จจริงสำหรับการตัดสินคดี โดยมาตรการดังกล่าวเป็นการที่ผู้ร่างกฎหมายประสงค์จะให้สอดคล้องกับหลักการทั่วไปเกี่ยวกับบทบาทของศาลและคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้มีการกำหนดเพิ่มบทบาทของศาลให้มีบทบาทในเชิงรุกมากขึ้น โดยกำหนดให้ศาลเป็นผู้ควบคุมดูแลให้การบังคับใช้มาตรการดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อป้องกันไม่ให้การดำเนินคดีต้องล่าช้า ดังจะเห็นได้จากมาตรา 10 และมาตรา 143 ที่ให้ศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการที่มีคำสั่งใด ๆ เกี่ยวกับการรวบรวมข้อเท็จจริง ซึ่งอาจเรียกว่ามาตรการ measures d’instruction ประกอบด้วย 4 มาตรการ ดังนี้

มาตรการที่ 1 คือการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยศาลด้วยตนเอง (les verifications personnelles du juge) อำนาจของศาลในเรื่องนี้ต้องการจะให้ผู้พิพากษารับรู้ข้อเท็จจริงของข้อพิพาทบางประการด้วยตนเอง โดยผู้พิพากษาจะเป็นผู้ค้นหาความจริงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นซึ่งทำให้ผู้พิพากษาได้ทราบถึงทิศทางที่ชัดเจนของคดีโดยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยความเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยมาตรการนี้ มีขอบเขตกว้างกว่าการเดินเผชิญสืบตามกฎหมายอังกฤษ

มาตรการที่ 2 การเรียกให้คู่ความมาศาลเพื่อซักถาม (la comparution personnelles des parties) ซึ่งมาตรการนี้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีคำสั่งของศาล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าไม่มีหลักกฎหมายฝรั่งเศสที่กำหนดให้คู่ความในคดีแพ่งจะต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลในชั้นกระบวนการก่อนพิจารณา โดยไม่ได้รับคำสั่งอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้เนื่องจากคู่ความสามารถมอบหมายให้ทนายความเป็นตัวแทนของตนได้ตลอดการดำเนินคดี

มาตรการที่ 3 การสืบพยานผู้เชี่ยวชาญ (un technicien) มาตรการนี้นับว่าเป็นเรื่องที่ซับซ้อนที่สุดในกระบวนการก่อนการพิจารณา ซึ่งผู้พิพากษาจะสั่งให้มีผู้เชี่ยวชาญในเฉพาะกรณีที่มีการดำเนินคดีมีความยุ่งยากซับซ้อนหรือไม่เพียงพอที่จะทำให้ประเด็นแห่งคดีกระจ่างขึ้น คู่ความมักจะไม่ได้รับอนุญาตให้จ้างผู้เชี่ยวชาญของตนเอง สำหรับรายงานที่ผู้เชี่ยวชาญได้จัดทำขึ้นเพื่อเสนอต่อศาลนั้นจะต้องประกอบด้วยความเห็นในประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญถูกเรียกมาให้ความรู้

ความเห็นอันจะทำให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ไม่ถูกมัดศาลที่จะต้องถือตาม

มาตราที่ 4 การสืบพยานบุคคลที่ไม่ใช่คู่ความ (les declarations des tiers) แม้ว่าผู้ร่างประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสจะไม่ค่อยให้ความสำคัญกับพยานบุคคล แต่อาจมีบางกรณีที่มีความจำเป็นต้องอาศัยพยานบุคคลในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่ง เช่น คดีละเมิด คดีฟ้องหย่า เป็นต้น ซึ่งการสืบพยานบุคคลนี้เป็นการรวบรวมข้อเท็จจริงจากบุคคลที่ไม่ใช่ตัวคู่ความ (Non-party Witnesses) หรือบุคคลที่สามเท่านั้น โดยผู้รวบรวมข้อเท็จจริงตามกฎหมายฝรั่งเศสคือผู้พิพากษา ทั้งนี้เพื่อที่จะได้รับรู้ข้อเท็จจริงโดยตรงตลอดจนอากัปกริยาของพยานอันจะช่วยเป็นข้อมูลประกอบการวินิจฉัยคดีได้เป็นอย่างดีตามที่ตามกฎหมายอังกฤษได้แก่ตัวคู่ความซึ่งหมายถึงทนายความของคู่ความนั่นเอง

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับสืบพยานบุคคลในคดีแพ่งของฝรั่งเศสนั้น สามารถสืบพยานบุคคลด้วยวาจา (Enquete) และการสืบพยานบุคคลโดยทำเอกสารยืนยันข้อเท็จจริง (Attestations) แต่ในทางปฏิบัติในคดีแพ่งและคดีพาณิชย์ของศาลฝรั่งเศสแทบจะไม่มีการสืบพยานบุคคลเข้าด้วยวาจาเลย เนื่องจากส่วนใหญ่การสืบพยานบุคคลมักจะเป็นการสืบพยานบุคคลโดยทำหนังสือยืนยันข้อเท็จจริง อย่างไรก็ตามหากพิจารณาบทบาทของศาลและคู่ความเกี่ยวกับการสืบพยานบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการซักถามพยานซึ่งมีความสำคัญยิ่ง จะเห็นได้ว่าผู้พิพากษาที่มีหน้าที่สืบพยานไม่ได้มีบทบาทแต่เพียงรับฟังคำให้การของพยานเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามศาลกลับมีบทบาทสำคัญในการที่จะซักถามพยานด้วยตนเองในพยานเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามศาลกลับมีบทบาทสำคัญในการที่จะซักถามพยานด้วยตนเองในประเด็นต่าง ๆ ที่เห็นว่าจะช่วยให้องค์คณะผู้พิพากษาได้รับทราบข้อเท็จจริงที่จำเป็นโดยครบถ้วนหรือซักถามพยานที่คู่ความได้เสนอแนะ โดยผู้พิพากษาหรือศาลจะบอกถึงเนื้อหาสาระสำคัญของคำเบิกความของพยานแต่ละคนให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลจดลงในรายการของพยานหลักฐานและจะอ่านทบทวนคำให้การพยานและทำการแก้ไขหรือเพิ่มเติมก่อนที่จะให้พยานลงลายมือชื่อส่วนพยานนั้นจะให้การถึงข้อเท็จจริงที่เป็นมูลเหตุของประเด็นข้อพิพาทโดยห้ามมิให้อ่านจากบันทึกข้อความ

การพิจารณาในชั้นองค์คณะศาลและการตัดสินคดี

การพิจารณาในชั้นนี้เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความได้แถลงคดีด้วยวาจา ซึ่งทำให้คู่กรณีสามารถโต้เถียงกันในเรื่องข้อพิพาทกันได้โดยตรง และช่วยให้องค์คณะผู้พิพากษาได้ทราบถึงข้อเท็จจริงทั้งหมดในคดีได้สะดวกกว่าการพิจารณาจากพยานเอกสารแต่เพียงอย่างเดียว กล่าวคือก่อนกระบวนการพิจารณาในชั้นนี้ JME จะจัดทำรายงานสรุปประเด็นแห่งคดี ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายรวมทั้งพยานที่เกี่ยวข้อง และภายหลังจากการรายงานของ JME แล้ว คู่ความสามารถแถลง

คดีด้วยวาจา และกรณีทำต่อหน้าองค์คณะผู้พิพากษา (ซึ่งในทางปฏิบัติทนายความของกลุ่มความจะเป็นผู้ดำเนินการ) โดยเริ่มจากทนายความฝ่ายโจทก์ ต่อด้วยทนายความฝ่ายจำเลยซึ่งเป็นการเน้นย้ำข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ของตนตามที่ได้เสนอเป็นลายลักษณ์อักษรในชั้นรวบรวมข้อเท็จจริงและเอกสารของคดี อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาองค์คณะอาจสั่งให้ทนายความหรือตัวความอธิบายข้อเท็จจริงข้อกฎหมายเพิ่มเติมในส่วนที่ ผู้พิพากษาองค์คณะเห็นว่าจำเป็นหรือให้สรุปข้อเท็จจริงในส่วนที่ยังไม่ชัดเจนหรือคลุมเครือได้ เมื่อองค์คณะผู้พิพากษาเห็นว่าข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในคดีมีเพียงพอที่จะทำการพิพากษาคดีแล้ว ก็จะมีคำสั่งให้หยุดการแถลงคดีและปิดการพิจารณาในชั้นนี้ จากนั้นคดีก็จะอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาลำนวนเพื่อทำการพิพากษาคดี (mise en delibere)

ภายหลังจากเสร็จสิ้นขั้นตอนการพิจารณาคดีในชั้นองค์คณะผู้พิพากษา คดีจะอยู่ในขั้นตอนการประชุมปรึกษาเพื่อตัดสินคดี ซึ่งจะกระทำกันเป็นการลับและเป็นอำนาจโดยเฉพาะของศาลหรือกล่าวได้ว่าขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของกระบวนการพิจารณา เพราะเป็นอำนาจในการสั่งการของรัฐที่มอบให้ศาล เนื่องจากรัฐเป็นผู้มีอำนาจในการที่จะลงโทษหรือบังคับทางร่างกายหรือทรัพย์สินของประชาชน คำพิพากษาของศาลจึงมีผลผูกพันและมีสภาพบังคับได้

เมื่อพิจารณาถึงบทบาทของศาลจากหลักเกณฑ์ขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีดังกล่าวข้างต้นแล้วสามารถสรุปได้ว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศสได้ให้อำนาจแก่ศาลอย่างกว้างขวางในการกำหนดทิศทางของกระบวนการพิจารณา รวมทั้งการค้นหาข้อเท็จจริง โดยเฉพาะในขั้นตอนที่เกี่ยวกับการรวบรวมข้อเท็จจริงและเอกสารของคดีของผู้พิพากษาดิตตามคดี (JME) อันเป็นกลไกหรือมาตรการในการที่จะช่วยให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและทำให้องค์คณะผู้พิพากษาไม่ต้องมาเสียเวลากับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในขั้นตอนดังกล่าว นอกจากนี้ การที่ศาลตามวิธีพิจารณาในระบบไต่สวนมีบทบาทค่อนข้างมากหรือมีบทบาทในลักษณะเชิงรุกซึ่งปรากฏว่าได้รับความสำเร็จเป็นอย่างมากนี้ก็เป็นผลมาจากแนวความคิดที่ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่ใช่เป็นเรื่องผลประโยชน์เฉพาะของกลุ่มความหรือเอกชนเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องผลประโยชน์ของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่อำนวยความสะดวกโดยต้องกระทำให้กระบวนการยุติธรรมมีความรวดเร็วและช่วยให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความ

3.2.2.1 การกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law)

1. ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

บทบาทศาลในส่วนของ การกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจซึ่งมักจะพบปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะละเมิด กล่าวคือการบัญญัติกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้นได้รับแนวความคิดทางปรัชญามาจากสำนักกฎหมายธรรมชาติที่มีความเชื่อว่ากฎหมายมีอยู่ตาม

ธรรมชาติ คือ เกิดมีมาเองโดยมนุษย์ไม่ได้สร้างขึ้น เป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐและใช้ได้โดยไม่จำกัดกาลเทศะ⁹¹ หรือเป็นกฎเกณฑ์ทางกฎหมายต่างๆ ในอุดมคติซึ่งมีอยู่เหนือกว่ากฎหมายที่รัฐสร้างขึ้น โดยถือว่ากฎเกณฑ์ดังกล่าวมีที่มาจากธรรมชาติของสรรพสิ่ง ซึ่งอาจค้นพบได้โดยการใช้เหตุผล ซึ่งเหตุผลดังกล่าวนี้เป็นเหตุผลที่ถูกต้อง เป็นธรรมและจะมีอยู่ตามธรรมชาติ⁹² ด้วยเหตุนี้ นักกฎหมายฝรั่งเศสจึงเชื่อกันว่าในการบัญญัติกฎหมายจะต้องบัญญัติไว้ให้เป็นหลักการกว้าง ๆ เป็นหลักทั่วไป เพราะเหตุผลหรือหลักเกณฑ์ที่ถูกต้องตามธรรมชาติจะแฝงอยู่เบื้องหลังบทบัญญัติแห่งกฎหมายเหล่านี้ ประกอบกับเหตุผลที่ว่าการบัญญัติกฎหมายให้สมบูรณ์ โดยเขียนรายละเอียดทุกอย่างย่อมเป็นไปได้ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้เรียนรู้ปัญหาจากการจัดทำประมวลกฎหมายของปรัสเซียที่มีบทบัญญัติของกฎหมายถึง 16,000 มาตรา อันนำมาซึ่งความสับสนแก่ผู้ใช้กฎหมายเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามหากไม่มีการบัญญัติถึงรายละเอียดเสียบ้างก็จะหาความแน่นอนไม่ได้ เพราะฉะนั้นในการบัญญัติกฎหมาย นอกจากหลักใหญ่ ๆ แล้ว ก็ต้องบางส่วนเป็นรายละเอียดเพื่อให้มีความชัดเจน⁹³ ดังนั้นประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสที่มีการประกาศใช้ในปี ค.ศ. 1804 เรื่องความรับผิดชอบในทางละเมิดจึงมีการบัญญัติไว้เป็นหลักการกว้าง ๆ เพียง 5 มาตราคือ มาตรา 1382 ถึงมาตรา 1386 โดยในมาตรา 1384 ถึง มาตรา 1386 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) ส่วนในมาตรา 1382 และมาตรา 1383 เป็นบทบัญญัติความรับผิดชอบที่อยู่บนพื้นฐานของความผิด (Liability Based on Fault) ซึ่งใช้ในการพิจารณาความเสียหายได้อย่างทั่วไป ดังนี้

มาตรา 1382⁹⁴ “การกระทำใด ๆ ของบุคคลซึ่งก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นบุคคลซึ่งกระทำ ความเสียหายโดยความผิดนั้นจำต้องทดแทนความเสียหาย”

มาตรา 1383⁹⁵ “บุคคลต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่ตนได้ก่อขึ้นไม่เพียงแต่การกระทำ โดยจงใจของตนเท่านั้น แต่ยังรับผิดชอบในการกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือปราศจากความ ระมัดระวังอีกด้วย”

⁹¹ จาก *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (น. 20-21), โดย หยุต แสงอุทัย, 2552, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁹² จาก *นิติปรัชญา* (น. 118-119), โดย จริญญา โฆษณานันท์, 2547, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

⁹³ ปรีดี เกษมทรัพย์ (น. 112-113).

⁹⁴ Article 1382 Every act whatever of an individual which cause injury to another obliges the one wgoing to whom it has occurred to make up for it.

⁹⁵ Article 1383 Every one is responsible for the injury which he has caused not only owing to his own act. but owing to hes negligence or his imprudence.

เมื่อพิจารณามาตรา 1382 ประกอบมาตรา 1383 แล้วก็จะเห็นได้ว่ากฎหมายลักษณะละเมิดของฝรั่งเศสได้เขียนไว้เป็นหลักการทั่วไปอย่างกว้างทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้และตีความบทบัญญัติของกฎหมายอย่างยืดหยุ่นแก่ทุก ๆ กรณี จนในคำอธิบายทางตำราของกฎหมายฝรั่งเศสได้กล่าวไว้ว่า กฎหมายฝรั่งเศสไม่ได้มีกฎเกณฑ์ใด ๆ ขัดขวางการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายจากการถูกระงับละเมิด อะไรก็ตามที่อยู่บนพื้นฐานแห่งกฎหมายแล้วย่อมได้รับความคุ้มครองและชดเชยให้ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายในทางวัตถุหรือความเสียหายในทางศีลธรรม⁹⁶ (Dommage Moral) โดยองค์ประกอบความรับผิดชอบของทั้งสองมาตราสามารถแยกออกได้ 3 ประการ⁹⁷ ดังต่อไปนี้

- 1) ความเสียหาย (préjudice)
- 2) ความผิด (faute)
- 3) ความสัมพันธ์แห่งเหตุและผล ระหว่างความผิดและความเสียหาย (relation de cause à effect et le préjudic)

ในส่วนของความเสียหายนั้น จะต้องเป็นความเสียหายที่อยู่บนหลักการที่สำคัญ 2 ประการคือ 1) ความเสียหายดังกล่าวจะต้องเป็นผลโดยตรงจากการกระทำละเมิด กล่าวคือ ผู้เสียหายจะต้องได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำละเมิดและความเสียหายจะต้องไม่ไกลเกินกว่าเหตุ 2) ความเสียหายจากการกระทำละเมิดต้องเป็นความเสียหายที่แน่นอน⁹⁸

ในเรื่องของความเสียหายต่อจิตใจตามกฎหมายลักษณะละเมิดของฝรั่งเศส ซึ่งถือว่าเป็นความเสียหายในทางศีลธรรมนั้น ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องประสบกับรูปแบบของความเสียหายต่อจิตใจที่เป็นที่ยอมรับในทางกฎหมาย หรือเป็นพยานในเหตุการณ์การกระทำละเมิด⁹⁹ ดังเช่นในกฎหมายอังกฤษหรือกฎหมายเยอรมัน รูปแบบของความเสียหายต่อจิตใจไม่ว่าจะเกิดขึ้นกับผู้เสียหายเองหรือเกิดจากการตายหรือการได้รับบาดเจ็บของผู้อื่น กฎหมายฝรั่งเศสยินยอมที่จะชดเชยให้ซึ่งค่าเสียหายสำหรับความเสียหายดังกล่าว เพียงแต่ผู้เสียหายต้องแสดงให้เห็นว่าความเสียหายดังกล่าวเป็นผลโดยตรงและเป็นความเสียหายที่แน่นอนจากการกระทำของผู้กระทำละเมิด¹⁰⁰ โดยความ

⁹⁶ From *Principles of French law* (p. 412), by John Bell sophin Boyron and Simon Whittaker, 2008, Oxford: Oxford University Press.

⁹⁷ จาก *หลักกฎหมายแห่งลักษณะละเมิด* (น. 69), โดย จิต เศรษฐบุตร, 2553, กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁹⁸ *Principles of French law* (pp.412-414). Op.cit.

⁹⁹ Cees van Dam (p.331). Op.cit.

¹⁰⁰ Ibid.

เสียหายดังกล่าวนี้อาจอยู่ในรูปแบบของความเจ็บป่วยทางจิตใจ ตามหลักจิตเวชศาสตร์ ดังเช่น ในคดีปี ค.ศ. 1973¹⁰¹ ความว่าสามีของโจทก์ประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์และกลับมาที่บ้านในสภาพที่มีคราบเลือดเปื้อนตามเสื้อผ้าของเขา โจทก์ผู้เป็นภริยาเห็นสภาพเช่นนั้นของสามีทำให้เธอตกใจอย่างมากและประสบกับความเจ็บป่วยทางจิตใจซึ่งส่งผลต่อมาให้เธอแท้งลูกในภายหลัง ศาลฝรั่งเศสตัดสินให้จำเลยต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายจากความเสียหายดังกล่าวแก่เธอ¹⁰² นอกจากนี้กฎหมายลักษณะละเมิดของฝรั่งเศสยังยอมรับความเสียหายต่อจิตใจที่เกิดจากการถูกทำร้าย หรือการตายของสัตว์เลี้ยงของตน¹⁰³ หรืออาจอยู่ในรูปแบบของความเสียหายต่อจิตใจอื่น ๆ อย่างความเสียหายที่ไม่จำเป็นต้องมีเงื่อนไขในทางจิตเวช หรือความเศร้าโศกเสียใจจากการได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตของบุคคลอันเป็นที่รัก¹⁰⁴ โดยถือได้ว่าเป็นความเสียหายต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องเสียหาย¹⁰⁵ หรือที่เรียกกันว่า un victime par ricochet ในเหตุผลที่ว่าโดยถือยาคำตาม มาตรา 1382 นี้มีความหมายรวมถึงถึงความเสียหายในทางศีลธรรมด้วย¹⁰⁶ ซึ่งผู้เสียหายจะต้องมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดอย่างหนึ่งอย่างใดกับผู้เสียหายโดยตรง¹⁰⁷ โดยไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความสัมพันธ์กันทางสายเลือดหรือโดยการแต่งงานเท่านั้น แต่รวมถึงคู่หมั้นหรือผู้ที่อยู่ด้วยกัน โดยยังมีได้แต่งงานด้วย¹⁰⁸

จนอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าในกฎหมายลักษณะละเมิดของฝรั่งเศสนั้น ไม่ว่าจะเป็ความเสียหายต่อจิตใจในรูปแบบใด กฎหมายลักษณะละเมิดของฝรั่งเศสยินยอมที่จะชดใช้ให้ซึ่งรูปแบบของความเสียหายดังกล่าวนี้ จะต้องเป็นความเสียหายโดยตรงและแน่นอน

การกำหนดค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจที่เกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ โดยหลักที่วางไว้อย่างกว้างๆ ในกฎหมายลักษณะละเมิดของฝรั่งเศสที่ว่า การชดเชยให้ซึ่งค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้น ขึ้นอยู่กับหลักการที่ว่าต้องเป็นความเสียหายโดยตรง

¹⁰¹ EG Civ 17 May 1973. Gaz Pal 1974. 1. 74.

¹⁰² Raymond Youngs (p. 502). Op.cit.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ “ดังเช่นในคดี Civ 8 December 1971. D 1972 (somm) 88. ที่ว่าโจทก์ซึ่งเป็นสามีเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความเศร้าโศกเสียใจจากการที่ภริยาของตนได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ”.

¹⁰⁵ D. 1982. 25 Mandin v. Foubert Subsequent developments. Retrieved June, 2010, from <http://www.utexas.edu/law/>

¹⁰⁶ DP 1923. 1. 52 Case Lejars v. Templier subsequent developments. Retrieved June, 2010, from <http://www.utexas.edu/law/>

¹⁰⁷ Raymond Youngs (p. 502). Op.cit.

¹⁰⁸ Cees van dam (p. 330). Op.cit.

และแน่นอน ทำให้กฎหมายลักษณะละเมิดของฝรั่งเศสสามารถพัฒนาและยอมรับรูปแบบของความเสียหายต่อบุคคลได้ในหลาย ๆ รูปแบบ โดยในเรื่องของค่าความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินที่จะมีการชดเชยให้กันก็จะมีทั้งค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อร่างกาย (Dommage Corporel) และค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ (Dommage Moral) โดยอาศัยมาตรา 1146-1152 ว่าด้วยหนี้เป็นเครื่องมือในการกำหนดค่าเสียหาย

กฎหมายลักษณะละเมิดของฝรั่งเศสแบ่งลักษณะของการชดเชยให้ซึ่งการบาดเจ็บส่วนบุคคลสำหรับความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินออกเป็น 3 รูปแบบ โดยแต่ละรูปแบบของความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินศาลจะกำหนดให้ซึ่งค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแยกตามแต่ละลักษณะ¹⁰⁹ ดังต่อไปนี้

1) *pretium doloris* (Mental and Physical Suffering), *préjudice esthétique* (Aesthetic Prejudice) กล่าวคือ เป็นค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางกายหรือจิตใจที่เกิดขึ้น เช่น การบาดเจ็บทางร่างกาย การเจ็บป่วยทางจิตใจ หรือแม้แต่โรคที่เป็นผลตามมาจากความเสียหาย และค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อความงาม รูปโฉม หรือการสูญเสียความสามารถ เช่น การที่ผู้เสียหายจะต้องทนทุกข์หรือเสียใจที่ตนเองพิการ หรือไม่สมประกอบซึ่งจะมีหลักฐานในทางการแพทย์เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงขอบเขตของความสูญเสียที่เกิดขึ้น โดยทั่วไปจะมีการแบ่งแยกระดับความรุนแรงตั้งแต่ระดับ 1 ถึง 7 ไม่ว่าจะเป็ความเสียหายทางร่างกายและ/หรือจิตใจ เพื่อใช้ในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายที่จะขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรงที่เกิดขึ้น โดยศาลจะพิจารณาจากข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ (in concreto) ในแต่ละคดีโดยประกอบไปด้วยปัจจัยที่สำคัญต่าง ๆ เช่น รูปแบบและระยะเวลาของการบาดเจ็บ ระยะเวลาของการรักษา ความพิการที่เกิดขึ้น อายุและเพศ เป็นต้น¹¹⁰

2) *prejudice d' agreement* (Impaired Enjoyment of Life) กล่าวคือเป็นค่าเสียหายสำหรับการลดน้อยถอยลงของคุณภาพชีวิต ซึ่งประกอบไปด้วยการสูญเสียความรื่นรมย์ของชีวิตในแต่ละวันที่จะเกิดขึ้น และโอกาสหรือความชื่นชอบในกิจกรรมที่ตนเองเคยได้กระทำ ดังเช่น ไม่สามารถเล่นกีฬา หรือสูญเสียความสามารถในการเล่นกีฬา เป็นต้น

3) *perte d'affection* (Suffering resulting from victim's death or injury) กล่าวคือเป็นค่าเสียหายสำหรับความเศร้าโศกเสียใจที่เกิดขึ้นเนื่องจากการบาดเจ็บ หรือตายของบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตน ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่า กฎหมายลักษณะละเมิดของฝรั่งเศสยอมรับถึงการชดเชยให้กันซึ่งค่าเสียหายต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องเสียหาย ไม่ว่าจะเป็ความเสียหายที่เป็นตัวเงิน ดังเช่น ค่าขาดไร้อุปการะ ค่าขาดแรงงาน หรือค่าปลงศพ หรือจะเป็ความ

¹⁰⁹ Ibid. (p. 322).

¹¹⁰ Dennis Campbell (p.302). Op.cit.

เสียหายอันมิใช่ตัวเงิน ดังเช่น ค่าความเศร้าโศกเสียใจที่เกิดขึ้นจากการบาดเจ็บ หรือการตายของบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตน (Victims par ricochet) โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์กันในทางสายเลือดหรือโดยการแต่งงานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงคู่หมั้นหรือผู้ที่อยู่ด้วยกัน โดยยังมีได้แต่งงานด้วย ซึ่งจะพิจารณาจากความสัมพันธ์เป็นหลัก และสำหรับสิทธิในค่าเสียหายสำหรับความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ในช่วงแรกศาลฝรั่งเศสปฏิเสธที่จะชดเชยให้ แต่อย่างไรก็ตามในปี ค.ศ. 1976¹¹¹ ศาลฝรั่งเศสก็ยอมรับสิทธิของผู้ตายโดยทายาทให้สามารถที่เรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินได้ไม่ว่าจะเป็นค่าเสียหายสำหรับความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานหรือการสูญเสียความรื่นรมย์ในชีวิตรวมทั้งค่าแห่งชีวิตด้วย

¹¹¹ Ibid. (p. 306).